

ΝΕΑ ΖΩΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ * * * * *

* * * * * ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Ε' - ΑΡΙΘ. 55.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1909 * *

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ * *

ΑΠΟ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΦΑΟΥΣΤ

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ

ΕΝΑ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ.

Σὲ τοῦτα τὰ μυριόκλινα τρεμουλοψιθυρίσματα
καὶ κυμανατριχιάσματα,
ἐμεῖς τραβοῦμε παίζοντας κι ἀγάλι ἀγάλια σέβνομε
ἀπὸ τὶς ρίζες στὰ κλαδιὰ ὅλες τὶς βρύσες τῆς ζωῆς.
καὶ μιὰ μὲ φύλλα μιὰ μ' ἀνθούς στολίζομε βαρύφορτα
τὶς κυματοῦσες κόμες των, γιὰ τὴν αἰθέρια προκοπή.
πέφτει ὁ καρπὸς, συνάζεται λαὸς εὐθὺς φιλόζωος
καὶ τὰ κοπάδια, τρέχοντας μὲ βιὰ, μ' ἀσπούδα σπρώχοντας
νὰ φᾶν καὶ νὰ βοσκήσουν,
κι ὅπως στοὺς πρώτους μπρὸς Θεούς, τὰ πάντα ἐμπρός μας σκύβουν.

ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΜΕΡΟΣ.

Καὶ μεῖς σ' αὐτὸν τὸ γυαλιστὸ καθρέφτη ποῦ λαμποκοπᾷ,
πέρα καὶ πέρα στὰ πλευρὰ τοῦ βράχου αὐτοῦ, κυλιόμαστε
στὰ μαλακὰ τὰ κύματα χαϊδευτικὰ σερόνομαστε,
ἀκοῦμε, ἀφιγκραζόμαστε
κάθε ἦχο, κελαϊδίσματα, καλαμοψιθυρίσματα
κι ἂν εἶν τοῦ Πᾶνα ἢ τρομερὴ φωνή, τοῦ ἀποκρινόμαστε,
ἂν μουρμουρίζῃ ὁ ἄνεμος καὶ μεῖς τὸ ἴδιο κάγομε
βροντᾷ; κυλοῦμ' ἐπανωτὰ καὶ τὶς δικές μας τὶς βροντὲς
σὲ τρᾶνταχτὸ δευτέρωμα καὶ τρεῖς φορὲς καὶ δέκα.

ΕΝΑ ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ.

Ἐμεῖς πὶδ ἑλαφροκίνητες, μὲ τὰ νερὰ τὰ τρεξιμιά
τραβοῦμε ὅλο ἐμπρός, γιὰτὶ μᾶς σέβν' ἐκεῖν' ἢ μακρινὴ
μυριόστολη λοφοσειρά
κι ὅλο πὶδ κάτω πὶδ βαθιά, σὰ φεῖδια κυματίζοντας
λειβάδια καὶ γλωρονομὲς κι ἀπὸ τὰ σπίτια ὀλόγυρα
δεντροκίηπους ποτίζομε.

Τὸ δείχτουν τῶν κυπαρισσιῶν οἱ ραδινὲς ἐκεῖ κορφές,
ποῦ πάνω ἀπὸ τὴν ἔξοχή, στὸ μάκρος τῆς νεροσυρμῆς,
καὶ τὸν καθρέφτη τῶν νερῶν, ὑψώνουνται στὰ οὐράνια.

ΕΝΑ ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ.

Σέρονετ' ὅπου σᾶς ἀρέσει. ἔμεῖς ζώνουμε τριγύρω
ἔμεῖς γυροθορυβοῦμε τὸν κατάφυτο τὸ λόφο,
ποῦ στὸ κούτσουρό του ἐπάνω πρασινίζει γλωρὸ κλῆμα.
ἐκεῖ πᾶσα ἡμέρα κι ὦρα τοῦ ἀμπελουργοῦ τὸ πάθος
βλέπομε καὶ τὴν ἀβέβαιη τύχη τοῦ θερμοῦ του ζήλου.
Ἦ μὲ δίκελλα ἢ μ' ἀξίνα, ἢ σωριάς' ἢ δὲν' ἢ κόβει,
στοὺς θεοὺς προσεύχειτ' ὅλους, ξέχωρα στὸ θιὸ τὸν Ἥλιο
Τὸν πιστό του ὁ Βάχχος δοῦλο λίγο γνοιάζετ' ὁ γυναίκεας,
σὲ φυλλώματα ἢ σὲ σπήλαιο ξαπλωμένος παιγνιδίζει
μὲ τὸ νεώτατο τὸ Φαῦνο.

Ὅτι γιὰ τῶν ρεμβασμῶν του χρειάζεται τὴ μισὴ μέθη
μὲ σ' ἀσκιά πρόχειρο πάντα μὲς σὲ κάδους μὲς σὲ στάμνες
στὰ δροσᾶτα σπήλαια τῶχει ὀλοχρονὶς δεξὰ ξερβὰ του.
Μὰ ὅταν οἱ θεοὶ σωριάσουν, καὶ μὲς σ' ὅλους πρῶτα ὁ Ἥλιος,
μὲ δροσόπαγα καὶ πάχνες καὶ μ' ἀνέμους καὶ μὲ κάψες,
τῆς Ἀμάλθειας τὸ κέρασ,
ἐκεῖ ὅπου ὁ σιγαλὸς μας δούλευεν ὁ ἀμπελουργὸς
ὄλ' ἀμέσως ζωντανεύουν:
κάθε φύλλωμ' ἀναδεύει καὶ θροεῖ κλῆμα στὸ κλῆμα,
τρῖζει ὁ κόφινας, οἱ κάδοι κροῦν στενάζουν οἱ βυτίνες
ὄλα ὀλουῦθε στὸ μεγάλο τὸ ληνό, γιὰ τὸ χορὸ
τὸν τρανὸ τῶν πατητῶν.

Κ' ἔτσι ἢ ἄγια ἢ ἀφθονία τῶν ρωγῶν τῶν ζουμερῶν
μανιακὰ πατιέται ἀφρίζουν σκάνουν γίνονται ὄλα ἕνα
μ' ἀηδία ζουλισμένα.

Στ' αὐτιά τώρα ἠχοῦν κυμβάλων χαλκῶν τόνοι κ' οἱ λεζάνες,
γιατ' ἀπ τὰ Μυστήρια μέσα ἔχει ὁ Βάχχος ξεπροβάλλει
Νάτον! μὲ τοὺς τραγοπόδες καὶ τίς τραγοπόδισσές του
ποῦ τρεκλίζουν. καὶ στὴ μέση καὶ τοῦ Σιληνοῦ τὸ ζῆφο,
ὁ μακραύτης, ξεφωνίζει λιγερά κι ἀκράτητα.

Τίποτα πιά δὲν ντηριοῦνται, κ' οἱ διχαλωτὲς ὄπλές
τὴ ντροπὴ ποδοπατοῦνε. καὶ στριφογυρᾶ ἢ κάθε
αἴσθησι μὲς στὴν κραιπάλη, ξεκουφαίνονται τ' αὐτιά!
ψηλαφοῦν οἱ μεθυσμένοι κατὰ τὰ ποτήρια κι ὄλες
παραβαρεμένες εἶναι καὶ κοιλιές καὶ κεφαλές.

Κι ἂν βασιτέται κάποιος, μόνον ποῦ τὸ θόρυβο αὔξαινει:
γιατὶ γιὰ νὰ κάμουν τόπο τοῦ καινούργιου μούστου, ἀδειάζουν
τὰ παλιά τ' ἀσκιά γοργά.

I. N. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

ΕΝΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΚΥΡΙΑΙ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΙ

Νὰ ἐκφέρῃ κανεὶς γνώμην τελειωτικὴν διὰ τὸ
ἔργον ἑνὸς ποιητοῦ, δὲν εἶνε δυνατόν παρὰ ἀφοῦ
ὁ ποιητὴς μᾶς δώσῃ πᾶν ὅ,τι τὸ πνεῦμά του ἠμ-
πόρεσε νὰ παραγάγῃ, ἀφοῦ δηλαδὴ μᾶς δώσῃ
τὰ Ἐπαντά του. Καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ ὁποίου τὸ
ἔργον πρόκειται ἀπόψε νὰ σᾶς παρουσιάσω δὲν
μᾶς ἔδωκε τὰ Ἐπαντά του, διότι εἶνε νέος ἀκόμη
καὶ τὸ μέλλον ἀπλώνεται εὐρὺ ἐμπρός του. Μό-
νον μία ἀπλή παρουσίασις τῆς μέχρι τοῦδε ποι-
ητικῆς του ἐργασίας εἶνε δυνατὴ. Καὶ ἴσια-ἴσια,
αὐτὸ ἠθέλησα νὰ κάμω, μὲ τόσον μεγαλειτέραν
εὐχαρίστησιν καθόσον μία ἐπιθυμία, ἕνα μέρος
τοῦ προγράμματος τῆς ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ, εἶνε καὶ
ἡ παρουσίασις τῶν διαπρεπῶν μας λογοτεχνῶν εἰς
τὴν αἰγυπτιώτιδα ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἢ ὁποία
τοὺς ἀγνοεῖ. Καὶ ἀλήθεια! Ἐνα παραῖξο
πρᾶγμα συμβαίνει στὸν τόπον μας. Ἐνῶ γιὰ
κάθε ἐθνικὸ ζήτημα ἢ κοινωνία μας ἀξιεπαί-
τως ἐνδιαφέρεται, ἐνῶ γιὰ κάθε ἐθνικὴ της
πρόοδο ὑπερηφανεύεται, γιὰ τὸ ἐθνικώτερον ἴσως
τῶν ζητημάτων της, γιὰ τὴν εὐγενεστέραν της
ἴσως πρόοδον, γιὰ τὴν ΕΘΝΙΚΗΝ της ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΝ
ἐφάνη, ἕως τώρα τοῦλάχιστον, σχεδὸν ἀδιάφορος.
Λησμονεῖ φαίνεται ὅτι ἡ Λογοτεχνία εἶνε ἀπὸ τὰ
σπουδαιότερα ὄργανα τῆς ἀνωτέρας μορφώσεως
τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἔθν. μορφώσεως ἢ ὁποία
τόσον ποραμελεῖται εἰς τὴν ἐποχὴν μᾶς ὅτι αὐτὴ
πρὸ πάντων ἠμεῖσοι νὰ μᾶς ὑψώσῃ ὑπεράνω
τῶν προλήψεων καὶ τῶν καθημερινῶν μικρο-
συμφερόντων, νὰ μᾶς τογώσῃ τὰ εὐγενῆ αἰσθη-
ματα τὰ ὁποία εἰς τὸν τραγὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς
δηλητηριάζονται σιγά-σιγά καὶ στὸ τέλος πεθαι-
νουν ἀπὸ μαρασμό.

Εἰς τὰς διαφόρους χώρας τῆς Σκέψεως μεγά-
λαι γίνονται πρόοδοι. Εἰς τὰς Ἐπιστήμας καὶ εἰς
τὴν Φιλοσοφίαν νέοι κατακτιῶνται κόσμοι ἀφαν-
τάσιον ὠραιότητος καὶ τελειότητος. Ἄλλ' ὄλα
αὐτὰ τὰ ἐκκλησιακὰ φτερουγίσματα τοῦ Πνεύ-
ματος πρὸς νέους κόσμους καὶ νέας ιδέας, θὰ
ἔμεναν ἄγνωστα εἰς τοὺς μὴ εἰδικούς χωρὶς τὴν
Λογοτεχνίαν. «Δι' αὐτῆς — λέγει κάποιος ξένος

κριτικὸς— διατηρεῖται εἰς τὰς ψυχὰς τὰς κουρα-
σμένες ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, καὶ πνιγμέ-
νες ἀπὸ τὰς ὑλικὰς ἀσχολίας, ἢ ἀνησυχία διὰ τὰ
ὑψηλότερα ζητήματα ποῦ κυριαρχοῦν τῆς ζωῆς,
καὶ τῆς δύνουν κάποια ἔννοια καὶ κάποιο σκοπὸ».

Καὶ ἂν ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Μᾶς εὐρίσκειτο
ἀκόμη στὰ σπάργανά της, ἢ κοινωνία μας ἴσως
θὰ εἶχε δίκην νὰ εἶνε ἀδιάφορος. Ἄλλ' ὅταν ἔχει
νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἕνα Παπαδιαμάντη μὲ τὸ
«Ὀλόγυρα στὴ λίμνη», τὴν «Φόνισσα» καὶ «τὰ Ρό-
δινα Ἀκρογυᾶλια» ποῦ ἡ ΝΕΑ ΖΩΗ εἶχε τὴν
τιμὴ νὰ δημοσιεύσῃ στὸ περιοδικὸν της, ἕνα Καρ-
καβίτσα, ἕνα Παλαμᾶ, ἕνα Κακλαμᾶνο, ἢ ἕνα
νεοειδεῖται νεοἑλληνα Περικλῆ Γιαννόπουλο, — γιὰ
νὰ ἀναφέρω μερικὰ μόνον ὀνόματα — μὰ τὴν
ἀλήθειαν μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν πολυσυγχωρεῖται.
Καὶ ἴσως ὀλιγώτερον εἰς μίαν κοινωνίαν ὅπως τὴν
ἰδικὴν μας τῆς ὁποίας οἱ ἐξέχοντες λογοτέχναι
μετροῦνται στὰ δάκτυλα, νὰ ἔχη ἕνα ποιητὴ σὺν
τὸν ΚΑΒΑΦΗ καὶ νὰ μὴ τὸν γνωρίζῃ περισσό-
τερον. Ἄλλ' εἰς αὐτὸ ἴσως φταίει, καὶ ὄχι ὀλίγον,
ἢ ὑπερβολικὴ μετριοφροσύνη τοῦ ποιητοῦ μας.

Ἐάν εἶνε ἀλήθεια ὅτι αἱ γεωλογικαὶ καὶ με-
τεωρολογικαὶ συνθήκαι, μὲ μιὰ λέξι ἢ φύσις ἑνὸς
τόπου ἐπιδροῦν εἰς τὴν οργανικὴν διάπλασιν τῶν
ὄντων, εἶνε ἐπίσης ἀλήθεια ὅτι ἡ φύσις αὐτὴ ἐπι-
δρᾷ καὶ εἰς τὰς πνευματικὰς τῶν ἀντιλήψεις καὶ
ἐκδηλώσεις. Εἰς τὰ κλίματα τοῦ βορρᾶ ὅπου ὁ ἄν-
θρωπος δὲν ἀντικρύζει καὶ πολὺ συχνὰ τὸν ἥλιο,
καὶ πολλὰς φορὰς κάθεται ἡμέρας ὀλόκληρες κλει-
σμένος εἰς τὸ ἀγαπημένον του home, χωρὶς καμ-
μιὰ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, κατ'
ἀνάγκην συγκεντρῶνεται εἰς τὸ ἐσώτατον ἐγώ
του μέσα εἰς τὸ ὁποῖον αἰσθάνεται, σκέπτεται,
ανεύεται.

Τίποτε ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον δὲν τὸν ἀπο-
σπᾷ. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἔργα τοῦ βορρᾶ ἔχουν κατὶ
τὸ ὀμυγλῶδες, κατὶ τὸ βαρὺ καὶ μολυβένιον ποῦ
δανεῖζονται ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τους, κατὶ τὸ με-

λαγχολικό σαν βροχερή ημέρα του Νοεμβρίου που έμας τους μεσημβρινούς πιέζει ανυπόφορα στο στήθος.

Τί διαφορά με το μεσημβρινό πνεύμα! Λεπτότης, χάρις, ένα θαμπωτικό φως, μιὰ κρυστάλλινη διαύγεια μαζί με ένα ανοιξιάτικο γέλοιο το χαρακτηρίζουν. Είναι το καθρέφτισμα της παιγνιδιάρικης φύσεως ή όποια το αγκαλιάζει και το φιλεί τρελλά.

Ο ΚΑΒΑΦΗΣ υφίσταται άσυνειδήτως δύο επιδράσεις δύο φύσεων. Κληρονομικώς την επιρροήν της μιᾶς ή όποια είναι και ή φύσις της πατριδος του, επικτητός την επιρροήν της άλλης εις την όποιαν έζησε τὰ παιδικά του χρόνια. Η πρώτη τον έστόλισε με δυο στολίδια άγνώως ελληνικά· με την απλότητα και την διαύγεια. Η δεύτερη, του έχάρισε — για άνάμνησι ίσως — το βαθύ φιλοσοφικό αίσθημα και το μεγενθυτικό πρίσμα της μελαγχολίας με το όποιον βλέπει το κάθε τι, και πρώτ' άπ' όλα τή ζωή, της όποιας τές ημέρες παραβάλλει με κεριά.

Άλλα είναι σβυσμένα, και αυτά είναι ή περασμένες ήμέρες, άλλα πάλι καΐνε άκόμη, και αυτά είναι ή μέρες του μέλλοντος. Ένα αίσθημα φόβου και λύπης μαζί τον καταλαμβάνει εις την θεάν των σβυσμένων, χωρίς άφ' έτέρου ή άλλη σειρά των άναμμένων να μπορή να τον άποσπάση από την άπαισιοδοξία του, να τον φωτίση με καμμιά άκτίνα χαράς.

Του μέλλοντος ή μέρες — λέγει ο ποιητής — στέκοντ' έμπροστά μας.

σά μιὰ σειρά κεράκια άναμμένα —
χρυσά, ζεστά, και ζωηρά κεράκια.

Η περασμένες μέρες πίσω μένονν
μιὰ θλιβερή σειρά κερών σβυσμένων
τά πιο κοντά βγάζουν καπνόν άκόμη,
κρύα κεριά, λυωμένα, και κυρτά.

Δέν θέλω να τὰ βλέπω· με λυπει ή μορφή των,
και με λυπει το πρώτο φώς των να θυμούμαι.
Έμπρός κυττάζω τάναμμένα μου κεριά.

Δέν θέλω να γυρίσω να μη διω και φοίξω
τί γρήγορα που ή σκοτεινή γραμμή μακραινει,
τί γρήγορα που τὰ σβυστά κεριά πληθαΐνονν.

Τὰ «Κεριά», «είνε ένα τραγουδι μελαγχολι-

κόν, θρηνώδες, υπέροχον εις την απλότητα του»,
όπως το ώνόμασε το «Νέον Άστυ».

Σ' ένα στίχο αυτου του ποιήματος:

Έμπρός κυττάζω τάναμμένα μου κεριά

νομίζει κανείς ότι ο ποιητής παρηγορείται προς στιγμήν, ότι εις την θεάν των βλέπει υποφώσκον ένα ρόδινο και χαρωπό μέλλον που υπόσχεται πολλά. Άλλ' όχι! Ο ποιητής είναι πολύ σφιχτά προσκολλημένος εις την άπαισιοδοξία του ώστε να έλπιζη.—Γιατί;—Τι άνάγκη νάλη το μέλλον, άφου και αυτό θα είναι σαν το παρόν;—Άφου,

Την μιὰ μονότονην ήμέραν άλλη
μονότονη, άπαράλλακτη άκολουθει.

Αυτά που έρχονται κανείς εύκολα τὰ εικάζει.
Είνε τὰ χθεσινά τὰ βαρετά εκείνα.

Και καταντᾶ το αύριο πιά σαν αύριο να μη μοιάζει.

Δέν είναι όμως μόνον αυτός ο λόγος δια τον όποιον δέν αισθάνεται καμμιὰ χαρά για το μέλλον. Είναι και ένας άλλος λόγος. Είναι ο φόβος για το γήρας, του όποιου μᾶς δίδει μιὰ μελαγχολική, αλλά και υπερβολική κομμάτι, εικόνα εις τές «Ψυχές των Γερόντων»

Μές στά παλιά τὰ σώματά των τὰ φθαρμένα
κάθονται των γερόντων ή ψυχές.
Τι θλιβερές που είναι ή φτωχές
και πώς βαριούνται την ζωή την άθλια που τραβούνε.
Πώς τρέμουν μην την χάσουνε και πώς την αγαπούνε
ή σαστισμένες κ' αντιφατικές
ψυχές, που κάθονται — κομικοτραγικές —
μές στά παλιά των τὰ περσι τάναμμένα.

Ο ΚΑΒΑΦΗΣ και στές στιγμές του περὶ καταθλιπτικόν πεσσιμισμὸν που βαρύνει το στήθος του, διατηρεΐ την ολυμπιαν γαλήνην της εκφράσεως, την άρμονιαν ψυχῆς, όπως έλεγαν οι άρχαίοι. Καμμιὰ ύστερική κραυγή, κανένα θεαματικό παρόνομα δέν γλιστρᾶ από τὰ χείλη του όταν αντιτιθέει την φοβερή εκείνη Σφίγγα που λέγεται Άγνώστον, ή όποια σιωπηλή και γιγάντια προβάλλει γοιφώδης ένώπιόν του. Μιὰ ήσυχη μελαγχολία, ένα ελαφρότατο ρίγος φρίκης διατρέχει το έγω του ποιητου, και μιὰ άπαισιοδοξία βαθειά αλλά λεπτή απλώνεται τους στίχους του για τον δυστυχισμένο άνθρωπο, ο όποιος αγωνίζεται να ανασύρη έστω και μιὰ

γωνιά από τον μυστηριώδη πέπλον που παρεντίθεται μεταξύ του έσωτερικου μας φακού και του μυστηριώδους Άγνώστου.

Αυτός ο άγων εις τον ποιητή μας φαίνεται άσκοπος, ίσως και κάτι περισσότερο, ίσως επικίνδυνος. Στην άρχή αγωνίζεται και αυτός να δώση σε κάθε πρόβλημα κάποια λύσι, να χύση επάνω του κάποιο φώς, αλλά σε λιγάκι σταματᾶ. Συλλογίζεται ότι, «ίσως το φώς θάναι μιὰ νέα τυραννία.»

Άλλ' άς αφήκωμε τον ποιητή να όμιλήση:

Σ' αυτές τές σκοτεινές κάμαρες, που περνᾶ
μέρες βαρνές, επάνω κάτω τριγυρνᾶ
για νάβρω τὰ παράθυρα.—Όταν ανοίξη
ένα παράθυρο θάναι παρηγορία.—
Μά τὰ παράθυρα δέν βρίσκονται, ή δέν μπορᾶ
να τάρω. Και καλλίτερα ίσως να μην τὰ βρω.
Ίσως το φώς θάναι μιὰ νέα τυραννία.
Ποιός ξεύρει τι καινούργια πράγματα θα δείξη.

Ο ΚΑΒΑΦΗΣ δέν έχει το αίσθημα της φύσεως τουλάχιστον δέν μᾶς τᾶδειξε ως τὰ τώρα. Άντι να τρέξη έξω, στο βουνό, στα χωράφια, στην άμμουδιά, να απολαύση το γοητευτικό χρώμα του ουρανου που πιστά καθρεφτίζει αποκάτω ή θάλασσα, να μεθύση βακχικά με τὰ άρώματα που τόσον σπύταλα σκορπούν τὰ άνθη, να νοιώση για μιὰ στιγμή τον ήδονικό εκμηδενισμό της όντοτητός του, την συγχώνευσι της με την αιώνια γύρω του φύσι, προτιμᾶ να κλειστή ηλιοστασία εις τον φιλιδίσινο πύργο του, και να άρχισή σαν άκούραστη μέλισσα να τον στολίξη με εικόνες σαν την «Κηδεία του Σαρπηδονος», και ανάγνωφα σαν την «Συνοδεία του Διονυσου».

Άρχαιοπρόετια, χάρις και ζωή είναι τὰ χαρηκτηριστικά και των δύο.

Ο Θεός με θεσπεσία
όδξαν εμπρός, με δύναμι στο βάδισμά του.
Ο Άκρατος πίσω. Στο πλάγι του Άκρατου
ή Μέθη χύνει στους Σάτυρους το κρασί
άπο άμφορέα που τον στέφουνε κισσοί.
Κοντά των ο Ήδύοινοσ ο μαλθακόσ
τὰ μάτια του μισοκλειστά, ύπνωτικόσ.
Και παρακάτω έρχονται οι τραγουδιστάι
Μόλοσ κ' Ήδυμελιήσ κι ο Κώμοσ, που ποτε
δέν λείπει, ύψηλά την δᾶδα την σεπτή
βαστώντας, και, σεμνότατη, ή Τελετή.

Κάπου-κάπου ο ύπομονητικός έργάτης της Τέχνης σταματᾶ, και ρίχνει αναδρομικό βλέμμα εις την συντελεσθεισαν έργασίαν του. Την πρώτη στιγμή δυσαρεστέται και άπογοητεύεται. Βλέπει ότι ή σκάλα της Πουήσεως είναι ψηλή, και αυτός μόλις το πρώτο σκαλι άνέβηκε. Έπειτα όμως συλλογίζεται καλλίτερα, ζυγίζει άκριβέστερα, και εύρίσκει ότι έχει άδικο. Και αυτό που έκαμε εις την Ποίησι που έχει ψηλές τές σκάλες είναι κάτι.

Εις το σκαλι για να πατήσης τουτο
πρέπει με το δικαίωμα σου νάσαι
πολίτης εις των ιδεών την πόλι.
Και δύσκολο στην πόλι εκείνην είναι
και σπάνιο να σε πολιτογραφήσουν.
Στην άγορά της βρίσκεις Νομοθέτας
που δέν γελᾶ κανένας τυχοδιώκτησ.
Έδᾶ που έφθασες, λίγο δέν είναι
τόσο που έκαμες μεγάλη δόξα.

Ο ποιητής είναι αόστηρός δια τον έαυτό του. Δέν άνέβηκε μονάχα ένα σκαλι! Άνέβηκε πολλά σκαλιά της Ποιήσεως. Αισθάνθηκε το ήδονικό φτερούγισμα της Τέχνης να χαΐδεύη το μέτωπό του.

Σε μερικά του ποιήματα αναπτύσσει μιὰ συμβολική κοινωνική φιλοσοφία. Εις τους Τρῶας του, παραβάλλει τὰς προσπάθειας του ανθρώπου εις την ζωή, με τους άγῶνας των ήρωϊκών υπερασπιστών του Ήλιου. «Είνε ή προσπάθειές μας σαν των Τρῶων» λέγει ο ποιητής. Προσπαθοῦμε, αγωνιζόμεθα, επιτυγχάνομε προς στιγμήν, άρχίζομε νάχωμε καλές ελπίδες για το μέλλον, νομίζομεν ότι κάθε δυσκολία που θα παρουσιασθῆ θα την νικήσωμε, πιστεύομεν ότι θα έχωμε την δύναμι να αλλάξωμε την τύχη μας αλλά «πάντα κάτι βγαίνει και μᾶς σταματᾶ.»

Ο Άχιλλεύσ στην τάφρον έμπροστά μας
βγαίνει, και με φωνές μεγάλεσ μᾶς τρομάζει

Και όταν έλθη ή κρίσιμος στιγμή της πάλης
με την τύχη σώμα με σώμα, τότε και ή τόλμη
και ή απόφασίς μας χάνονται, και ζητοῦμε την
σωτηριαν μας εις την φυγήν.

Όμως ή πτώσις μας είναι βεβαία. Έπάνω,
στα τείχη, άρχισεν ήδη ο θρήνοσ.

Των ήμερῶν μας άναμνήσεις κλαΐν καισθήματα.
Πικρά για μᾶς ο Πρίαμοσ κ' ή Έκάβη κλαΐνε.

Άλλ' ο ΚΑΒΑΦΗΣ δέν άπορροφᾶται από το

γενικόν. Ἐλκύεται ἔξισου καὶ ἀπὸ τὰς εἰδικὰς περιπτώσεις. Αἱ «Θερμοπύλαι» του εἶνε ἕνας ὕμνος πρὸς τὸν ἄνθρωπο ποῦ ξεύρει νὰ εἶνε δίκαιος χωρὶς τραχύτητα, «γενναῖος ὁσάκις εἶνε πλούσιος, κ' ὅταν εἶνε πτωχός, πάλιν εἰς μικρὸν γενναῖος», πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται εἰς τὴν θέσιν ποῦ ἐτάχθη μὲ στοικὴν ἀπόφασιν καὶ γαλήνην, ἂν καὶ εἶνε βέβαιος ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἡ νίκη δὲν θὰ κλίνη ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ ποιητὴς μας, ὁ ὁποῖος συχνὰ δανεῖται εἰκόνας ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν δανεῖται τὴν πεῖδ γνωστὴ ἀλλὰ καὶ τὴν πεῖδ τραγικὴ ἴσως τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Δανεῖται τὰς Θερμοπύλας

Ἐπὶ τὰ ὠραιότερα αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶνε καὶ «τὰ Τεῖχη», ἕνα ποιηματάκι ἀπὸ ὀκτὼ μόνον στίχους, τὸ ὁποῖον ἔγραψε πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Εἰς αὐτὸ ὁ ποιητὴς ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸν ἄνθρωπο εἰς τὸν ὁποῖον λείπουν ἐκεῖνα τὰ προσόντα, τὰ τιποτένια, ἀλλὰ σπουδαιότατα γιὰ τὲς κοινωνικὰς ἐπιτυχίας, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὸς θὰ μπορούσε ν' ἀνεβῆ ὑψηλὰ ὅπως τόσοι καὶ τόσοι ἄλλοι ἴσοι του, καὶ μερικοὶ μάλιστα κατώτεροί του. Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ καὶ ὁ ἴδιος, μὲ τὸ νὰ μὴ θέλῃ νὰ σκύβῃ σιωπηλὰ ἐμπρὸς σὲ κάθε πρόληψιν τῆς ἐποχῆς του, νὰ μὴ θέλῃ νὰ συμμορφῶται μὲ τὸ σφῶν *guarda e passa* ἐμπρὸς σὲ κάθε κοινωνικὴ σαπίλα, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ διαφορητικὰ ἰδανικὰ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του, τοῦ ἔκτισαν γύρω του τείχη, καὶ τείχη ἀνυπερέβλητα ποῦ τὸν ἔχουν χωρίσει ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμον.

Χωρὶς περίσκεψιν, χωρὶς λύπην, χωρὶς αἰδῶ, μεγάλα κ' ὑψηλὰ τριγύρω μου ἔκτισαν τείχη.

Καὶ κάθομαι καὶ ἀτελεῖζομαι τώρα ἐδῶ.

Μὲ τρώγει τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν αὐτὴ ἡ τύχη, διότι πράγματα πολλὰ ἔξω νὰ κάμω εἶχον.

*Α, ὅταν ἔκτιζαν τὰ τείχη πῶς νὰ μὴ προσέξω.

*Ἀλλὰ δὲν ἄκουσα ποτὲ κρότον κτιστῶν ἢ ἤχον.

*Ἀνεπαισθήτως μ' ἔκλεισαν ἀπὸ τὸν κόσμον ἔξω.

Τὸ ὠραῖον αὐτὸ ποίημα εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ποιητὴς χύνει τόσῃν ἀπαισιοδοξίᾳ καὶ μελαγχολίᾳ, καὶ τόσῃν πικρίᾳ γιὰ μερικὰς κοινωνικὰς σκληρότητες, ἔχει σαγηνεύσει καὶ ἕνα ἀπὸ τοὺς καλλιτέρας καὶ τοὺς πεῖδ γνωστοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας μας.

«Τὰ «Τεῖχη» τοῦ Καβάφη—λέγει ὁ κ. Ξενόπουλος,—ἀντέστησαν εἰς κάθε μου ἀνάλυσιν. Κ' ἐξακολουθοῦν νὰ μὲ κατέχουν, νὰ μὲ περιζώνουν ὄρθια, ἀμείλιτα καὶ θαυμασία. Ὁ ποιητὴς μ' ἐφυλάκισε, μ' αἰχμαλώτισε. Καὶ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτὴν χρονολογεῖται ὁ θανατασμός μου. Βεβαίως δὲν θὰ τὸν συμμερισθοῦν ὀλόκληρον,—οὔτε τὸ ἀπαιτῶ,—ὅσοι ἤκουσαν κάποτε κρότον κτιστῶν ἢ ἤχον, κ' ἐπρόσεξαν ὅταν ἐκτίζοντο τριγύρω τῶν ὑποῦλα τείχη, καὶ δὲν ἀφῆκαν, οἱ συνετοί, νὰ τοὺς κλείσουν ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον ἀνεπαισθήτως. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἐπρόσεξα, τὸ ἐξομολογοῦμαι. Ἄφισα νὰ πυρρωθῆ τριγύρω μου ὁ φοβερὸς φραγμός, καὶ τώρα εἶμαι ἐντελῶς ἀνίσχυρος ἐναντίον του! Καὶ ὅλον αὐτὸ τὸ κακὸν ἔγινε τόσον ἀνεπαισθήτως, ὥστε θὰ τὸ ἀγνοῦσα ἀκόμη, δὲν θὰ εἶχα παρὰ μίαν ἀόριστον ὑποψίαν τῆς οἰκτρῆς μου τύχης, ἂν δὲν μοῦ τὸ ἐφανέρωνεν ἔξαφνα ὁ ποιητὴς εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν, εἰς ὅλην του τὴν φρίκην...

Καὶ τώρα κάθομαι καὶ ἀτελεῖζομαι ἐδῶ... Ἐ αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἠμπορεῖ νὰ μὴν εἶνε δι' ἐμὲ κάτι τι;»

Καὶ ἕνα ἄλλο μεγάλο κοινωνικὸ πρόβλημα ἀπασχολεῖ τὸν ποιητὴ μας: τὸ πρόβλημα τοῦ Πολιτισμοῦ. Ὁ ΚΑΒΑΦΗΣ νομίζει ὅτι ὁ Πολιτισμὸς δὲν μᾶς ἔδωκε τὴν εὐτυχίαν. Σὲ στιγμὴ μαύρης ἀπαισιοδοξίας καὶ βαθειᾶς ρεμβῆς πρέπει νὰ συνέλαβε τὸ «Περιμένοντας τοὺς Βαρβάρους». Εἶνε μὴ μὲγαλοπρεπὴς καὶ γοητευτικὴ ὁπτασία τοῦ ποιητοῦ, ὁ ὁποῖος μεταφέρεται σὲ ἰδανικὴν πόλιν, ποῦ οἱ κάτοικοί της ἀφοῦ ἀνέπτυξαν μὲγάλον βαθμὸν πολιτισμοῦ, καταλαμβάνονται ἀπὸ ἠδονικὴν νοσταλγίαν γιὰ μὴ ζωὴ περασμένων ἐποχῶν τῶν ὁποίων ἡ ἀνάμνησις χάνεται εἰς τὴν νύκτα τοῦ παρελθόντος. Φαντάζονται ὅτι ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ θὰ ἀποκτήσουν τὴν εὐτυχίαν. Καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν παρ' ὀλίγον νὰ ἐκπληρωθῆ. Ἐρχεται ἡ εἰδησις ὅτι οἱ Βάρβαροι πλησιάζουν. Εἰς τὴν ἀγγελίαν, σύγκλητος καὶ νομοθέται παύουν κάθε ἐργασίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ μὲ μεγάλην στολὴν, καὶ περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς πραιτορας καὶ ὑπάτους μὲ τὲς κλασικὰς τοὺς τόγες καὶ τὰ φανταχτερά τοὺς στολίδια, περιμένει τοὺς ξένους εἰς τὴν μεγάλην πύλην

τῆς πόλεως. Περιμένοντας ὁμοῦ ἐνίχτωσε, καὶ οἱ Βάρβαροι δὲν ἐφάνησαν. Μερικοὶ ποῦ ἤλθαν ἀπὸ τὰ σύνορα εἶπαν πῶς βάρβαροι δὲν ὑπάρχουν πεῖδ. Ὅλοι γυρνοῦν στὰ σπίτια τοὺς συλλογισμένοι καὶ ἀπογοητευμένοι ἐρωτῶντας:

«Καὶ τώρα τι θὰ γένουμε χωρὶς βαρβάρους.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν μὴ κάποια λύσις».

Ἡ εἰδησις ὅτι Βάρβαροι πεῖδ δὲν ὑπάρχουν, εἶνε ἡ πεποίθησις τοῦ ποιητοῦ. Νομίζει ὅτι ὁ κολοσσαῖος αὐτὸς ὄργανισμός ποῦ λέγεται Πολιτισμὸς, εἶνε τόσο τέλειος, οἱ πλόκαμοί του ἀγκαλιάζουν τόσο σφιχτὰ τὸν πλανήτη μας, ὥστε κάθε προσπάθεια πρὸς ἀποφυγὴν του, πρὸς ἐπιστροφὴν σὲ βίον ἀρχαῖον θὰ ἦτο ματαία.

Τὸ ποίημα αὐτὸ εἶνε τόσον ὠραῖον ὥστε θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς τὸ διαβάσω.

— Τι περιμένουμε στὴν ἀγορὰ συναθροισμένοι;

Εἶνε οἱ βάρβαροι νὰ φθάσουν σήμερα.

— Γιατί μέσα στὴν Σύγκλητον μὴ τέτοια ἀπραξία; Τι κάθονται οἱ Συγκλητικοὶ καὶ δὲν νομοθετοῦνε;

Γιατί οἱ βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερα.

Τὶ νόμους πεῖδ θὰ κάμουν οἱ συγκλητικοὶ;

Οἱ βάρβαροι σὺν ἔλθουν θὰ νομοθετήσουν.

— Γιατί ὁ αὐτοκράτωρ μας τόσο πρῶτ' σηκώθη, καὶ κάθεται στῆς πόλεως τὴν πεῖδ μεγάλην πύλην, στὸν θρόνον ἐπάνω, ἐπίσημος, φορῶντας τὴν [ζωρῶνα;

Γιατί οἱ βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερα.

Κι ὁ αὐτοκράτωρ περιμένει νὰ δεχθῆ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Μιλιστά εἰσημασε γιὰ νὰ τὸν δώσει μὴ παρασημνή. Ἐκεῖ τὸν ἔγραψε τίτλους πολλοὺς καὶ ὀνόματα.

— Γιατί οἱ δύο μας ὕπαιτοι κ' οἱ πρῶτοι ἐβγήσαν σήμερα μὲ τὲς κόκκινες, τὲς κεντημένες τόγες, γιατί βραχιόλια φόρεσαν μὲ τὰς ἀμεθυστοὺς, καὶ δαχτυλίδια μὲ λαμπρὰ γυαλιστερά σμαράγδια, γιατί νὰ πιάσουν σήμερα πολὺτιμα μπασιόνια μ' ἀσημὰ καὶ μαλαμάτα ἔκτακτα σκαλισμένα;

Γιατί οἱ βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερα.

καὶ τέτοια πράγματα θαμπόνουν τοὺς βαρ. [βάρους

— Γιατί κ' οἱ ἄξιοι ρήτορες δὲν ἔρχονται σὺν πάντα νὰ βγάλουνε τοὺς λόγους τοὺς, νὰ ποῦνε τὰ [δικὰ τοὺς;

Γιατί οἱ βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερα κ' οἱ βάρβαροι βαρνοῦνται τὲς δημηγορίες.

— Γιατί ν' ἀρχίσει μονομαχία αὐτὴ ἡ ἀνησυχία κ' ἡ σύγχυσις; (Τὰ πρόσωπα τὰ σοβαρὰ ποῦ ἐγίναν). Γιατί ἀδειάζουν γρήγορα οἱ δρόμοι κ' ἡ πλατεία κ' ὅλοι γυρνοῦν στὰ σπίτια τοὺς πολὺ συλλογισμένοι;

Γιατί ἐνίχτωσε κ' οἱ βάρβαροι δὲν ἤλθαν. Καὶ μερικοὶ ἔφθασαν ἀπ' τὰ σύνορα καὶ εἶπαν πῶς βάρβαροι πεῖδ δὲν ὑπάρχουν.

Καὶ τώρα τι θὰ γένουμε χωρὶς βαρβάρους. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν μὴ κάποια λύσις.

Ἐκεῖνο ποῦ χαρακτηρίζει τὴν ποίησιν τοῦ ΚΑΒΑΦΗΣ, εἶνε μὴ μὲγάλῃ εἰλικρίνειᾳ αἰσθημάτων, καὶ μὴ ἄφογος εὐσυνειδησία ἐργασίας. Πολλοὶ γράφουν ἀπὸ ματαιοδοξία, ἄλλοι ἀπὸ ἀνάγκη, καὶ ἄλλοι—ἀλλὰ ὀλίγοι—ἀπὸ εἰλικρινῆ ἀγάπην πρὸς τὴν ἀγνὴν Τέχνην. Εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν κατηγορίαν ἀνήκει καὶ ὁ ΚΑΒΑΦΗΣ. Κάθε τι ποῦ ἔγραψε, τὸ αἰσθάνθηκε πρῶτα καὶ τὸ αἰσθάνθηκε βαθειά. Εἰς τὸ αἶσθημα ὁμοῦ ἐνώνει καὶ κάτι ἄλλο ὄχι καὶ πολὺ σύνθητες. Ἐνώνει καὶ τὴν βαθειὰ ἐκείνη φιλοσοφικὴ κρίσιν ποῦ σὲ ὀλίγους, πολὺ ὀλίγους ἀπαντᾷ. Ὑποβάλλει τὸ αἶσθημα εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ νοῦ, ὁ ὁποῖος τὸ σφρηλατεῖ καὶ τοῦ δίδει μίαν ἄλλη μορφήν, ὀλιγώτερο ἴσως λυρικὴν, ὀλιγώτερο χτυπητὴν, ἀλλὰ πεῖδ λεπτὴ καὶ πεῖδ σοβαρὰ, καὶ ἡ μορφή αὐτὴ εἶνε ἡ ἀρεστὴ εἰς τοὺς ὀλίγους.

Καὶ ἕνα ἄλλο ἀκόμη χαρακτηρίζει τὴν ποίησιν του. Ἡ πρωτοτυπία εἰς τὴν γλῶσσαν. Ἄρχισε καὶ αὐτὸς, ὅπως σχεδὸν ὅλοι. Ἄρχισε μὲ τὴν καθαρεύουσα. Σιγὰ-σιγὰ ὁμοῦ εὐρῆκε τὸν δρόμον του, δρόμον ξεχωριστὸ πάντοτε διότι ὁ Καβάφης δὲν ἀνήκει σὲ καμμιά κλίκα. Προσπαθεῖ νὰ γράφῃ ἀληθινὰ, χωρὶς νὰ ἐπιτηδεύεται, προσπαθεῖ νὰ εἶνε ζωντανός. Καὶ νομίζω ὅτι τὸ κατώρθωσε.

Ἡ ποίησις του εἶνε ἡ πεῖδ ξεχωριστὴ, ἡ πεῖδ ἀτομικὴ, ἡ πεῖδ πρωτότυπος ἴσως σύγχρονος ἑλληνικῆς ποίησις. Εἶνε «ἡ Σπανία Ποίησις» ὅπως τὴν ὠνόμασε κάποιος κριτικός.

Λεπτὴ, διανγῆς, γόησσα τῆς φαντασίας καὶ τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ αἶσθημα συγχωνεύεται μὲ τὴν ἰδέαν, καὶ τὰ δύο περιβάλλονται συχνὰ μὲ τὸ σύμβολον.

Ένας νόμος της παγκοσμίου ζωής, μιὰ φιλοσοφική σκέψις, καὶ κάποτε ἕνα χαριτωμένο σκίτσο παρμένο ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ ὅπως ὁ «Γέρος στὸ καφενεῖο» εἶνε τὸ θέμα της. Καὶ τί χάρις καὶ ζωὴ ποῦ τὰ διακρίνει αὐτὰ τὰ σκίτσα!—Νομίζει κανεὶς ὅτι τὸν Γέρο ποῦ μᾶς περιγράφει, τὸν εἶδε καὶ τὸν ξαναεἶδε χίλιες φορές,

... στοῦ καφενεῖου τοῦ βοερού τὸ μέσα μέρος...
... μὲ μιὰν ἡμερίδα ἐμπρὸς του, χωρὶς συντροφιά.

Καὶ μὲς στῶν ἄθλιων γηραιῶν τὴν καταφρόνια σκέπτεται πόσο λίγο χάρηκε τὰ χρόνια ποῦ εἶχε καὶ δύναμι, καὶ λόγο, κ' ἔμορφη.

Ξέρει ποῦ γέραςε πολὺ· τὸ νοιώθει, τὸ κνιτάζει. Κ' ἐν τούτοις ὁ καιρὸς ποῦ ἦταν νέος μοιάζει σὰν χθές. Τὶ διάστημα μικρὸ, τί διάστημα μικρὸ.

Καὶ συλλογιέται ἡ Φρόνησις πῶς τὸν ἐγέλα. καὶ πῶς τὴν ἐμπιστεύονταν πάντα—τί τρέλλα!—τὴν ψεύτρα ποῦ ἔλεγε «Αὔριο. Ἔχεις πολὺν καιρὸ».

Θυμάται ὀρμές ποῦ βάσταγε· καὶ πόση χαρὰ θυσιάσε. Τὴν ἀμυαλὴ του γνώση καθ' εὐκαιρία χαμένη τώρα τὴν ἐμπαίζει.

... Μὰ ἀπ' τὸ πολὺ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ θυμάται ὁ γέρος ἐξάλισθηκε. Κι' ἀποκοιμᾶται στοῦ καφενεῖου ἀκουμπισμένος τὸ τραπέζι.

Καὶ ἀπὸ ἄλλα ποιήματα τοῦ ΚΑΒΑΦΗ, βγαίνουν λυπητεροὶ τόνοι, ἕνα παράπονο γιὰ κάτι ἐπιθυμίες περασμένων χρόνων ποῦ

«... ἐπέρασαν χωρὶς νὰ ἐκπληρωθοῦν χωρὶς ν' ἀξιώθῃ καμμιά τῆς ἡδονῆς μιὰ νύχτα, ἢ ἕνα πρωὶ τῆς φεγγερό»

μιὰ μελαγχολικὴ μουσικὴ γιὰ τὰ παλιὰ πεθαιμένα πράγματα, γιὰ τὲς

... ιδανικὲς φωνές κ' ἀγαπημένες— ὅπως ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς λέγει—

ποῦ μὲ τὸν ἦχο των γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐπιστρέφουν ἦχοι ἀπὸ τὴν πρώτη ποίησι τῆς ζωῆς μας—
σὰ μουσικὴ τὴν νύχτα μακρυνὴ ποῦ σβύνει.

Τὰ ποιήματά του μοιάζουν μὲ πολύτιμα πετράδια ποῦ βγήκαν καλοδουλεμένα ἀπὸ χέρια ἐπιδέξιου κ' ὑπομονητικοῦ τεχνίτη. Ὀλόκληρο τὸ μέχρι σήμερον ἔργον τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ποιητοῦ, εἶνε σὰν μιὰ συλλογὴ τέτοιων πετράδιων, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει μιὰ θέσις κενή, γιὰ ἕνα πολύτιμο πετράδι, γιὰ τὸ χαρωπὸ σμαράγδι ποῦ συμβολίζει τὴν πράσινη Ἐλπίδα.

Ἡ συλλογὴ ὅμως εἶνε μικρὴ· καὶ λίγα τὰ πολύτιμα πετράδια. Ἀλλὰ τί περιάζει; Καὶ ἕνα μόνον ἀπ' αὐτὰ τὰ πετράδια, εἶνε ἕνας ὀλόκληρος κόσμος.

ΠΑΥΛΟΣ Α. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

10 Ἀπριλίου
1909

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑ

Κυρίαὶ καὶ Κύριοι,

Ἡ ὠραία Ἐπτάνησος, ἡ ξακουσμένη Νεοαῖδα μὲ τὰ ἑπτὰ μαργαριτάρια ποῦ στολίζουν τὸ χρυσὸ τῆς διάδημα, εἶνε μιὰ ἀπὸ τὶς τρισευτυχισμένες ἐκεῖνες μητέρες ποῦ ἀξιώθηκαν καὶ ἀξιῶνται ὀλοένα νὰ βλέπουν τὰ μέτωπα τῶν παιδιῶν τῆς στεφανωμένα μὲ κλωνάρια μυρτιάς καὶ δάφνης.

Ἡ Ἑλληνικὴ Τέχνη ἀπὸ καιρὸ τώρα τῆς σφίγγει μὲ θερμὴν εὐγνωμοσύνη τὸ χεῖρ γιατί τῆς ἐχάρισε στὸν ὑπέροχο ναὸ τῆς τῶσους λειτουργοὺς ποῦ ταιριάζουν ἁρμονικὰ τὸν ὕμνον τῆς ὥρα τῆς πνευματικῆς θυσίας εἴτε μὲ στίχους σὰν τὸν Σολωμὸ, τὸν Βαλαωρίτη, τὸν

Κάλβο, τὸν Τυπαῖδο, τὸν Πολυλά, τὸν Τερτσέτη, τὸν Λασκαράτο, τὸν Μαρτζώκη, τὸν Μαρκοῦ, εἴτε μὲ τόνους σὰν τὸν Μάντζαρο, τὸν Σίνδα, τὸν Καρρόρη, τὸν Σαμάρα, εἴτε μὲ λόγια ποῦ μοιάζουνε στίχους καὶ μοιάζουνε τόνους σὰν τὸν Ξενοπούλο καὶ τὸν δικὸν μᾶς Γκίκα.

Δικὸς μᾶς! Τὶ καμάρι καὶ τί ὑπερηφάνεια κρύβουν μέσα τοὺς αὐτὲς ἢ δυὸ λέξεις! Εἶνε πλασμένες μὲ τὴν ἀγάπη ποῦ ξεχειλίζει σὲς καρδιὰς ποῦ σφιχτοδέονται αὐτὴ τὴν ὥρα ἐδῶ μέσα γιὰ νὰ χαιρετήσουν τὸ πεντάμορφο ροδοξύπνημα τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἀνγῆς, γιὰ τὴν σαρ-

τήσουν στὸ ἀκτινοβόλημα τῆς Ὀμορφιάς ποῦ ἦλθε νὰ χτυπήσῃ μὲ τὰ κρινόλευκα φερούργια τῆς τὰ νεανικὰ στήθη γιὰ νὰ σταλάξῃ κάποια χρυσόνευρα, χρυσόνευρα ποῦ ἀπλώθηκαν, ἐγιγαντώθηκαν καὶ ἔγειναν ὠραῖοι ρυθμοὶ καὶ ἔκτισαν ἐπάνω στὰ τρισένδοξα ἐρείπια τὸ ἀλαβάστρινο Παλάτι ποῦ ξεχνεὶ ὀλόγυρα ζωὴ, νεότη, μύρο, φῶς!

Δικὸς μᾶς! Ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ποῦ δὲν μᾶς ἐπερίπαιξαν, ἀλλὰ μᾶς ἐνεθάρρουναν στὴ λατρεία τῆς ὀλυμπίας αὐτῆς θεοσεκείας, ἀπὸ τοὺς διαλεκτοὺς ποῦ ἐχειροκρότησαν τὸ ἀδύνατό μᾶς τραγοῦδι, ἀπὸ τὴν φάλαγγα τῶν ὠραϊομανῶν ποῦ μᾶς ἔδοσαν πολύτιμον ὄλικὸ γιὰ τὸ πύργωμα τοῦ παρθενικοῦ παλατιοῦ.

Ἄλλοι, πολὺ πιὸ ἀρμόδιοι ἀπὸ μένα, ἔχοντες στενωτέρας σχέσεις μὲ τὴν κριτικὴ, θὰ σᾶς ὠμιλοῦσαν βέβαια γιὰ τὸν Γκίκα—ὁ ὁποῖος ὁμολογουμένως κατέχει ἐξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὴ Νεοελληνικὴ Φιλολογία, —τελειότερα καὶ καλλιτεχνικότερα. Καὶ ἐὰν ἐγὼ σήμερον τολμῶ ν' ἀνέβω σ' αὐτὸ τὸ σεμνὸ βῆμα, τὸ κάμνω γιατί μ' ἐνθαρρύνει ἡ ἰδέα ὅτι ὅ,τι σᾶς πῶ θὰ εἶνε γεμάτο εὐλικρίνεια καὶ ἀντλῶν δύναμιν ἀπ' αὐτὴν θὰ προσπαθῶ νὰ σᾶς παρουσιάσω ἕνα τόσον εὐμόρφον ἔργον καὶ νὰ σᾶς κάμω νὰ δοκιμάσετε—ἀν τὸ κατορθώσω—λίγες στιγμὲς εὐγενικῶν συγκινήσεων.

Ἐπειτα, ἄς μὴ ξεχνᾶμε καὶ τὰ σοφὰ λόγια τοῦ Ὁσκαρ Οὐάιλτ. «Οἱ μόνον ἄνθρωποι, λέγει, ποῦ ἀκούω τὴν γνώμην μὲ σεβασμὸν, εἶνε οἱ νεώτεροί μου.»

Ἐνα σημαντικὸν προσὸν τοῦ Γκίκα ποῦ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πέφτει στὴν ἀντίληψιν κάθε ἀνεπτυγμένου ἀνθρώπου, εἶνε ὅτι τὸν καλὸν παιδαγωγὸν συμπληρώνει ἐξαιρετικὰ ὁ εὐαγγελιστὸς τεχνίτης.

Γι' αὐτὸ ὅταν ἦλθε στὴν Αἴγυπτο δὲν ἤρκεσθη μόνον νὰ διδάσῃ στὰ παιδιά τοὺς τύπους τῶν ἀνωμαλῶν ρημάτων καὶ τὰ εἰς μί, ἀλλὰ ἠθέλησε μὲ τὸ φῶς ποῦ εἶχε δανεισθῆ ἀπὸ κάποιο γλυκοχάραγμα τῆς πολυμήνητης Κερκύρας, νὰ δημιουργήσῃ τριγύρω του νέους ὀρίζοντας πιὸ φωτεινοὺς, πιὸ ἰδανικοὺς.

Καὶ τὸ 1896 ἐκδίδει μᾶζι μὲ τὸν διηγόρον κ. Ζερβὸν τὸ περιοδικὸν «Κόσμος», ἀπὸ τὸ ὁποῖον δυστυχῶς πολὺ γρήγορα ἀπεχώρησαν

οἱ φιλότιμοι ἰδρυταὶ του, διότι ἔβλεπαν ὅτι οἱ μικροὶ σπινθηροὶ του ἔσβυναν ἀδιάκοπα στῆς ἀδιαφορίας τὸ φύσημα.

Εἰς τὸν «Κόσμον» ὁ Γκίκας μᾶς ἔδωκεν ἀρκετὰ δείγματα τοῦ ταλάντου του σὲ μικρὰ διηγήματα, σὲ πραγματεῖες καὶ σὲ καλοδουλεμένα ποιήματα μέσα στὰ ὁποῖα τρεμολάμπει κάποιος πόνος.

Καὶ ἀφοῦ ἀπεχώρησεν ἀπὸ τὸ περιοδικὸν ὁ «Κόσμος» ὁ Γκίκας δὲν ἔπαυε νὰ στολιζῇ συχνὰ τὶς ἡμεριεῖδες καὶ τὰ ἡμερολόγια—περιοδικὸν τῆς προκοπῆς δὲν ὑπῆρχε πλέον—μὲ ἄρθρα φιλολογικὰ καὶ πολιτικὰ καὶ μὲ περισπουδάστους μελέτες καὶ κριτικὰς—ὅλα γεμάτα μὲ τὰ χαρίσματα μᾶς γλαφυρῆς καὶ ἔξυπνης πέννας,— ὅτε μ' ἕνα τίναγμα γερὸ στὸ 1899 ἐσημείωσε τὴν πρώτην ἀληθινὴν ἐπιτυχίαν στὸ λογογραφικὸ του στάδιο.

Τὸ ἔκτενές διήγημα, ἐν εἶδει μυθιστορήματος, ποῦ ἀνεφάνη τότε μὲ τὸν τίτλον «Εἰς Πέντε πράξεις» εἶνε ἀξιοπαρατήρητο γιὰ τὶς κοινωνικὰς καὶ ἠθικὰς ἰδέας ποῦ ἀναπτύσσονται τόσον ζωηρὰ, μὲ κάποια Τολστοϊκὴ πνοὴ καὶ Ἰψενικὴ δύναμι.

Εἶνε ἡ ἱστορία, ἀρκετὰ τραγικὴ, ἐνὸς νέου πλουσίας οἰκογενείας τοῦ ὁποῖου τὶς ἀγνὲς ὀρμὲς τῆς καρδίας ἔρχονται νὰ μαράνουν, νὰ ξεφυλλίσουν ἀμείλικτα ἡ σκουριασμένες καὶ ψιμνθιωμένες κοινωνικὰς συνθῆκες καὶ παραδόσεις. Ἐνας θαυμάσιος ρεαλισμὸς πλεγμένους καλλιτεχνικὰ μὲ τὶς ἐξάρσεις ὑψηλοῦ ἰδαισμοῦ κυριαρχεῖ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ἡ ἀλήθεια πλασιωμένη μὲ σκέψεις σοφῆς σφυρηλατημένες ἐπάνω στὸν ἄκμονα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ζωγραφίζεται γυμνὴ, σκληρὴ, ἀλλὰ γιὰ τοῦτο ὑπέροχη. Ἐκεῖ μέσα ψάλλεται ἕνας αἶνος στὸν ἀγνὸν ἔρωτα ποῦ χαρίζει τὴν μονακριβὴν εὐτυχίαν στὴ ζωὴ, ἐκεῖ μέσα μουγκρίζει μιὰ κατάρα κ' ἕνα ἀνάθημα γιὰ τοὺς γάμους ποῦ γίνονται μὲ τὸ πλάνο γλυκόγελο καὶ μ' αἰσθημάτων χλιαρὰ ποῦ τοῦ κάκου γυρεύει νὰ τονώσῃ καὶ νὰ θμορφῆνῃ τὸ χρυσάφι. Καὶ θυσιάζονται ἔτσι τ' ἀγύριστα Νειάτα πάνω στὸ σφαγεῖο τῆς ὑποκρισίας καὶ τῆς ψευτείας.

«Δόσετε εἰς τὴν κοινωνίαν, βροντοφωνεῖ, αἰσθημα, αἰσθημα!

Ἐν τῷ γάμῳ μόνον, ἐν τῷ γάμῳ ἐξαλεί-

ψατε την ανισότητα προς όφελος της κοινωνίας, του έθνους, του κόσμου όλου. Ο δυσανάλογος γάμος όχι υλικώς, αλλά πνευματικώς, ήθικώς και ψυχικώς, είναι ή κυρίως της διαφθοράς των κοινωνιών αιτία. Τότε τα άνηθρα και φωτοβόλα του ύμεναίου στέφανα γίνονται στέφανα μαρτυρίου, περικαίοντα το μέτωπον των συζευθέντων.»

Και άλλου λέγει:

«Τα άτομα διαπλάττουν εαυτά, δρώντα εν τῷ κόσμῳ μόνα και οὐχί διότι κληρονομοῦσι μέγα ὄνομα και πλοῦτον. Αυτό το λεγόμενον κληρονομικόν μέγα ὄνομα και ὁ έτοιμος πλοῦτος ἔχουσι τόσην ἀξίαν ὅσην και ή στολή ἀρχιστρατήγου την ὁποίαν φορεῖ τὰς ἀπόκρυφους τυχόν ἀνθρωπος τοῦ δρόμου.»

Ἄλλὰ τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον κατέστησε γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦ Γκίκα εἰς τὸ Πανελλήνιον και ἐνεφανίσθη ὡς μία τολμηρὰ και εὐάρεστος ἔκπληξις στη νεοελληνική κριτική εἶνε «Τῆς Ἐξοχῆς» ποῦ ἐξεδόθη στὸ 1905.

Ο κ. Ζητουριάτης εἰς τὴν «Μεταρρύθμισιν», ὁ κ. Καλογερόπουλος εἰς τὴν «Πινακοθήκην», ὁ κ. Ary René d'Yvermont εἰς τὴν «Aurore» τῶν Παρισίων, ὁ κ. Philéas Lebesgue εἰς τὸν «Mercure de France» και πολλοὶ ἄλλοι τὸ ἐχαιρέτησαν με εὐκρινῆ ἐνθουσιασμόν.

Ο κ. Γαβριηλίδης ἔγραψεν εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν»:

«Ο κ. Γκίκας εἶνε ἀστὴρ πρώτης τάξεως. Καταλαμβάνει ἀμέσως εἰς τὸ μυαλὸ τοῦ ἀναγνώστου με τὸ σπαθὶ του ή με τὴν πέννα του, με τὸ πρῶτον ή τὸ δευτέρον του διήγημα πρῶτην θέσιν μεταξὺ τῶν συγγραφέων μας . . . . Κάθε διήγημά του εἶνε ἕνα κομμάτι Κερκυραϊκῆς ἠθογραφίας, ἀλλὰ και κοινωνικῆς και ἐν γένει ἀνθρωπίνου. Οἱ χωρικοὶ του ὄλοι ζοῦνε, ἀναπνεύουν, κινοῦνται. Δὲν δημιουργεῖ νευρόσπαστα, ἀλλ' ἀναπαραστάει ἀνθρώπους.»

Ο κ. Ξενοπούλος ὠμίλησεν ἐπίσης στὰ «Παναθηναία» πολὺν κολακευτικά.

«Πόσον ἀληθινὰ και καλλιτεχνικὰ, λέγει, βλέπει τὴν πραγματικότητα ὁ συγγραφεὺς, δηλαδή πόσον καλὰ ἤξευρε ν' ἀντιλή ἀπὸ τὴν κυκλοῦσαν ζωὴν, ἐνσυνειδήτως πλέον, τὴν ποιητικὴν της οὐσίαν, τὸ στοιχεῖον τῆς καλλονῆς ποῦ εὐρίσκειται κρυμμένον, πολλάκις και ὑπὸ τὴν ἀσχημίαν της.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Γκίκα ἀποτελεῖται ἀπὸ ὕλικὸν πολίτιμον, εἶνε γεμάτον παρατήρησιν, ζωὴν, δύναμιν, ἀλήθειαν, και βλέπει κανεὶς ὅτι τὰ ἐλαττώματα εἶνε μᾶλλον ἀσημαντα ἐν σχέσει πρὸς τὰ γιγαντιαία προτερήματα καλῆς φύσεως, πλουσίως προικισμένης με μᾶθησιν και με πείραν...»

Ὁ Γκίκας μ' αὐτὸ τὸ ἔργον εὐρήκην ἀσφαλῶς τὸν δρόμον ποῦ θὰ τὸν ἔφερνε στη Φήμη και ποῖος ξεύρει, ἀργότερα ἴσως και στη Δόξα.

Μέσα στην ποιητικὴ του ψυχὴ ἔβραζε κάποιος πόθος, ἐνοσταλοῦσε κάποια λαχτῆρα γιὰ τῶν περασμένων τις ὀλόγλυκες ζωούλες και τὰ μπουγαρινάκια ποῦ εἶχαν ριζώση ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ μισμοῦ στὸ πιὸ τρυφερὸ του φυλλοκάρδι ἐφούντωσαν και ἤθελαν νὰ πεταχθοῦν ἔξω ἀπὸ τὰ στήθη γιὰ νὰ σκορπίσουν τις εὐωδιὰς και τις δροσοῦλες τοῦ μοσκοβολισμένου νησιοῦ ποῦ τοῦ ἀφιερώνει ὁ μέγας μας Παλαμᾶς ἕνα μεγαλοφάνταστο σοννέτο σὰν κι αὐτὸ:

Ἐκεῖ ποῦ ἀκόμα ζοῦν οἱ Φαίαικες τοῦ Ὀμήρου
Και σμίγ' ή Ἄνατολὴ μ' ἕνα φίλι τὴ Δύση,
Κι ἀνθεὶ παντοῦ με τὴν ἑλιά τὸ κυπαρίσσι
Βαθύχρωμη στολή στὸ γαλανὸ τοῦ Ἄπειρου.

Ἐκεῖ ή ψυχὴ μου ὠρέχτηκε νὰ γλυκοξήση
Στὸ μεγαλόπετρο ὄραμα τῆς γῆς τοῦ Πέερου,
Ἐκεῖ ποῦ χύνονται σὰν ὁμορφιὰς ὄνειρον
Ἡ μάννα τῆς αὐγῆς, τῆς ἀρμονίας ή βρούση.

Τάθνατον Τυφλοῦ με νέα φωνὴ ἑλληνίδα
Σοφὰ ἐκεῖ πέρα ἀντιλαλοῦν οἱ ραψωδίες,
Ἐκεῖ ἀναπνεῖ ἀπὸ τὰ ρόδα εὐωδιὰς

Τοῦ Σολωμοῦ ή σκιὰ σὲ Ἡλύσια, και τεχνίτης
Ἐκεῖ τῆς λυρᾶς ξαναξή και τὴν πατρίδα
Και τὴ δόξα ὁ Δημόδοκος ἴμνει τῆς Κρήτης.

Ναι, ἐκεῖ στὰ ὀρθοστεμμένα ἠλιοβασιλέματα, στ' ἀργυρογάδια τοῦ ὀλόγιμου φεγγαριοῦ, στὰ κυματοφίλητα ἀκρογιάλια, στὶς μενεξεδένιες ραχοῦλες τῶν βουνῶν, στὰ λουλουδόσπαρτα περιβολάκια ὅπου παραμονεύουν οἱ Ἐρωτες τις κρηνομάγοιλες κορασιές, στὰ ἠλιόχαρα τοπία ποῦ ἐστάλαξαν βάλσαμα στὸν πόνο τῆς Τρισέγγειης Ἀυτοκρατείας, ἐκεῖ σὲ τόσες κρυσταλλόνερες πηγές ἦλθε νὰ πιῆ τὸ θεῖο πιότο ή φαντασία του, νὰ μαζέψῃ διάφανα χρώματα τὸ κοντῆλι του, νὰ λουσθῆ σ' ἀρμονικὲς πνοές ὁ ρυθμὸς του.

Ἐκεῖ ἔτρεξεν ὁ συγγραφεὺς μας «ν' ἀνάγη

τὴ λαμπάδα του, στη φλόγα τῆς ἐστίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν θερμαίνεται ὅ,τι πρόκειται νὰ ὑπάρξῃ, νὰ ζήσῃ ζωὴν αὐτοτελῆ και νὰ σωθῆ ἀπὸ τὴν ψυχρότητα τῆς λήθης, στη ψυχὴ τοῦ λαοῦ», διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν ὠραίαν ἐκφρασι τοῦ Καλαμάνου.

Και τὴ γλυκὴ ποῦ ἐχύθηκε τῆς λαμπάδας τὸ φῶς!

Μὲ τὴ πρωτοτυπία, με τὴ χάρι, με τὴ εἰρωνεία κάποτε λεπτὴ και κάποτε καυστικὴ — κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ιδιοφυίας του— με τὴ ἀκρίβεια, με τὴ δύναμι πλαστικῆ, με τὴ παρατηρητικὴ ἀπεικονίζεται, ἀναλύεται, ψυχολογεῖται ὀλόκληρη ή ζωὴ τοῦ χωρικοῦ με τις ἀρετὲς του, με τις κακίες του, με τις ἀπλότητες και πονηρίες του, με τις ιδιόρρυθμες σκέψεις του, με τις προλήψεις του, τις δεισιδαιμονίες του, τὰ πάθη του.

Ἄλλ' αὐτὴ ή σειρά τῶν διηγημάτων εἶνε ἀξιοσημείωτη και γιὰ κάτι ἄλλο.

Ἡ ἀπόλυτος καθαρεύουσα ποῦ ἔως τώρα ἔσφιγε ἀπὸ τὸν λαιμὸ τις ὁμορφες σκέψεις και τις κομψὲς ἐκφράσεις και δὲν ἄφηνε τὴ φωνὴ τους νὰ βγῆ κρυσταλλένια, διαυγῆς, καθάρια, ἀλλὰ βραχνιασμένη και μισοπνιγμένη παραδίδει τὸν θρόνον της σὲ μιὰ γλῶσσα, πιὸ ἀπλή, πιὸ ζωντανή, πιὸ αἰσθηματικὴ, ποῦ ἐξελίσσεται ἀκόμα και γίνεται πιὸ ἀρμονικὴ και πιὸ περίτεχνη στὰ κατόπιν διηγήματά του.

Στὸν «Στρατιώτη», τὸ πρῶτον διήγημα τῆς σειρᾶς αὐτῆς κτυπᾶ τὴ βάρβαρη συνήθεια ποῦ ἔχουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς μας νὰ ὑβρίζουν με τὸν πιὸ χυδαῖο τρόπο και νὰ βασανίζουν — ἀπὸ ὑπερβολικὸν ἴσως ζῆλον — τοὺς δυστυχισμένους νεοσυλλέκτους ποῦ βέβαιον δὲν ἠμποροῦσαν νὰ καταλάβουν τὰ παράγέλματα ποῦ τοὺς ἔψαλλαν σὲ μιὰν ἀκατανόητη γλῶσσα. Και ὅμως πόσους ἀνεμεταλλευτοὺς θησαυροὺς κρύβουν μέσα τους αὐτοὶ οἱ ἀμόρφωτοι και κακομεταχειρισμένοι χωρικοὶ!

— Κι ἂν ή πατρίδα πολεμήσῃ καμμιά φορὰ, λέγει ὁ ἀφελὴς μας στρατιώτης, θὰ χύσω τὸ αἷμά μου κι ἂς μὴ γνωρίζω γυμνάσια, κι ἂς με τυραννήσουν χίλιες φορὲς περισσότερον.

Τραγικώτερα περιγράφονται τὰ μαρτύρια τοῦ φτωχοῦ λαοῦ στὸ «Χρωῶση», ὅπου ἀμείλικτα ρίχνονται γιὰ χρεὸς στὶς φυλακὲς οἱ δυστυχισμέ-

νοι χωρικοὶ, πρᾶγμα ποῦ δὲν παθαίνει οὐδ' ὁ χειρότερος φελλάγος.

Ἄλλ' ἔτσι εἶνε ὁ δικὸς μας νόμος: ἐφαρμόζεται μ' ὄλες του τις διατυπώσεις και μ' ὄλη του τὴν αὐστηρότητα στοὺς ἀδύνατους και τοὺς ταπεινοὺς.

Ἀπὸ τὰ πιὸ χαριωμένα εἶνε τὰ «Στεφανώματα» μέσα στὰ ὁποῖα ἀχτινοβολεῖ μιὰ ἠθογραφικὴ ζωγραφιὰ χαραγμένη με ἀριστοτεχνικὲς πινελιές.

Πολὺν ἔξυπνα χαρακτηρίζεται ὁ Πατσὸς, τύπος ἐνὸς χασομέρη και κοντραπαντιέρη πρώτης τάξεως, ἀλλὰ «τιμίον εἰς τὴ δουλειὰ του γιὰ τὴ συμβιβάζει πάντοτε ἐξαιρέτα με τοὺς τελωνοφύλακας» και τὸν ὁποῖον κατώρθωσε νὰ περιμαζέψῃ ὁ γάμος.

Ἄνάμεσα στὶς γραμμὲς τοῦ διηγήματος αὐτοῦ σπινθηροβολεῖ κάποιον ἀσυνήθιστον χροῦμον στὸ ξετύλιγμα τῶν ἀγροτικῶν ἐθίμων και στὸν χαρακτηρισμὸ τῶν προσώπων ποῦ λαμβάνουν μέρος σ' αὐτὸν τὸν γάμον.

Πρῶτα πρῶτα πρέπει νὰ μάθετε ὅτι οὔτε ή νύφη, οὔτε ή κυρὰ Λενιώ, ή μάννα της, ἠρωτήθησαν ἀπὸ τὸν Κύρον Ἡλία, τὸν πεθερὸ, γιὰ τὸν γαμπρὸ ποῦ θὰ ἔκανε.

«Ἐχουν μυαλὸ οἱ γυναῖκες, τὰ κοντάβια γιὰ νὰ σκεφθοῦν τέτοια πράγματα! ἐσυλλογίζετο ὁ ἀχειραφέτητος χωρικός. Αὐτὸς εἶνε νοικοκύρης και θὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει. Κι ἂς ποῦν και τίποτε, γιὰ νὰ τὲς ξεθεώσῃ στὸ ξύλο κι ὄλα!»

Και ἐπειδὴ ή Κυρὰ Λενιώ δὲν ἦτο τῆς αὐτῆς γνώμης, ἄρχισε νὰ διαμαρτύρεται ἐσώπασε δὲ μόνον ὅταν ἔφαγ' ἕνα καλὸ χέρι κονταροξύλο ἀπὸ τὸν ἄνδρα της. Ἐπειτα τὴν παρηγοροῦσεν ή ιδέα ὅτι κι αὐτὸς πρὶν τὴν ἀγαπήσῃ ἦταν σὰν τὸν γαμπρὸ της. Και ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ τὸν πῆρε δὲν εἶχε παράπονα μαζί του.

«Μονάχα ποῦ τὴν ἐξύλιζε καμμιά φορὰ και πάντα ὅταν τᾶβρισκαν γιὰ τὸ καλὸ τοῦ σπιτιοῦ. Ἄντρας εἶναι, τὴ νὰ σοῦ κάμῃ! Ἡ γυναῖκα ἔχει τὴ γλῶσσα, κι αὐτὸς τὸ χέρι. Μιὰ ξυλιά αὐτὸς, δέκα βροσιές ἐκεῖνη. Ἐννοια σου και τὸν ἐξετίναζε πέρα γιὰ πέρα με τὰ βρωμόλογά της!»

Ὅσο γιὰ τις ἀπολαύσεις ποῦ ἐπερίμεναν τὴν καὶμένη τὴ νύφη ἠμπορεῖτε νὰ κρίνετε μόνον σας ἀπὸ τις σοφὲς τοῦ πατέρα της συμβουλές.

— Μωρή Ἀρετούσα, τῆς εἶπε, χωρίς ἄλλες προδιατυλώσεις, θὰ σοῦ δώσω ἀρέντη τὸν Πατσό! Ἄνοιξε τὰ στραβὰ σου νὰ μὴ σε πάρῃ κούτσουρο! Μάθε καλὰ νὰ σκάφτης καὶ νὰ θερίζῃς ὅπως ἡ μάνα σου. Ὅχι σὰν τώρα, πού δὲν ἠμπορεῖς νὰ σηκώσης ἀκόμη καὶ τὸ τσαπί!

Κι ὅλα αὐτὰ, καὶ ἄλλα ἀκόμη χειρότερα, ἄκουεν ἡ Ἀρετούσα χωρίς νὰ λέγῃ τίποτε, «διότι, μᾶς λέγει μὲ κάποιο παράπονο ὁ συγγραφεὺς, δὲν ἔχει γενικῶς δικαίωμα ἢ χωριατοπούλα τῶν μερῶν μας νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην της, δὲν ἔχει δικαίωμα οὔτε ν' ἀγαπᾷ, οὔτε νὰ σκέπτεται».

Πολὺ ἐπιτυχημένος εἶνε ἐπίσης ὁ χαρακτηριζομὸς τοῦ Κουμπάρου—μᾶς ἀρκετὰ περιληπτικῆς λέξεως στὸ μυαλὸ τοῦ χωρικοῦ—γιατὶ κατὰ τὴν ἰδέα του κουμπάρου θὰ πῆ «ξενόδοχος ὁ ὁποῖος πρέπει πάντοτε νὰ ἔχῃ κρεβάτι καὶ τραπέζι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ χωρικοῦ, ὅταν κατεβαίνῃ εἰς τὴν πόλιν μὲ τὴν γυναῖκα, τὰ παιδιά, τὰ ἐγγόνια καὶ τοὺς ἀνεψιούς του, θὰ πῆ δανειστής ποῦ ποτὲ δὲν πρέπει ν' ἀρνηθῆ χρήματα στὸν χωρικόν», θὰ πῆ, θὰ πῆ, ἕνα σωρὸ πράγματα.

Καὶ τί τάχα; σοῦ λέει μὲ τὸ δίκηο του, μήπως ἂν ὁ κουμπάρου βγῆ στὴν ἐξοχί, δὲν θὰ τὸν περιποιηθῆ ὁ κακομοίρης ὅπως μπορεῖ, δὲν θὰ τὸν φιλοξενήσῃ πλουσιοπάροχα, καὶ τὸ κάμνει στ' ἀλήθεια ὁ καυμένος μὲ τόσην ἀγάπη, γι' αὐτὸ κ' ἐκείνοι ἀπὸ τοὺς ξένους ποῦ κατηγοροῦσαν τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ γιὰ χίλιες δυὸ ἄδικες ἀφορμὲς δὲν ἠμπόρεσαν νὰ μὴ γράψουν στὸ ἐνεργητικὸ του τὴν κληρονομικὴν αὐτὴ πάναγνη ἀρετὴ τῆς φιλοξενίας.

Παρευρέθησαν ἐπίσης καὶ ἐτίμησαν τὸν περίφημον αὐτὸν γάμον «ὁ κύριος Ἀγγελῆς, ὁ πρῶτος πάρεδρος, ποῦ μπαίνει κορδωμένος σὰν κοῦρκος, καὶ ποῦ ὄλο παχαίνει ὁ καλότηχος ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἔγεινε πάρεδρος», «ὁ κύριος Ἀντρίας, ὁ κομματάρχης τοῦ δημάρχου, ποῦ ἀπ' τὸ πουρνὸ εἶναι πάντα στουπὶ στὸ μεθύσι», αἱ κυραὶ καὶ τῶν δύο αὐτῶν σημαινόντων ὑποκειμένων, «ὁ μάστρο Διονύσης ὁ βιολιτζῆς ποῦ τὸ βιολί του στάζει μέλι καὶ ζάχαρι καὶ τ' ἀηδόνι τοῦ χωριοῦ ὁ Μανώλης, ποῦ γιὰ νὰ κελαιδῆσῃ πρέπει πρῶτα νάχῃ ἕνα βαρέλι μέσα του, καὶ ποῦ σοῦχε ἕνα λαρύγγι! οὔτε τρόμπα δὲν θάκαν' ἔτσι!»

Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ ξεφάντωμα καὶ τὸ γλέντι δὲν ἐκρατήθη ὁ κύριος πάρεδρος καὶ «τιμῆς ἔνεκεν, ἤγειρε τὴν ἐξῆς πρόποσιν, τὴν ὁποίαν ἀναμφιβόλως, θὰ ἐξήλευν, καθὼς μᾶς διαβεβαιώνει τουλάχιστον, ὁ συγγραφεὺς, ὅλοι οἱ νεώτεροι ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος».

«Ἐχτὲς ἐπῆγα στοῦ Μαθιοῦ καὶ χόρτασα πασιά. τὸ πίνω εἰς ὑγεία τοῦ Πατσοῦ καὶ τῆς Πατσᾶ!»

Ζηλωτῆς ὅμως τῆς δόξης τοῦ παρέδρου, ὁ σεβάσμιος ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθῃ λιγάκι στὸ κέφι, ἔπρεπε καὶ αὐτὸς νὰ φανῆ, σὰν πῖο διαβασμένος ποῦ ἦτο, καὶ εἶπε:

«Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπων.

— Καὶ ἡ καρδία ὑμῶν μὴ ταραχθεῖτω—

Ζήτω τοῦ Πατσοῦ μας! Ζήτω! Ζήτω! Ζήτω!»

Ἐπέμεινα, Κυραὶ καὶ Κύριοι, εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ὥραίου αὐτοῦ διηγήματος γιατί σπαρταρᾷ σ' αὐτὸ τὸ εἰρωνικὸ πνεῦμα τοῦ Γκίκα καὶ ὅλες ἡ σχετικὲς λεπτομέρειες ποῦ συνδέονται μὲ τὴν ἐπισημοτέρα γιορτὴ τοῦ λαοῦ ξετυλίσσονται σὰν κλωστὲς ἀραχνούφασμένου μεταξιού.

Νομίζετε ὅτι ἔχετε ἐμπροστὰ σας τοὺς ἀφελεῖς αὐτοὺς χωρικούς, ὅτι ἀκούετε μὲ τ' αὐτιά σας τίς συζητήσεις καὶ τοὺς καυγάδες τους, ὅτι γελᾶτε, ὅτι διασκεδάζετε μαζί τους σ' ἕνα σπῆτι, σ' ἕνα τραπέζι.

Τέτοια φυσικότητα καὶ γοργότητα στὴν ἐκφρασι λίγοι ἀπὸ τοὺς διηγηματογράφους μας ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν.

Μιά βαθεῖα ψυχολογία εἶνε χυμένη στὸ «Μακελλάρη».

Ἐδῶ ὁ χωρικός χάνει πάρα πολὺ ἀπὸ τὴν συμπάθειά μας μὲ τὴν ἐπίμονη προσήλωσί του στὶς προλήψεις καὶ τίς δεισιδαιμονίες ποῦ δὲν τὸν ἀφήνουν ν' ἀγκαλιάσῃ τίς νέες ὀλόφωτες ἰδέες ποῦ σέρνει μαζί της ἡ Πρόοδος.

Ὁ λαοπλάνος ἐμπειρισμὸς ποῦ ὀργιάζει στὸ χωριό, ποῦ ποδοπατεῖ κάθε ἐπιστήμη σὰν τὸ πῖο σιχαμένο καὶ μισητὸ πρᾶγμα καὶ διώχνει κακὴν κακῶς μὲ ὕβρεις, μὲ κατάρεις καὶ ἀφορισμοὺς ἕνα δυστυχημένο νέον ἱατρὸν ὁ ὁποῖος δὲν ἠμπόρεσε νὰ σώσῃ ἀπὸ μὴν ἀγιάτρευτην ἀρρώστια κάποιον πρόκριτὸ τοῦ χωριοῦ, μᾶς ἐμπνέει μελαγχολικὲς σκέψεις γιατί φαίνεται ὅτι γιὰ πολὺν καιρὸν ἀκόμα ἡ μαύρη αὐτὴ καταχνιά θὰ περιζώνῃ τὸν νοῦ τοῦ ἀπαιδαγωγίτου λαοῦ ἐφ' ὅσον ἐκείνοι εἰς τοὺς ὁποίους ἀνα-

θέτουν νὰ τοῦ ἀνοίξουν τὰ μάτια εἶνε τόσον κατάλληλοι γι' αὐτὴ τὴν ὑψηλὴν ἀποστολήν, ὥστε στὸ τέλος κατορθώνουν νὰ τοῦ τὰ στραβώσουν ὅλως διόλου.

Ἄλλὰ μὲ τί ἐπιδεξιωσύνη μᾶς ζωγραφίζει ὁ συγγραφεὺς, τὴ στιγμὴ ποῦ διαβάζεται ὁ ἀφορισμὸς κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ μακελλάρη, —ἔτσι ἀπεκαλοῦσαν τὸν νέον ἐπιστήμονα— τὴν ἀντίθεσιν τῆς ἀγρίας καὶ σκοτεινιασμένης ψυχῆς τοῦ ὄχλου καὶ μᾶς φύσεως γλυκειᾶς, φαιδρᾶς καὶ γελαστῆς ποῦ ἐνόμιζες ὅτι διεμαρτύρετο γιὰ τὴν τόσην ἠθικὴν ἀσχημιὰ.

Τὸ «Φιλανθρωπίας ἐγκώμιον» καὶ αἱ «Παραμοναὶ ἐκλογῶν» μᾶς περιγράφουν πιστότατα τὰ κομματικὰ πάθη καὶ ὅλα τὰ κακὰ τῆς ρουσετολογίας ποῦ δηλητηριάζουν, ποῦ φαρμακεύουν τὰ αἰσθήματα καὶ στρεβλώνουν τὸν χαρακτήρα τοῦ λαοῦ, τοῦ μεγάλου αὐτοῦ παιδιοῦ.

Οἱ «Ἄγιοι Θεόδωροι», μὲ τὸν ζωγράφον ὁ ὁποῖος ἔφτειασε μιὰ σκόλα γιὰ τὴν ἐκκλησιὰ ἐνὸς χωριοῦ καὶ ἐπῆρε μοδὲλο γιὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων του ἀπὸ κάτι πολεμικοὺς στρογγυλοπροσώπους Βόερος τῆς «Illustration», μὲ μακρὰ γένεια, καὶ μὲ μάτια λεονταριοῦ—ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως τὰ εἶχαν παραγγεῖλῃ οἱ θεοσεβεῖς ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας, ποῦ εἶχαν τόσον ὑψηλὲς ἰδέες γιὰ τὴν Τέχνην, ἡ «Χάρι» της, τὸ «Παράσημο τοῦ κῆρ Δημάρχου», ὅλα παρμένα μὲ τόσην εὐσυνειδησίαν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, εἶνε κρυσταλλένιοι καθρέπτες ποῦ ἀντανακλῶν μέσα τους καθάρια τὴ λαϊκὴ πίστι καὶ θρησκευτικὴν ἀφοσίωσιν μὲ τίς ὑπερβολὰς της ποῦ πολὺ συχνὰ φθάνουν στὰ ὅρια τοῦ γελοίου, τοὺς μεγάλους ἐνθουσιασμοὺς ποῦ ξεθυμαίνουν τόσο εὐκολα καὶ τὴ μεγάλην ἰδέαν περὶ τῆς ἀτομικῆς ἀξίας.

Ζωντανὸ καὶ ἐξυπνότατο παράδειγμα τῆς τελευταίας αὐτῆς ψυχικῆς ἀδυναμίας εἶνε κάποιος δήμαρχος παρασημοφορηθεὶς εἰς τὸν ὁποῖον γίνεται μεγαλοπορευτατὴ ὑπόδοξη, μιὰ ἀληθινὴ ἀποθέωσις ὅταν «κοντὸς, χονδρὸς καὶ καλοθρεμμένος» ἐπιστρέφῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας στὸ χωριὸ του.

«Καταλαβαίνετε μωρὲς, ἔλεγε στοὺς χωριανούς του ὁ Ζώσιμος ὁ γαμπρὸς του, ὁ διοργανωτῆς τῆς διαδηλώσεως, ὁ Βασιλιάς ὁ ἴδιος ἐκάλεσε τὸν πεθερό μου, τὸν ἱππότη τοῦ Σωτήρα, στὰ παλάτια του».

Ἐφόρεσα, λοιπὸν, μοῦ γράφει ὁ πεθερός μου, ὁ παρασημοφορημένος, τὰ πλατοβράκια, ποῦ μοῦ καθάρισ' ἡ Ἀγάθη, ἡ γυναῖκά μου, ἐμπῆκα στὸ βασιλικὸ ἀμάξι καὶ μιὰ καὶ πηγαίνω στὸ παλάτι. Μόλις μ' εἶδ' ὁ σκοπὸς ἔκραξε: «Στὰ ὄπλα!» Εἴκοσι εἰζωνοὶ μοῦ ἔκαμαν «παρουσιάστε ἄρμ!» Ὁ ὑπασπιστῆς ἐχαίρετσε μὲ τὸ χέρι του καὶ γὼ μὲ τὸ φέσι. Στὴν πόρτα μ' ἐδέχτηκε ὁ βασιλιάς μας καὶ μοῦ ἔπε: «Κύριε Δήμαρχε, καλῶς ἦλθες στὸ σπῆτι μου». Ἐγὼ τὰπάντησα: Καλῶς σὲ βοήθα Βασιλιά μου.» «Κόπιασε μέσα νὰ πάρῃς τὸν καφέ σου σιμὰ στὸ θρόνο μου», μοῦ δευτερολόγησε. Τοῦ λέω: «Μετὰ χαρᾶς σου πολυχρονεμένη μου». Μ' ἐπῆρ' ἔπειτα ἀπὸ τὸ χέρι, μ' ἐκάθισε σιμὰ του καὶ ἀφοῦ ἔπιαμε μαζί τὸν καφέ—ἦταν φαρμάκι, μωρὲ Ζώσιμε!—μοῦ ἔπε ὁ πολυχρονεμένος: «Σὲ κάνω ἱππότη τοῦ Σωτήρα, γιὰ τὲς μεγάλες ὑπηρεσίες σου στὴν πατρίδα». «Μὲ συμπάθειο, ἀρέντη, εἶπα, τί θὰ πῆ ἱππότης;» ὁ Βασιλιάς μοῦ ἀπάντησε χαμογελώντας, ἀπὸ καλωσύνη πιστεύω: «Θὰ πῆ καβαλλάρης». «Ὅσο γι' αὐτὸ μὴν ἀνησυχῆς, πολυχρονεμένη μου, ἀπάντησα. Μὲ τὸ μουλάρι μου περνῶ ὅλους τοὺς γκρεμοὺς τῶν χωριῶν μου καὶ ποτὲ δὲν ἔπεσα.»

Τὸ «Ἐπὶ τὸ φέγγος τῆς πανσελήνου» καὶ τὰ «Θερινὰ Μεσάνυχτα», εἰκόνας μᾶλλον παρὰ διηγήματα, δείχνουν σὲ μιὰ φωτεινὴν ἀντίθεσιν τὴ θέλγητρα γλυκοσταλάζει μιὰ μαγεμένη σεληνόφωτιστὴ ἢ θεοσκοτεινὴ νυχτιά σὲ μιὰ ποιητικὴν καρδίαν καὶ μὲ ποιὰ πεζότητα περνᾷ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ἀναίσθητα μάτια τοῦ ἀξέστου ἀνθρώπου.

Ὁ πρῶτος φαντάζεται τὸν οὐρανὸ «σὰν ἀσάλευτο γαλάζιο ὠκεανὸ ὅπου λαμποκοποῦν ἑκατομμύρια τῶν ἑκατομμυρίων σμαραγδόπετρες καὶ ὁ δεύτερος τὸν βλέπει σὰν κανένα θεοκρέββατο ὅπου ξαπλωμένος ἐτραβοῦσε κάτι ρουχαλιτὰ σὰν νὰ εἶχε νὰ κοιμηθῆ δέκα χρόνια».

Τὸ πῖο μεγαλόφτερον ὄνειρο παλαίει μὲ τὸν πῖο χυδαῖον ὕλισμόν, ἀντίθεσις ποῦ ἔχει ἀκόμα βαθεῖαν τίς ρίζες της μέσα στὴ σαπίλα τῆς κοινωνίας ὅπου πολλὰς φορὰς οἱ πῖο τρανοὶ τεχνῖτες περνοῦν γιὰ τρελλοί!

Ἐποῦρα ἀπὸ τὴν σειρὰν αὐτὴν «Τῆς ἐξοχῆς» ἢ ὁποῖα ἐχάρισε στὴ φυσιογνωμίαν τοῦ Γκίκα

μὰ ξεχωριστή δημοτικότητα, πρέπει νὰ ἀναφέρομε τὸ «*Θαῦμα*» καὶ τοὺς «*Κερκυραίους Χωρικούς*» ποὺ ἐδημοσιεύθησαν στὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Σκόκου», τὸν «*Τουρονοφάη*» ποὺ ἐδημοσιεύθη στὰ «*Παναθήναια*» τοῦ 1905 καὶ τὸ ὁποῖον διαπνέει κάποιος ὠραῖος συμβολισμὸς παραστατικὸς τῆς ζήτησεως καὶ τοῦ μίσους ποὺ ἐμπνέουν συχνὰ ὅσοι στέκονται ψηλότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ὁ «*Ἡμερος*» ποὺ ἐδημοσιεύθη στὸ πανηγυρικὸ τεῦχος τῆς «*Νέας Ζωῆς*», τὸ ἐκδοθὲν πρὸς τιμὴν τοῦ μεγαλύτερου Ἑλληνοῦ διηγηματογράφου Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, εἶνε ἕνας μεγαλοέμπνευστος παιὰν φνισολατρίας. Ὁ Πρωτάτος, ὁ Βασιλιάς ποὺ θέλει νὰ βλέπῃ τὸ ἀσύγκριτο μαγεμένο βασιλείο του πλημμυρισμένον ἀπὸ αἶμα, συμβολίζει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὶς κτηνώδεις ἀπολαύσεις, ἀλλὰ καὶ ποὺ μέσα του βαθεῖα κρύβεται κάποιος σπινθηρὰς ποὺ ἔρχεται νὰ ξεθάψῃ καὶ ν' ἀνάψῃ μὲ τὸ σβύσιμο τῆς ἴδιας του ζωῆς, ὁ Ἡμερος, ὁ ἄνθρωπος «ποὺ ἐμιλοῦσε μὲ τὰ πουλιά καὶ ἐφιλοῦταν μὲ τὰ ρόδα», ὁ Ποιητής.

Τὰ πουλιά καὶ τὰ λουλούδια καὶ τὰ ποταμῆα εἶνε ἡ πανέμορφος ἰδέες ποὺ φτερουγίζουν τριγύρω στὸν ποιητὴ καὶ τοῦ πλέκουν τ' ἀμάραντο στεφάνι στὴν ὑπέρογτη θυσιά του. Ἀπὸ τὸ ἀθῶό του αἶμα θὰ βλαστήσουν οἱ χρυσορρόδινοι κόσμοι καὶ θ' ἀνοιχθῇ ὁ μρωμένος δρόμος ποὺ θὰ τὸν ἀκολουθήσουν σιγὰ σιγὰ καὶ οἱ ἀνίδεοι—οἱ ἄγριοι πολεμιστὰδες τοῦ βασιλιά—ὅταν ἡ εὐγενική φλόγα κατακάψῃ τ' ἀγκάθια ποὺ περιζώνουν τὴν καρδιά τους καὶ ἐλεύθερα πὰ ριζοβολήσουν τ' ἄνθια.

Καὶ τώρα εἶνε ἡ σειρά τοῦ «*Μαέστρου*», τοῦ θανμασίου αὐτοῦ διηγήματος, ποὺ ἐδημοσιεύθη τελευταῖα στὴ «*Νέα Ζωή*» πλημμυρισμένου ἀπὸ Λυρισμὸ, ξεχειλισμένου ἀπὸ ἁρμονίες.

Αὐτὸ τὸ διήγημα πρέπει νὰ τὸ διαβάσετε μόνοι σας μὲ προσοχὴ τὸ δειλινὸ, τὴν ὥρα δηλαδὴ ποὺ αἱ ἀναμνήσεις λένε μὲ κατάνυξι τὴν προσευχὴ τους στὸ ἐρημοκκλησάκι τῆς ζωῆς, νὰ χειροκροτήσετε μ' ἐνθουσιασμὸ μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς φιλομούσους Κερκυραίους τοὺς θριάμβους τοῦ Μαέστρου ὅταν, ὡς ἄρχιμουσικὸς τῆς στρατιωτικῆς μουσικῆς, ἔπαιζε τὶς θανμάσιες ὅπερες στὴ Σπιανάδα καὶ τὶς περιφημὲς μάρσιες στὴ

λιτανεία τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος—τὶ εὐτυχία μου ποὺ παρευρέθηκα καὶ ἐγὼ σὲ μιὰ τέτοια λιτανεία!—νὰ φωνάζετε μ' ἀγαλλίασι *Μπράβο μαέστρε, Μπράβο Μαέστρε*, ν' ἀγανακτήσετε μαζὶ του γιὰ τὴν κατάργησι τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν ποὺ ἐστέρησε τὴν πολυαγαπημένη του πατρίδα ἀπὸ τὴν ἀγρότερή της ἀπόλαυσι, νὰ μὴν παρεξηγήσετε τὶς ὑπερβολικὲς του ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ σιὸρ Τζώρτζη—τοῦ Θεοτόκη—ποὺ δὲν ἠμπόρεσε νὰ σώσῃ τὸν τόπο του ἀπὸ αὐτὸ τὸ μεγάλο κακό, νὰ τὸν παρηγορήσετε στὴ συμφορὰ του ὅταν ἔμεινε μὲ τόσην οἰκογένεια στοὺς πέντε δρόμους, νὰ τοῦ πῆτε πῶς εἶχε νὰ νομίζῃ πῶς τὸν ἐμισοῦσαν οἱ ἀφοσιωμένοι του συμπολίτες ποὺ τὸν ἐλάτρευαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν τόσο, νὰ τὸν συντροφεύσετε στὸ Λαύριον ὅπου ἐπῆγε γεμάτος ἀπογοήτευσι γιὰ νὰ διενθῆνῃ κάποια μουσική, νὰ τοῦ διώξετε τὴ μαύρη μελαγχολία ποὺ τοῦ ἐπλήγωσεν ἀγιάτρευτα τὰ στήθια, νὰ τοῦ γλυκάνετε τὸν πόνο ποὺ τοῦ ἐπροξενούσεν ἡ ἐνθύμησις, ἡ λαχτάρα τοῦ λατρευτοῦ του ὀλογέλαστου νησιοῦ, νὰ τοῦ φέρετε ἀπ' αὐτὸ «λίγο χῶμα νὰ πατῆ ἐπάνω του στὴ ξενητεία καὶ νὰ θαρρῇ πῶς περιδιαβάσει στὸ Κανόνι του, στὴ Γαρίτσα του, νὰ τοῦ χαρίσετε ἕνα μπουνκάκι κλεισμένο ἄγερα ἀπὸ τὴν Κέρκυρα του νὰ τὸν ρουφήξῃ ν' ἀναστηθῶν τὰ φυλλοκάρδια του, νὰ χαιρετίσετε ἀπο μέρος του τὸ Ποντικονῆσί του, αὐτὸ τὸ μπουνκέτο ποὺ τόκοψε ὁ Πλάστης ἀνοιξιὰτικα ἀπὸ τὸν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ του, νὰ τοῦ τὸ φιλήσετε ὅλο πέρα καὶ πέρα», νὰ πανηγυρίσετε καὶ σεῖς μὲ ὅλους τοὺς Κερκυραίους—ποὺ δὲν εἶχαν ξεχάσῃ ποτὲ τὸν Μαέστρο τους—τὸν ἐρχομὸ του, νὰ ξαναχειροκροτήσετε ἄλλῃ μιὰ φορὰ τοὺς θριάμβους του ὅταν διηύθυνε μὲ τὴ μπακέττα του τὴ μουσικὴ τῆς «*Μαντζάρου*», νὰ λυπηθῆτε κατάκαρδα γιὰ τὴν κατηραμένη ἀρρώστια ποὺ τὸν ἔλυωνε μέρα μὲ τὴν ἡμέρα, νὰ παρακαλέσετε μαζὶ του μὲ θέρη τὸν Ἅγιο γιὰ τὴ σωτηρία του, νὰ περᾶσετε κάτω ἀπὸ τὸ σπῆτι του τὴν ἐορτὴν τῶν Βαίων μὲ τὶς δυὸ φιλαρμονικὲς ποὺ ἔπαιζαν τὴν μάρσια ποὺ εἶχε τάξῃ στὸν Ἅγιο, νὰ τὸν δῆτε μὲ σπαραγμὸ νὰ πεταχθῇ στὸ παράθυρό του κέρινος «σὰ μεσημεριανὸ φάντασμα», νὰ χύσετε ὀλόθερμα δάκρυα γιὰ τὸ θάνατό του, —τὶ ἀρχαϊκὸς θάνατος!—νὰ ράνετε μὲ μρω-

μένα λουλούδια τὸν τάφο του καὶ σὲ μιὰν ἀπερίγραπτη, συγκινητικὴ στιγμὴ νὰ ξαναφωναίσετε μὲ λυγμοὺς γιὰ τελευταία φορὰ πὰ: «*Μπράβο Μαέστρε, μπράβο Μαέστρε!*»

Ἡ ψυχὴ του θὰ πῆγε νὰ κρυφθῇ σὲ καμιὰν ἐρωτικὴ φλογέρα τοῦ Γαστουριοῦ, σὲ κανένα γλυκοφιθύριστο κυματάκι τῆς Γαρίτσας, γιὰ σὲ κανένα μελιστάλαχτο ποίημα τοῦ Μαρκοῦ.

Διαβάστε τὸ μὲ προσοχὴ.

Καὶ στὸ συναπάντημα κάθε ἰδέας ποὺ θὰ προβάλλῃ ἐμπρὸς σας τρισεύμορφη καὶ εὐγενική, θὰ σὰς φαίνεται πῶς συμφωνίες ξεπετοῦν ἀπὸ κανένα μαγικὸ πιάνο, πῶς φθόγγοι στάζουν ἀπὸ τὸ δοξάρι κανενὸς γλυκόλαλου βιολιοῦ.

Ὁ Μαέστρος εἶνε ὁ ραφιδὸς ποὺ διαλαλεῖ τὸ μουσικὸν αἶσθημα τῶν Ἑπτανήσιων, εἶνε ὁ τροβαδοῦρος ποὺ ταιριάζει στ' ὄργανό του τοὺς μελωδικοὺς παλμοὺς τοῦ Κερκυραίου.

Ἡ Κέρκυρα σ' αὐτὸ τὸ διήγημα πλέει σὲ μιὰ βαροκῶλα ἀγάπης, ποὺ πᾶει ν' ἀράξῃ σ' ἕνα λιμάνι ποὺ στὴν ἀμμουδιὰ του χορεύουν ἀφροστεφανωμένες ἡ Νότες.

Δὲν ἐπιχειρῶ, Κυρίαί καὶ Κύριοι, νὰ σὰς κάμω ἀνάλυσιν τοῦ διηγήματος ποὺ ἐδημοσιεύθη στὸ τελευταῖο φυλλάδιο τοῦ περιοδικοῦ μας μὲ τὸν τίτλον «*Ἡ Καρδιά της*».

Θὰ ἦτο τὸ ἴδιο σὰ νὰ σὰς ἐπαρουσιάζα ἀκρωτηριασμένον ἕνα ἀριστοτεχνικὸν ἀγαλματάκι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ τὸ καθετὶ ἐπάνω τους ἀποχρυσταλλώνει καὶ ἕνα χρυσοφτερον ὄνειρο τοῦ δημιουργοῦ των, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ νομίζεις ὅτι ἔκλειψαν τὴ ψυχὴ τοῦ τεχνίτη των γιὰ νὰ τὴ μοιράσουν μέσα τους σὲ ἄπειρες μικρὲς ψυχούλες.

Σ' αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς, μ' ἕνα τοῦ οὐρανοπέταγμα φιλοσοφικῆς ποιήσεως, μᾶς θαμπώνει μὲ τὴ λάμψι κάποιου τραγικοῦ μυστηρίου, μᾶς δίδει τὴν ὑπέρογην ἀνατριχίλα μιᾶς ψαλμοδίας μεσανυχτιοῦ, ἕνα βαθὺ εὐωδίασμα τοῦ λιβανιοῦ μὲ τὸ ὁποῖον ἕνας παππᾶς—τριῶν μηνῶν παππᾶς—μὲ κάτασπρα ἄμφια ἐθύμαζε τὸ μνήμα μιᾶς πεντάμορφης πεθαμένης ἀπὸ ἔρωτα, ἕνα παράξενον ἔρωτα γιὰ ἕνα τρελλὸ—ὄχι τρελλὸ, ἀλλὰ ποὺ τὸν ἐνομιζανε τέτοιο γιὰτὶ ἐγύρευε τὶς νύχτες τὴν πηγὴ τῶν ὀνείρων του μέσα στὴ φλύαρη σιγαλιὰ τοῦ νεκροταφείου, καὶ μᾶς κάμνει ν' ἀκούουμε σὰ μακρονὸ σαρκαστικὸν ἀντίλαλο τὸ περιγέλασμα τῆς Ζωῆς γιὰ τὴν ἀδικοσκοτωμένη Νειότη.

Ἡ Ὁμορφιὰ γιορτάζει ἐδῶ μέσα τ' ἀποκαλυπτήριά της. Ἡ Φαντασία στυλῶνεται σὲ πανύψηλο βάθρον. Ἀλλὰ δὲν θὰ σταματήσῃ ἔως ἐδῶ. Θὰ πετάξῃ σὲ ἰδανικότερες ἀκόμα σφαῖρες, γιὰτὶ ὁ Γκίκας ἔχει τὸ χάρισμα ν' ἀνεβαίνει μὲ τόσην εὐκολία τῆς ἐμπνεύσεως τὰ σκαλοπάτια.

Κυρίαί καὶ Κύριοι,

Ἡ σεμνὴ αὐτὴ γιορτὴ ὅπου ἐμεῖς ἀδύνατοι ἀκόμη Ἀλεξανδρινοὶ τραγουδιστὰὶ ἠθελήσαμε νὰ σὰς ψάλλωμε τὰ κλέη Ἀλεξανδρινῶν ἡρώων τοῦ πνεύματος, ἐτελείωσε.

Μὲ τῆς καλωσύνης σας τὸ μῦρο καὶ μὲ τῆς ἀγάπης σας τὸ ἄρωμα ἤλθατε νὰ εὐωδιάσετε τὴν πνευματικὴ μας αὐτὴ λειτουργία καὶ νὰ προσκυνήσετε μαζὶ μας στὸ βωμὸ τῆς ὠραίας θρησκείας.

Σὰς εὐχαριστοῦμε.

K. N. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΘΡΥΛΟΣ ΑΓΑΠΗΣ

Τοὺς ἐτραβοῦσε ὁ μαῦρος βιαστικά,
Τὸ Διγενῆ καὶ τὴν κρυφοκλεμένη·
Τοὺς ἔσερνε καὶ σὶ ἄγρια τὰ νερά,
Πεὶδ βιαστικά ὁ Σορόκος δὲ διαβαίνει.

Στοῦ καβαλλάρη ἐκεῖνη τὸ λαῖμό
Τ' ἄσπρα της τὰ χεράκια εἶχε ριγμένα·
Κ' ἔφευγε τ' αὐτὸ καὶ ἔσβυνε ἡ Ἥχώ,
Κ' ἔσκουζε ἀλάργα καὶ ἔσβυνε ὀλοένα.

Τὴν ἄκουγαν βαθυὰ, μέσ' τὰ δασὰ,
Στὰ σκοτεινὰ λαγκάδια καὶ ρουμάνια,
Καὶ βγαῖναν οἱ ξωθιές, μὲ τὰ χρυσᾶ
Μαλλιά καὶ τὰ ὀλοπράσινα στεφάνια,

Βγαῖναν κρυφὰ τοῦ ἀπόκοσμον οἱ θολές
Ὅμορφονεῖς, κι ἀντάμα τους περνοῦσαν,
Καὶ γύρω οἱ φουντωμένες φυλλωσιές,
Τὸ αἰθέριο τους τραγοῦδι ἐτραγουδοῦσαν.

Τὰ κάτω κάτω φύλλα τους τ' ἀρχίζανε,
Τὼπαιρναν τᾶλλα ἀπὸ κλαδί σὲ κλώνο,
Κι ὅλα, στὸ τέλος, ὅλα ἐμουρμουρίζανε:
Ἄγάπη εἶν' ἡ ζωὴ κι ἀγάπη μόνο.

**

Κ' ἦρθαν οἱ μέρες, πὸν ἡ ξανθὴ ἀντηλιά
Γλωστοῦσε ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρό της,
Νὰ φέγγη της, νὰ γέρνη στὴν ποδιά
Καὶ νὰ κεντᾶ τ' ὀλόχαρο ὄνειρό της.

Ἄνοιγαν μιᾶς βιολέτας οἱ ἀνθοί,
Στὴ γλάστρα τοῦ παράθυρου σιμά της,
Ἄνοιγανε τὰ μάτια σιωπηλοὶ
Κ' ἐσκύβαν μυστικά στὸ κεντημά της.

Κ' ἐκείνη ἐκένταε κάμπους καὶ βουνά,
Καὶ μιὰ βαθειὰ κλεισοῦρα, στοιχειωμένη,
Κι ὁ Διγενῆς καβάλλα νὰ περνᾶ,
Στὸ πάλεμμα τοῦ Δράκου νὰ παγαίνη.

Κ' ἐκείνη ἐκένταε κάμπους καὶ βουνά,
Καὶ λόχαρο στὸν κάμπο μονοπάτι.
Κι ὁ Διγενῆς — Ἄη Γιώργης — νὰ γυρνᾶ,
Τοῦ Δράκου νικητῆς καβάλλα σ' αὐτῷ.

Ἐξω, μιὰ μυρωδιά ἀπὸ πασχαλιές,
Μιὰ μυρωδιά ἀπὸ χόρτο νοτισμένο,
Μὲ τῶν στρουθιῶν δονόντιαν τὶς φωνές,
Κ' ἔφτανε τὸ ἠχολοῖ τους μυρωμένο.

Κ' ἐκείνη ἐκένταε κάστρα στὰ βουνά
Καὶ ματωμένα ἐκένταε μακρονάρια,
Κι ὁ Διγενῆς μακρονὰ της νὰ τραβᾶ,
Στὸν πόλεμο μικρονὰ τὰ παλληκάρια.

Ἐκένταε τὰ Μαρτιάτικα βουνά,
Τὸ χιόνι ποῦ καὶ ποῦ, τὴ χλόη στὰ πλάγια,
Καὶ τὸν καλὸ της κένταε νὰ γυρνᾶ
Καὶ στράτες νὰ περνᾶ, γιομάτες βᾶγια.

**

Κ' ἦρθε κ' ἡ μέρα ἡ σκοτεινὴ,
Ποῦ μὲ βαρεῖα καρδιά τὸν καρτεροῦσε.
Φεύγανε γιὰ τὰ ξένα οἱ γερανοὶ
Πίσω ἀπ' τὸν καπετάνιο τους. Κ' ἀργοῦσε,

Καὶ δὲν γυρνοῦσε ὁ Διγενῆς. Βουβὸς
Κι ἄδιος ὁ δρόμος πέρα, ἴσαμε πέρα,
Ἰσαμὶ ἐκεῖ, πὸν ὁ μαῦρος οὐρανὸς
Τὸν ἐσφαλοῦσεν. Ἐρμος, νύχτα μέρα.

(Τὸ δρόμο ἐκεῖνο τότες μοναχὰ
Τὸν εἶχε τὸ χεινόπωρο περάση,
Ἄνήμερος κορσάρος πὸν γυρνᾶ,
Ποῦ τριγυρνᾶ, ρημάζοντας τὰ δάση.)

Στὸ περιβόλι τὰ πουλιὰ ρωτᾶ:
Πουλιὰ, πουλιὰ τὴ γῆς ταξιδεμένα,
Ποῦ νᾶνε ὁ Διγενῆς; Καὶ τὰ πουλιὰ
Σωπαῖναν τρομαγμένα.

Κ' ἓνα πουλι τῆς λέει: Τί καρτερᾶς;
Τί καρτερᾶς; Νυχτιώνει, ξημερώνει...
Κι ὁ χάρος κι ὁ ἀντιρωμένος πὸν ἀγαπᾶς
Στὸ μαρμαρένιο πάλευαν τ' ἄλωνι.

Κ' εἶπε της τὸ τρεχούμενο νερό:
Καρτέρα καὶ τὸ χάρο καβαλλάρη,
Σὰν τὸν ἀνθὸ πὸν σέρνω τὸ χλωμό,
Μακρονὰ μὲ τὸν καλὸ σου νὰ σὲ πάρη.

Κι ὅσ' ἀπομέναν φύλλα, ἐμουρμουρίζανε:
Ἄγάπη εἶν' ἡ ζωὴ, κι ἀγάπη μόνο.
Καὶ γύρω της τριγύρω ἐφυχαλίζανε,
Σὰ μιὰ χρυσὴ βροχοῦλα, ἀπὸ τὸν κλώνο.

**

Καθὼς παγαίνανε στὴν Κάτω γῆς,
Σταμάτησαν στοῦ πύργου της τὴ θύρα:
Ἐβγα — τῆς κράζει ὁ Χάρος — νὰ τὸν δῆς,
Στερνὴ φορὰ κ' ἐσὸν φτωχεῖα του χήρα.

Σέρνεται στὰ σκαλιά, σὰν τὰ πουλιά,
Μὲ τὰ πλατιά φτερά, τὰ λαβωμένα:
Χάρε μου, Χάρε, πάρε με βαθιὰ
Στὴ σκοτεινιά τὴν ἄραχνη κ' ἐμένα.

Ἄγριο πνιμένο τ' αὐτὸ ἀπ' τὸν ἀφρό,
Καὶ μ' ἀσημένια, ἀπάνω του, κοντάρια,
Ὁ Διγενῆς κι ὁ Χάροντας τὰ δυὸ
Τὰ δυὸ, πῶχεν ὁ κόσμος παλληκάρια!

Κ' ἔγειρε ὁ Διγενῆς πορευτικά,
Καὶ τὴ φιλᾶ στὰ πικραμένα χεῖλη:
Τρέμαν τ' ἀχνὰ της βλέφαρα ἀπαλά,
Σὰ φλόγα ἀπὸ τρεμόσβυστο καντήλι,

Ἐγέρονε κ' ἐσμίγαν κ' ἐχώρίζανε
Καὶ πάλι ἐξανασμίγανε μὲ πόνο,
Καὶ τῶνα πλάϊ μὲ τᾶλλο ἐμουρμουρίζανε:
Ἄγάπη εἶν' ἡ ζωὴ κι ἀγάπη μόνο...

Τρέμαν, κ' ἐκλεῖσαν κ' ἔμειναν κλειστὰ
Ἔτσι γιὰ πάντα, ἀπίνω στὸ φιλί του:
Χάρε μου, Χάρε, πάρε με βαθιὰ
Στὴ σκοτεινιά τὴν ἄραχνη, μαζί του.

**

Καὶ τότε ὁ μαῦρος, μέσα στὴ νυχτιά,
Τοὺς ἔσερνε ξανά. Τὰ πέταλά του,
Οὐτ' ἓνα ἀχὸ ξυπνοῦσαν στὴν ἐρμιά,
Οὔτε τὸ πέρασμά του ἔγραφαν κάτω.

Ἐκείνη σ' ἀκριβοῦ της τὸ λαιμὸ
Ριγμένα εἶχε τὰ χέρια της καὶ πάλι
Κ' ἔφευγε τ' ἄλογό τους βιαστικό,
Καὶ γύρω ἀγκομαχοῦσε ἡ ἀνεμοζάλη.

Ἀλάργα στὰ βουνά, κοπαδιαστά,
Χαμήλωναν τὰ σύννεφα ὀλοένα,
Μαῦρα σὰν τ' ἄλογό τους καὶ βουβά,
Κ' ἠσκιογλωστοῦσαν στὶς πλαγιές θλιμένα

Κι ἀπ' τὰ παλιὰ ξωκκλήσια, τὶς κορφές,
Τὰ κυπαρίσσια ἐγέροναν στὸν ἀγέρα,
Σὰ νὰ κατευδοῦναν τὶς ψυχές,
Ποῦ ἀπὸ τὸ φῶς μακρονὰ, μισεῦαν πέρα.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

ΜΑΡΙΑ ΠΕΝΤΑΓΙΩΤΙΣΣΑ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΜΕΡΗ ΤΡΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ρεματιά ήσκιωμένη με ψηλά πλατάνια και λευκές. Χαμηλά φουντόνουν σχίνα, λυγαριές κι' αγράμπελες. Δεξιά καλαμιώνας. Πέτρες ψηλές ἐδῶ κ' ἐκεῖ σκεπασμένες με βροῦ. Στὸ βάθος γαλάζιες βουννοκορφές. Ἀπόγεμα. Ὁ ἥλιος εἶναι ψηλά ἀκόμα.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΤΡΕΙΣ ΒΟΣΚΟΙ

Καθὼς ἀνοίγει ἡ αὐλαία τρεῖς νέοι βοσκοὶ, ὁ ἕνας ξοπίσω τὸν ἄλλον, μπαίνουν ψαχουλεύοντας, σὰ νὰ γυρέβουνε κάποιον. Τὰ πρόσωπά τους εἶναι ξαναμμένα καὶ λαχανιασμένα τὰ λόγια τους.

Α'. ΒΟΣΚΟΣ — Ἐδῶ εἶναι σοῦ λέω. Μέσα σὰ καλάμια.

Β'. ΒΟΣΚΟΣ — Ὅπου πεινάει καρβέλια βλέπει.

Γ'. ΒΟΣΚΟΣ — Αὐτὴ μάτια μου χάνεται σὰν τὸ ζωτικό.

Α'. ΒΟΣΚΟΣ — (Ψάχνει μες σὰ καλάμια). Ἐκεῖνο πὸν σοῦ λέω ἐγώ. Τὴν εἶδ' ἀπ' τὸ βουνὸ πὸν κατηφόριζε. Ἐδῶ εἶναι. Ψάξε...

Β'. ΒΟΣΚΟΣ — Ἀλαφροήσκιωτος θὰ εἶσαι.

Γ'. ΒΟΣΚΟΣ — Τὴ βρήκες;

Α'. ΒΟΣΚΟΣ — (Βγαίνοντας ἀπ' τὰ καλάμια καὶ σηκώνοντας τοὺς ὄμους). Τοῦ διαόλου τὸ θηλυκό! Ἄνοιξε ἡ γῆς καὶ τὴν κατάπιε;

Β'. ΒΟΣΚΟΣ — Δὲ βαρύνεσαι; Ἄδικα ψαχουλεύεις. Πᾶμε στὴ δουριὰ μας. Θὰ μᾶς φύγουνε τὰ ζωντανά...

Α'. ΒΟΣΚΟΣ — Φωτιά νὰ τὰ κάψῃ τὰ ζωντανά. Ζωντανὰ λογαριάζω τώρα ἐγώ; Γιὰ πὸν μὲ καίει ἡ λαύρα;

Γ'. ΒΟΣΚΟΣ — Ἀνάθεμα τὴ μάννα πὸν τὴν ἔκανε!

Α'. ΒΟΣΚΟΣ — Ποῦ θὰ μοῦ πάῃ μοῦρῆ; Δὲ θὰ τὴν πετύχω; Ὀχ! Παναγία μου, τὴ ἔχει

νὰ γένῃ! Οὔτε ὁ Διόλογος δὲ μοῦ τὴ βγαίνει ἀπ' τὰ νύχια μου. Στὸ χορτάρι θὰ ξημερωθοῦμε.

Β'. ΒΟΣΚΟΣ — Βρέστηνε πρῶτα κι' ὕστερα στρώνεις.

Γ'. ΒΟΣΚΟΣ — Βρὲ μπᾶς καὶ κατέβηκε στὴ ρεματιά; Νὰ ροβολήσω; Τοῦδωκα...

Α'. ΒΟΣΚΟΣ — Δὲ μοῦ μυρίζεται ἀνθρωπινὸ κρέας ἐδῶ σιμά. Στὸ κάμπο θὰ κατηφόρισε πρὶν νυχτώση. (Σὰν ἀποκαμωμένος κάθεται σὲ μιὰ πέτρα). Ὀχ! τὰ χειλάκια σου, ματάκια μου. Σὰν τὸ σκαστὸ τὸ ρόιδι... (Ἀναστενάζει). Ἀφέντρα μου!

Β'. ΒΟΣΚΟΣ — Τὴν εἶδες πὼς ἀνασηκώνει τὸ φουστάνι, σὰν περνᾷ τὴ ρεματιά; Ἐνα ντουניὰ κολάζει ἡ σκρόφα.

Α'. ΒΟΣΚΟΣ — Μὴν τὰ μελετᾷς!

Γ'. ΒΟΣΚΟΣ — (Ψάχνοντας περὶ γύρω σὰ δέντρα, σιγοτραγουδάει.)

Ἄν δὲν σὰ πιάσω δαίμονα

Τὰ δνὰ σου ζυτρολέϊμονα!

Α'. ΒΟΣΚΟΣ — Σκασμὸς ρέ! (Σὰ νὰ ὀνειρεύεται). Ἀχ! μικρούλι μου. Ἐτσι, μὰ τὸ θεὸ—κι' ἄς πέθαινα—στὸ ρέμα νὰ σὲ ἰδῶ νὰ σκύψῃς τὸ κορμάκι σου, στὶς φοῦχτες τὸ νερὸ νὰ πιῆς, ἄξενιοιαστο μικρὸ μου. Κ' ἐγὼ πίσω σου, σὰν τὸ λαγὸ ἀλαφροπατώντας, σὰ γεράκι νὰ χυθῶ, ἀπ' τὴ μέση, τὴ δαχτυλιδένια μέση σου νὰ σὲ... Χάθηκα, ρέ παιδιὰ...

Β'. ΒΟΣΚΟΣ — Μαράκι-σαράκι κουμπάρε! Πᾶμε δουλειὰ μας.

Γ'. ΒΟΣΚΟΣ — Πᾶμε! Κάποιοι κατηφορίζουν. Ὁ λαγὸς μᾶς ξέφυγε.

Α'. ΒΟΣΚΟΣ — (Ἀνασηκώνεται βαρετὰ). Λαγωνικὸ θὰ γίνω νὰ τὸν ξετροπώσω. Τράβᾳτε ἐσεῖς σὰ ζωντανά. Ἐγὼ στὸ κάμπο ροβολῶ. (Φεύγουνε λογοσέροντας βιαστικά. Κάποιοι σφουρίζει).

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΓΡΗΝΑ-ΚΑΛΗ, ΣΠΑΝΟΒΑΓΓΕΛΗΣ,
ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΘΑΝΑΣΗΣ

Ἡ Γρηά-Καλὴ προχωρεῖ πρὸς τὴ σκηνή, μ' ἕνα δεμάτι ξύλα, δίπλα τῆς ὁ Σπανοβαγγέλης. Ἀποθέτει τὸ φόρτωμά τῆς στὸ χῶμα καὶ κάθεται σ' ἕνα λιθάρι, σκουπίζοντας τὸν ἰδρωτὰ τῆς. Ὁ γυῖός τῆς τὴ βοηθάει.

Γ-ΚΑΛΗ — Ὀχ! ἡ ἄμοιρη ἀπόστασα. (Στὸ Σπανοβαγγέλη). Ἐλα σῦρε τοῦ λόγου σου, σῦρε σπίτι. Δὲ σὲ χρειάζομαι ἐδωπέρα. Ἄκουῖς;

ΣΠΑΝΟΒΑΓΓΕΛΗΣ — Μάννα, σὲ θέλω. Μεγάλο ἄχτι ἔχω μέσα μου. Ἄν δὲ γίνῃ αὐτὸ πὸν πρέπει, μ' ἔχασες, στὸ λέω μάννα.

Γ-ΚΑΛΗ — Σῦρε στὸ καλὸ σοῦ εἶπα. Ἄσε μ' ἐμένα. Σῦρε στὸ σπίτι.

ΣΠΑΝΟΒΑΓΓΕΛΗΣ — Τὴν εἶδα πὸν ἀνηφόριζε ἐδῶ καὶ μισὴ ὥρα. Ἐκανε πὼς δὲ με εἶδε. Καὶ γύρισε καὶ τὸ κεφάλι. Ἡ στρίγγλα... Ἀπὸ δῶ θὰ περάσῃ.

Γ-ΚΑΛΗ — Σῦρε στὸ σπίτι σοῦ λέω. (Ὁ Σπανοβαγγέλης φεύγει συλλογισμένος. Φεύγοντας ἀπαντιῶνται μὲ τὸ Θανάση, κληρονομίζονται. Ὁ Θανάσης ζυγώνει τὴ Γρηά-Καλή).

ΘΑΝΑΣΗΣ — Ὅτι πὸν σὲ γύρεβα, θειά.

Γ-ΚΑΛΗ — Καλῶς τὸ παιδί μου. Κάνε λίγο ἀπομονή. Δὲν τᾶπαμε; Ὅπουνε θὰ περάσῃ. Τὰ ξέτασα καὶ στάπα.

ΘΑΝΑΣΗΣ — Ἐνας λόγος εἶναι κ' ἡ ἀπομονή. Δέκα μέρες γυρίζω σὰ βουνὰ με τὴν ἀπομονή μου. Κάλλιο νὰ με σκότωνε ὁ Ποθητός!

Γ-ΚΑΛΗ — Ποιὸς σοῦπε νὰ ξεσπιτωθῆς, νὰ φύγῃς τὴ γυναῖκά σου;

ΘΑΝΑΣΗΣ — Ἄς ὄψεται, πὸν μὲ κατάντησε.

Γ-ΚΑΛΗ — Ἄφισες τὸ γάμο καὶ βγῆκες γιὰ πριναρία. Τὴ νὰ σοῦ κάνω μάτια μου; ὅ,τι μπόρεσα σοῦκᾶνα.

ΘΑΝΑΣΗΣ — Τὴν ἄφισα. Δὲν μ' ἄρωτᾷς; Καὶ σὰν τὴν εἶχα, χιόνι ἦτανε στὸν κόρφο μου.

Γ-ΚΑΛΗ — Γιὰ τὴν πῆρες, σὰ δὲ σ' ἄρεσε; (Ἀναστενάζει). Ὀχ! ἀπόστασα ἡ ἄμοιρη!

ΘΑΝΑΣΗΣ — Ρωτᾷς γιατί; Μηδὰ τὸ ξέρω ἐγώ; Τὸ ξέρει ὁ ἀνθρώπος πὼς βρίσκεται;

Γ-ΚΑΛΗ — Ἄμ! ποιὸς τὸ ξέρει μαδές;

ΘΑΝΑΣΗΣ — Ἀλλοίμονο, ἄς ὄψεται πὸν μ' ἔκανε. Ἐκεῖνη κ' ὁ καῦμός τῆς μ' ἔσπρωξαν.

Γ-ΚΑΛΗ — Μέγας εἶσαι, Κύριε. Ἄλλοῦ οἱ

ἀγάπες κ' ἄλλοῦ τὰ στέφανα; Δὲν τὸ χωραεῖ τὸ μυαλό μου. Τὴ θεὸς νὰ πῆς;

ΘΑΝΑΣΗΣ — Τὴ νὰ εἰπῶ καὶ τὴ νὰ μολογήσω; Βρίσκεις λογαριασμὸ στὴν ἀγάπη; Σὰ μοῦδωκε τὴν ἀγάπη τῆς καὶ μοῦ τὴν πῆρε πίσω.

Γ-ΚΑΛΗ — Ἐ;

ΘΑΝΑΣΗΣ — Τοῦ κεφαλιοῦ μου ἔκανα. Ἐέρω κ' ἐγώ; Γήρενα γιαιτριά στὸν πόνο μου, τὸ ἄχτι μου ἤθελα νὰ βγάλω, ἤθελα κ' ἐγὼ τ' ἤθελα δὲν ἤξερα. Σὲ τέτοιες ὥρες ξέρει τὴ γυρεύει κανεῖς; Ἄλλος γκρομιζέται σὰ βράχια κ' ἄλλος πνίγεται μες τὰ βαθεῖα ποτάμια, κ' ἄλλος τὴ θηλειὰ περνάει στὸ λαιμό του. Ἐγὼ παντρεύτηκα. Βρῆκα μιὰ γυναῖκα καὶ τὴν πῆρα. Θάρρεψα πὼς ἔβγαζα τὸ ἄχτι μου, θάρρεψα φαρμάκι πὼς τὴν πότιζα τὴν κλέφτρα τῆς καρδιάς μου. Τὸ φαρμάκι τὸ ἦπια μόνος μου.

Γ-ΚΑΛΗ — Τῆς μάλιστα τὴ γέννα δὲν τὴν ἤξερες; Ἀλλοίμονο σ' ἐσένα. Ὀλ' οἱ ἄντρες ἕνα πρᾶμα εἶσατε. Καὶ τώρα τὴ γυρεύεις; Νὰ πιάσῃς τὸ πουλὶ πὸν πέταξε;

ΘΑΝΑΣΗΣ — Σὰν ἀνοῖξε ἡ πληγὴ καὶ τρέχει αἷμα;

Γ-ΚΑΛΗ — Ποιὸς στὴν ἀνοῖξε;

ΘΑΝΑΣΗΣ — Τὸ ἴδιο ξανά τὸ χέρι. Σὰν ἐσήκωσεν ὁ Ποθητὸς τὸ χέρι, τὸ μαχαῖρι νὰ μοῦ βάλῃ στὴν καρδιά, μπροστά μου ἦρθε κ' ἔβαλε τὰ στήθια τῆς, νὰ μοῦ γλυτώσῃ τὴ ζωή. Πὼς τῶκανε;

Γ-ΚΑΛΗ — Νὰ σοῦ χαρίσῃ τὴ ζωή. Ἀλλοίμονο. Σκλάβια τῆς νὰ τὴν ἔχη...

ΘΑΝΑΣΗΣ — Τ' εἶπες, Θειά-Καλή;

Γ-ΚΑΛΗ — Τίποτε, παιδί μου. Ἄμποτε ὁ Θεὸς νὰ τὰ φέρῃ δεξιά. Μεγάλος εἶναι ὁ κόσμος. Ὅμως φύγε τώρα. Κρύψον γύρω ἐδῶ, παράμερα. Θὲ νὰ φανῇ ὁποῦ νᾶνε. Μοναχὴ νὰ τὴ συντύχω θέλω. Κ' ἐννοια σου, ὅ,τι μπορῶ θὰ κάνω. Σὲ πονεῖ ἡ καρδιά μου. (Ὁ Θανάσης μακραίνει συλλογισμένος.)

Γ-ΚΑΛΗ — Ὀχ! ἀπόστασα, ἡ ἄραχλη.

(Σὲ λίγο προχωροῦνε πρὸς τὴ σκηνή δνὸ χωριάτες, κατεβαίνοντας ἀπ' τὸ βουνό).

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Γ-ΚΑΛΗ — ΧΩΡΙΑΤΕΣ

Α'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ (στὸ σύντροφό του). Ποῦθε πᾶνε τὰ μουλάρια; (Βλέπει τὴ γρηά). Καλησπέρα κυρὰ - Καλή.

Γ-ΚΑΛΗ — Καλησπέρα σας. Καλῶς τους!
Β'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — (κνιτάζοντας πέρα). Νάτα
ἔ! Ἄνηφορίζουν. Ξέρουνε τὸ δρόμο.

Α'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — Κύττα μὴν ξαφνιστῆ κα-
νένα καὶ γραμιστῆ στὰ κασαύβραχα. Καληώρα
σάν τὸ μουλάρι τοῦ Βαγγέλη . . .

Β'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — Ἄμ' ἐκεῖνο, λέει, εἶδε τὴ
Νεράηδα καὶ ξαφνίστηκε. Εἶδεμῆς . . .

Γ'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — Ποῦ ξέρεις καμμιὰ φορὰ.

Γ-ΚΑΛΗ — Σὲ καλὸ σου, παιδί μου, ποιά
Νεράηδα; Τὶ λέτε μαθῆς; (Οἱ χωριάτες σταμα-
τοῦνε).

Α'. ΧΩΡΙΚΟΣ — Τὴ Νεράηδα μαθῆς. Πῶς
νὰ στὸ πῶ; Λίγοι τὴν εἶδανε μέρα - μεσημέρι
καὶ νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι;

Γ-ΚΑΛΗ — Σὲ καλὸ σου, παιδί μου. Τέτοια
πράματα δὲν ἔχει ὁ τόπος μας. Ὅσο χρονῶνε
εἶμαι δὲν ἄκουσα τέτοιο πρᾶμα.

Α'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — Δὲν ἄκουσες, λέει; Μὲ
τὰ μάτια τους τὴν εἶδανε. Ἄσπρη μὲς στ' ἄσπρα
σεργιανοῦσε καὶ κρυβότανε στὰ δέντρα μέσα. Κι'
ὁ κουνιάδος μου μὴν δὲν τὴν εἶδε μὲ τὰ μάτια
του; Στὸ ρέμα μέσα λουζότανε κ' ἔπαιζε μὲ τὰ νε-
ρά. Κ' ὕστερα ὀλόγυμη, τσιτσιδι, ὅπως τὴν ἔκανε
ἡ μάνα της, (κάνει τὸ σταυρὸ του) ἡ μάνα της νὰ
ποῦμε, βγήκε ἀπ' τὸ νερὸ καὶ μὲς στίς καλαμιές
ἔδενε τὰ μαλλιά της. Καὶ πάλι χάθηκε στὸ ρέμα.

Γ-ΚΑΛΗ — Σὲ τοῦτο τὸ ρέμα;

Α'. ΧΩΡΙΚΟΣ — Καὶ σὲ τοῦτο μαθῆς κι'
ἀλλοῦ. Μήπως ἔχει στάση σ' ἕναν τόπο; Ὅπου
πᾶς τὴ βρῖσκεις. Γεμίσανε τὰ βουνὰ κ' οἱ ρεμα-
τιές ἀπὸ νεράηδες. Κι' ὄλο ἡ ἴδια εἶναι. Ἐτσι
λένε ὅσοι τὴν εἶδανε. Τάχα δὲ φάνηκε κι' ἀπάνω
στὴ κρυβόβρωση; Ἐπινε μὲ τίς φοῦχτες της νερὸ
κ' ὕστερα στὸ κορμί της τῶχνε καὶ δροσιζότανε.
Κ' ὕστερα στολιζότανε μὲ πολυτρίχια καὶ . . .
Νὰ, ρῶτα. (Δείχνει τὸν ἄλλο χωριάτη). Τὸ ἀνε-
ψίδι του τὴν εἶδε.

Γ-ΚΑΛΗ — (Κοιτώντας τὸ κεφάλι της). Ἄλ-
λοίμονο, παιδί μου. Ὁ Θεὸς νὰ μὲ συχωρέσει, μὰ
δὲν τὸ πιστεύω, (κάνει τὸ σταυρὸ της): Ἀνθρω-
πινὴ Νεράηδα μοῦ μυρίζεται... Ἄκου πού σου λέω.

Α'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — Τὶ λὲς γερόντισσα; Γυ-
ναῖκα τοῦ χωριοῦ μας γιὰ ἄλλουνοῦ χωριοῦ, θὰ
βγῆ μαθῆς νὰ κἀνη τοῦτα τὰ καμώματα; Ποῦ
ἀκούστηκε; Ἐδῶ εἴμαστε ἄντρες μὲ τὰ μουστά-
κια καὶ σκιαζόμαστε. . . .

Β'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — Λόγια λέει ἡ γρηὰ. Ἄς
τὴν νὰ λέη.

Γ-ΚΑΛΗ — (κνιτάει γύρω προφυλακτικά).
Λόγια; Νακοῦς τοὺς γέρους παλλικάρι μου.
Ἄνάθεμά τηνε παιδί μου. Ἐνα χωριὸ ἄλάκερο
τὸ κόλασε μὲ τὰ καμώματά της. Καὶ ζούσανε
τὰ παλλικάρια καὶ τοὺς γέρους καὶ λογῆς - λο-
γῆς. Καὶ ποιὸς γυρίζει πιά νὰ τὰ κνιτάξῃ τὰ τί-
μα τὰ κορίτσια; Ἡ Νεράηδα! Κ' ἕνα χωριὸ
τὸ πίστεψε σάν νὰ μὴν τὴν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου
τὴ Νεράηδα!

ΟΙ ΔΥΟ ΧΩΡΙΑΤΕΣ — Τὴν εἶδες λέει;
Γ-ΚΑΛΗ — Δὲν τὸ πιστεύω νὰ ὄνειρεύομαι.
Μὲ τάνοιχτὰ τὰ μάτια . . . Ἄλαφροήσικωτη δὲν
εἶμαι.

Α'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — Ποιά ἦτανε; τοῦ χωριοῦ
μας.

Β'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — Ποιά; Μίλα τολοιπὸν σάν
ξέρεις.

Γ-ΚΑΛΗ — Ἄπ' τὸ θεὸ ἄς τῶβρη. Ὅνομα
καὶ μὴ χωριὸ. Καθένας μὲ τὴ ψυχὴ του.

Β'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — Γιατί δὲν τὴ λὲς; Τὶ τὴν
κρύβεις;

Γ-ΚΑΛΗ — Τὶ βγαίνει; Ἐρημη καὶ σκότεινη
εἶμαι. Οὔτε κορίτσια ἔχω νὰ παντρέψω, οὔτε
ἄντρα νὰ μοῦ τὸν ξελογιάσῃ. Ἄς ἡμουνά τοῦ
Θανάση τοῦ Βρετοῦ ἡ γυναῖκα, πού τὴν ἄφισε
καὶ πάει, καὶ μ' ὄλα μου τὰ γηρατειὰ — ἔτσι νὰ
μὴν ἰδῆ ἀνάπαρη ἡ ψυχὴ μου, μέσα στὸ ρέμα
τὸ βαθὺ θὲ νὰ τὴν ἔπνιγα, γιὰ ζωντανὴ θὲ νὰ
τὴν ἔκαβα σάν τὸν Ἰούδα. (Σὲ λίγο), Ξετίποτε
καὶ ντροπιασμένες!

Ἄπ' τὸ Θεὸ νὰ τῶβρη.

Α'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — (Κάνοντας ἕνα σχῆμα ἀπο-
ρίας στὸ σύντροφό του.) Ὁ Θεὸς κ' ἡ ψυχὴ σου,
γερόντισσα. (Ἀδιάφορα). Πᾶμε συμπέθερε; Τὰ
ζωντανὰ μᾶς προσπεράσανε.

Β'. ΧΩΡΙΑΤΗΣ — Πᾶμε. Ὁρα καλὴ γερόν-
τισσα.

Γ-ΚΑΛΗ — Ὁρα καλὴ, παιδιά μου (Ποηρὰ).
Τὸ νοῦ σας τὴ Νεράηδα, μὴ σκιαχοῦνε τὰ ζων-
τανὰ σας καὶ πέσουνε στὸ ρέμα. . . . (Φεύγουν
οἱ χωριάτες.)

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Γ-ΚΑΛΗ — (μοναχὴ της). Ὅπου νᾶνε θὰ
φανῆ ἡ Νεράηδα. (Κνιτάζει γύρω της.) Χά, χά,

χά. Νὰ σὲ χαρῶ, πουλάκι μου. Ψηλά τὴ στήνεις
τὴ φουλιὰ σου περδικουλά μου. Κι' ὁ γιός μου
μαθῆς, τὸ καμάρι τοῦ χωριοῦ, ποῦ μύριζε καὶ σοῦ
βρωμοῦσε, σάν ἔστειλα προξενιά τῆς μάνας σου.
Ἐννοια σου περδικουλά μου, καὶ θὰ σοῦ στήσω
ἄμ' ἕνα ξόβεργα πού θὰ κολλήσουνε τὰ κόκκινα
τὰ ποδαράκια σου. Μὰ ἔννοια σου καὶ μόνος του
δὲ θὰ περάσῃ. Ἐκείνον πού δὲν περιμένεις, θὲ
νὰ ἰδῆς. Ὁμορφο πανηγῆρι θὰ κάνετε κ' οἱ
τρεῖς σας. . . . (Ἀκούεται σούσουρο μὲς στίς
καλαμιές.)

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

Γ-ΚΑΛΗ, ΜΑΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ — (Σκύβοντας ἀπ' τὰ καλάμια μὲ
γέλια). Καλησπέρα, κυρὰ Καλὴ. Ξαφνίστηκες;

Γ-ΚΑΛΗ — Σὲ καλὸ σου, παιδί μου. Μοῦ-
κοψες τὸ αἶμα. Ἐσύ 'σαι τσιτσιδι. Σὲ καλὸ σου...

ΜΑΡΙΑ — Καὶ μ' αὐτὸ; (Γελάει). Λουζό-
μουνα στὸ ρέμα κάτω. Κύττα πὼς στάζει τὸ
νερὸ ἀποπάνω μου. Νὰ ἰδῆς θυμὸ ποῦχε τὸ
ρέμα! Καὶ πὼς ἄφριξε! Καὶ πὼς ἀσπρολογοῦσε.

Γ-ΚΑΛΗ — Ἄπ' τὴ νεροποντὴ μαθῆς τὴ
χθεσινὴ. Σὲ καλὸ σου μάτια μου.

ΜΑΡΙΑ — Ἄχ! τί δροσιὰ! Κ' ἤθελε νὰ μὲ
συνεπάρη τὸ ρέμα. Μ' ἔγλυψε καὶ μὲ φιλοῦσε.
Νά! Ὁς στὰ στήθια μου, ὡς στὸ λαιμὸ μου.
Μοῦπλεκε ἄσπρες τραχηλιές, γταντέλες στὸ λαι-
μὸ μου. Μοῦβάζε λευκὰ κρινάκια στὰ μαλλιά
μου. Καὶ μὲ φιλοῦσε μὲς στὰ γέλια. Στὴν
ἀγκαλιά του γύρευε τὸ ρέμα νὰ μὲ πάρῃ. Κ'
ἐγὼ κρατιόμουνα στίς καλαμιές ἀπάνω. Καὶ τὰ
πόδια μρυ γλυστρούσανε στὰ βότσάλα. Πὼς
γλυστρούσανε καὶ πὼς μὲ γαργαλοῦσαν. Ἄχ!
(Κάνει σὰ νὰ γαργαλιέται, ὕστερα γελάει).

Γ-ΚΑΛΗ — Σὲ καλὸ σου μάτια μου.

ΜΑΡΙΑ — (Τραγουδεῖ μὲ γέλια.)

Στὸ ρέμα λούζεται ἡ Νεράηδα

Καὶ σὴν ὀχτιά του ὁ βοσκὸς

Παραμονεύει λιγωμένος . . .

Ἄκουσε, ἀλήθεια, κυρὰ Καλὴ. (Μπήγει τὰ
γέλια.) Ἐνα βοσκόπουλο στὸν ὄχτο — τὸ καῦμένο
τὸ μικρὸ — καθῶς πού μὲ εἶδε μὲς στὸ ρέμα,
ἔμπηξε μὲ φιλή φωνή. Κι' ὅπου τὸ πιάσῃ. (Σὲ
λίγο). Ἦτανε μικρούλι τὸ καῦμένο!
(Γελάει). Καὶ φοβήθηκε. . .

Γ-ΚΑΛΗ — Ἄμ! ἔλα, μάτια μου. Σώνει πιά.

Ἐλα νὰ σὲ ἰδῶ. Ἐχω νὰ σοῦ πῶ. Ἐχω καὶ λό-
για νὰ σοῦ πῶ σημαδιακά.

ΜΑΡΙΑ — Ἐφτασα κυρὰ Καλὴ, νᾶμαι. Μὰ
πού εἶναι τὰ πασοῦμα μου; (Χάνεται καὶ φάγγει.
Ἡ φωνὴ της ἀκούεται ζωηρὴ καὶ παιγνιδιάρα
πίσω ἀπ' τίς καλαμιές.) Ἐχασα τὰ πασοῦμα μου.
Ἄ! νὰ τὸ ἔνα. Τ' ἄλλο πού εἶναι; Ποῦ τὸ πέ-
ταξα; Ἄ! νάτο. Ἐφτασα, κυρὰ Καλὴ. (Τρα-
γουδάει.)

Στὸ ρέμα λούζεται ἡ Νεράηδα

Καὶ σὴν ὀχτιά του ἕνας βοσκὸς

Παραμονεύει λιγωμένος. . . .

Γ-ΚΑΛΗ — (Μόνη της). Τρομάρα σου!

ΜΑΡΙΑ — (Κρυμμένη πάντα). Ἄμ! τὸ φό-
ρεμά μου. Δυστυχία μου! Τὸ πέταξα σ' ἕνα κλαρὶ
καὶ τώρα δὲν τὸ φτάνω. Μιὰ πέτρα! Νὰ πετάξω
μιὰ πέτρα. (Πετάει μιὰ πέτρα.) Ἄ! νάτο, ἔπεσε.
Πὲς μου λοιπὸν, κυρὰ Καλὴ, πὲς μου τί ἔχεις νὰ
μοῦ πῆς;

Γ-ΚΑΛΗ — Κάνε ὑπομονὴ λιγάκι.

ΜΑΡΙΑ — (Προβαίνει ὄξω). Μὴ μὲ παιδεύης,
ἔλα.

Γ-ΚΑΛΗ — (Τὴν κνιτάει ἀπὸ πάνω ὡς κάτω).
Καλὰ εἶνε τὰ λόγια μου. Κάνε ὑπομονή. Μὰ ἡ
καρδιά μου εἶνε φαρμάκι, γλυκειά μου περδι-
κούλα. Μιὰ χαρὰ εἶσαι, νὰ μὴν ἀβασκαθῆς.

ΜΑΡΙΑ — (Βγαίνει ὄξω καὶ τελειώνει τὸ ντύ-
σιμό της.) Ἄνάσανα . . . Μὰ πὲς μου τί ἔχεις;
Σάν τὶ κακὸ μοῦ κρύβεις; Ἐλα πὲς μου.

Γ-ΚΑΛΗ — Ἄχ! πέρδικά μου. Σάν τὸ ἥλιο
λάμπει ἡ ὄμορφιά σου. Σάν τᾶουρι καὶ σάν τὸ
φεγγάρι οἱ χάρες σου. Τρέλλανες νιὸς καὶ παλλι-
κάρια κ' ἐγὼ ἡ γερόντισσα νὰ κάθομαι νὰ σὲ
κνιτάξω δὲ χορταίνω μιὰ ζωὴ ἄλάκερη. Μὲ πι-
στεύεις; Ἦθελα νᾶμουν παλλικάρι τούτη τὴ
στιγμὴ.

ΜΑΡΙΑ — Μίλα, θειὰ Καλὴ. Πὲς μου τί τρέ-
χει κι' ἄσε τὰ παινέματα.

Γ-ΚΑΛΗ — Βούκινο εἶνε μέσα στὸ χωριὸ
τὸ παραμῦθι τῆς Νεράηδας. Βούκινο. . .

ΜΑΡΙΑ — Πῶς Νεράηδας; Εἶνε μαθῆς Νε-
ράηδα στὸ χωριὸ μὲ τόσα κάλλη, πού τὸν μάζεψε
τὸν Ποθητὸ καὶ τοῦγινε ἡ ἀγάπη της καῦμῶς καὶ
περηφάνεια, τέτοια περηφάνεια;

Γ-ΚΑΛΗ — Βούκινο εἶνε μέσα στὸ χωριὸ τὸ
παραμῦθι τῆς Νεράηδας. Στὸ ρέμα τοῦ Ἄη-Λιά

καὶ στὴ Κρονόβουση καὶ στὰ Παλιὰ τὰ Μνήματα κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἀυγὴ καὶ μεσημέρι καὶ μεσάνυχτα, μὲ τὸ φεγγάρι καὶ μὲ τὰστρα, τὴν εἶδανε μαθὲς, τὴν εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους χωριάτες καὶ βοσκοί. Τραγοῦδι τῆς τὸ βγάλαν δὲν ἀκοῦς; Τὴν εἶδανε μὲ παλλικάρια νὰ μιλῇ κ' ὁμορφονιοὺς νὰ κράζῃ, νὰ τοὺς πάρῃ τὴ μιλιὰ, στὴν ἀγκαλιά της νὰ τοὺς πνίξῃ. Φόβος καὶ τρόμος σ' ὄλο τὸ χωριό. Τὰ παλλικάρια ἀνατριχιάζουν σὰν τὸ λέν καὶ τρέμουνε γιὰ τοὺς καλοὺς τοὺς οἱ γυναῖκες.

Καὶ λάμπει σὰν τὸν ἥλιο, λένε, ἡ ὁμορφιά της, σὰ χτενίζεται μὲ τὰ χρυσὰ τὰ χτένια στὸ ἀχνοφέγγαρο. . . .

ΜΑΡΙΑ — (Ἐκστατικὴ καὶ περιέργη.) Ἡ Νεράιδα; Ποιὰ Νεράιδα, θεῖα Καλή;

Γ-ΚΑΛΗ — Τάκουσα κ' ἐγὼ κ' ἔκανα τὸ σταυρό μου. Μ' αὐτὸ νὰ ἦταν μονάχα! Μὰ δὲν εἶν' αὐτό.

ΜΑΡΙΑ — Μίλα λοιπόν. Σὰν τι εἶνε;

Γ-ΚΑΛΗ — Πῶς νὰ τὸ εἰπῶ. Τὸ θάμα λένε τώρα πῶς ξηγήθηκε. Πολλήωρα περάσανε ἀπὸ δῶ δυὸ χωριάτες. Κ' ἐγὼ μαθὲς, σὰν μοῦπιασαν κουβέντα, νὰ τοὺς διώξω ἤθελα. Σῦρτε τοὺς λέω παλλικάρια. Τὶ ἀφίνετε μαθὲς τὰ ζωντανὰ μονάχα; Εἶναι ἡ ὥρα πού βγαίνει ἡ Νεράιδα. Καὶ νὰν τὴ δοῦν τὰ ζωντανὰ θὰ ξαφνιστοῦν νὰ πέσουνε στὸν ἐγκρομὸ καὶ τρέχα γύρευέ τα. Κ' αὐτοὶ χαμογέλασαν. «Ποιὰ Νεράιδα μᾶς μιλάς, γερόντισσα; Ἀνθρωπινὴ Νεράιδα, εἶνε τὸ στοιχειό. Ἡ προκομμένη ἡ Μαρία, τῆς Βασιλικῆς ἡ ἀνηψιά, πού ξελόγιασε τὰ παλλικάρια τοῦ χωριοῦ καὶ σέρνει στὰ βουνὰ καὶ στὰ λαγκάδια τὶς ἀγάπες της, σὰ θηλυκὸν ἀγρίμι μὲς στὴν ἄψη του! Τέτοια Νεράιδα εἶνε». Κ' εἶπανε μαθὲς ἀκόμα. Μὰ τι τὰ θέλεις; Καὶ φοβέρες καὶ τρομάρες κ' ἄλλα κ' ἄλλα. . . .

ΜΑΡΙΑ — Ἐγὼ ἡ Νεράιδα; Στοιχείωσε λοιπόν ἡ Ὁμορφιά μου καὶ πρὶν πεθάνω βουκολάκιασα; (Σηκώνεται καὶ κοιτάζει τὸν ἐναντὶ της ἀποπάνω ὡς κάτω μὲ θλιβερὴ φιλαρέσκεια.) Μοῦ στέκει ἀλήθεια νάμουννα Νεράιδα. Πῶς τὸ ἤθελα Νεράιδα νάμουν. Ἐσὺ τὰ λές, κυρὰ Καλή;

Γ-ΚΑΛΗ — Ἡ ὥρα ξεροκισμένη πού τὴ μελέτησες! (Φτύνει τρεῖς φορὲς τὸν κόρφο της.) Κάνε τὸ σταυρό σου μάτια μου. . . .

ΜΑΡΙΑ — (Γελάει.) Γιατὶ κυρὰ Καλή; Νεράιδα! (Πέρνει μιὰ ἐκστατικὴ πόζα σὰ νὰ γί-

νεται ἀλαφρότερη ἔτοιμη νὰ πετάξῃ.) Τὸ παραμῦθι τὸ θυμαῖσαι; Μιὰ μπόλια ἀέρινη ἀπάνω μου καὶ θανεμίξῃ στὸ κορμί μου. Πρωτὶ θὰ μοῦ τὴ φαίνη μυστικὰ ἢ ἀυγὴ καὶ θὰ τὴ βάρῃ μ' αἷμα ποῦσταξε ἀπὸ μάγουλο μᾶς πρωτοφιλήτης Παρθένας. Τὸ μεσημέρι καὶ στὴν ἄψη τοῦ καλοκαιριοῦ τὴ μπόλια μου ὁ ἥλιος θὰ τὴ φαίνη, μπόλια δλόχρυση μὲ τὶς πυρὲς ἀχτίδες του. Καὶ στὴ γλυκεῖα τὴ νύχτα. . . .

Γ-ΚΑΛΗ — Λόγια πού λές παιδί μου. Σὲ καλὸ σου. Μεθυσμένα λόγια!

ΜΑΡΙΑ — . . . Καὶ στὴ γλυκεῖα τὴ νύχτα, τὸ φεγγάρι τὸ χλωμὸ, θεῖα μαζεύη τοὺς ἀχνούς ὁποῦ ψηλώνουνε ἀπ' τῶν ἀγαπημένων τὰ ὄνειρα, καὶ θὰ μοῦ φαίνη μιὰ ἀσημένια φορεσιὰ σὰν τὰχνοσύνεφα, πού κρύβουν τὴ θλιμμένην ὄψη του. Εἶδες θεῖα Καλή, εἶδες ποτές τὴν μπόλια τὴν ἀέρινη, πού ἀπλόνει τὸ φεγγάρι μπρὸς τὴν ὄψη του, σὰν εἶναι λυπημένο;

Γ-ΚΑΛΗ — Σὲ καλὸ σου, μάτια μου. Σὰν τοὺς παρμένους μοῦ μιλάς, πού ἀκυβέρνητος ὁ νοῦς τους — κλούβια κ' ἄπιαστα — παραπατάει σὲ ξυπνητὰ ὄνειρατα. Ἐλα στὰ συγκαλά σου, κόρη μου. Ὁρα δὲν εἶναι. . . .

ΜΑΡΙΑ — Νεράιδα. Θὰ τρελλαθῶ, κυρὰ Καλή, ἀπ' τὴ χαρά μου. Γιὰ κύττα. Πρόσεξε νὰ μὴ σοῦ πάρω τὴ μιλιὰ. (Κάνει ἓνα γύρο ἀλαφροπατιῶντας στὴ χλόη.) Εἶμαι ἡ Νεράιδα ἢ μεσημερνή. Γιὰ ἰδέξ. Ξαπλώνομαι στῶν καλαμιῶν τὴ ρίζα. (Ξαπλώνεται.) Ἀπλόνω ἀπάνω μου τὴ μπόλια πού τὴν ἔφανε τὸ ἐρωτικὸ φεγγάρι. (Ἀπλόνει ἀπάνω της τὴ μπόλια της.) Γιὰ ἰδέξ! Ἀνθοὺς σκορπίζω στὰ μαλλιά τὰ μεταξένια. Κάτω ἀπὸ τὴ μπόλια μου οἱ ἀγάπες λαχταροῦν καὶ οἱ ἀποθυμιές. Γιὰ ἰδέξ, παραμονέβω. Μακρὰ περνάει ὁ ὁμορφονεὶς ὁ ξένοιαστος. Ἀκόμα δὲν με εἶδε. Κύττα τον πῶς πάει συλλογισμένο. (Μὲ μυστικὴ φωνὴ σὰν νὰ καλῇ ἓνα φάντασμα.) «Ἐλα ἀγάπη μου, ἔλα κοντά μου. Ἐλα. . .» Ἰδέξ τον! Γύρισε. Χλώμιανε ἡ ὄψη του σὰ θειαφοκέρι. (Καλεῖ πάλι.) «Μὴ μὲ φοβάσαι, ἔλα.» Ἐρχεται. Ἐνας μαγνήτης τὸν τραβάει. Ζυγόνει. Τρέμει σὰν τὸ φυλλοκάλυμο. «Γλυκεῖά μου, ἀγάπη». Ἦρθε. Στὴν ἀγκαλιά μου μέσα τὸν κρατῶ. Τὸν σφίγγω. Τονὲ φιλῶ στὸ στόμα. (Κάνει ἓνα θεομὸ φανταστικὸ ἀγκάλιασμα.) Στὸ στόμα τὸν φιλῶ. Λιγοθυμᾷ στὴν ἀγκαλιά μου. Κ' ὕστερα στὸ

ρόμα τονὲ σέρνω, στὰ νερὰ τὰ κοιμισμένα. Τὸν τραβῶ μαζί καὶ κατεβαίνομε, στὰ μαργαρένια βύθη, στὰ παλάτια μου τὰ κρουσταλένια. Ἀπάνω μας κλείνουν οἱ πόρτες τῶν νερῶν βουβές. . . «Ἀγάπη μου, στὴν ἀγκαλιά μου τώρα μένε ἔχεσσε τὸν κόσμον τὸν ἀπάνω. Κλείσανε βουβές οἱ πόρτες τῶν νερῶν ἀπάνω μας.» (Παῦσις.)

Γ-ΚΑΛΗ — Ἐλα! παιδί μου. Ἄφισε τὰ λόγια τὰ τρελλά. Σὲ λίγο θὰ περάσῃ ἀποδῶ ὁ Ποθητός. (Πονηρά.) Ἐχε τὸ νοῦ σου.

ΜΑΡΙΑ — (Μελαχολικά.) Θὰ περάσῃ!

Γ-ΚΑΛΗ — Ἄλλα μὴ μὲ ρωτᾷς. Αὐτὸ πού σοῦτάξα θὰ γίνῃ. Κάνε ὑπομονή. Ἐγὼ θὰ σῶω τώρα μάτια μου. Ὁρα μου εἶναι νὰ μακραίνω ἀποδῶ. Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω.

ΜΑΡΙΑ — Θεῖα Καλή, μὲ σκλάβωσε ἡ καλωσύνη σου.

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

ΜΑΡΙΑ — (Μοναχὴ της.) Δὲν ἐφάνηκε. Εἶναι ψηλὰ ὁ Ἥλιος ἀκόμα. Νὰ μιὰ πέτρα. Πῶς τὴν ἔχει στρωμένα τὸ χορτάρι. Σὰ κρεβάτι μαλακὸ, μὲ πουπουλένιο στρώμα. Τὸ μονοπάτι περνάει ἀπὸ μπροστά. Ἐδῶ θὰ πέσω νὰ κάνω τὴ κοιμισμένη. Μπροστά μου θὰ περάσῃ. Θὰ σταθῇ, δὲ γίνεται. Οὐφ! τί ζέστη! (Ξεκουμπώνει τὸ κοινογούρι της καὶ φαίνεται ὁ λαιμὸς της. Μαζεύει ἀπὸ κάτω λουλούδια καὶ τὰ βάζει στὰ μαλλιά της.) Ποιὸς εἶναι; (Ξαφνίζεται καὶ κοιτάει πέρα.) Ἀχ! θεέ μου, ὁ Θανάσης. Τὶ θέλει ἐδῶ αὐτός; (Κάνει νὰ κρυφθῇ μὰ ὁ Θανάσης θναὶ πὰ κοντά της. Ἐκείνη πισσοδρομάει κ' ἀκουμπάει σ' ἓνα δέντρο, συμμαζεύοντας τὸ ροῦχο στὸ στήθος της. Κοιτάει κάτω. Ὁ Θανάσης σταματᾷ λίγο μακρὰ της καὶ τὴν κοιτάζει. Σιωπή.)

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΘΑΝΑΣΗΣ, ΜΑΡΙΑ

ΘΑΝΑΣΗΣ — Μαρία, δὲ μοῦ μιλάς;

ΜΑΡΙΑ — (Ἀδυστηρά, ὕστερ' ἀπὸ μικρὴ σιωπή.) Τὶ θέλεις ἀπομένα;

ΘΑΝΑΣΗΣ — Μέρους καὶ νύχτες σὲ γυρέβω. Γιατὶ μοῦ κρύβεσαι Μαρία; Σὰ τὸν τρελλὸ γυρίζω στὰ βουνὰ καὶ στὰ ρομάνια. Νύχτες ἀλάερες σὰν τὸ ἀγρίμι καὶ τὸ ζωτικὸ. . .

ΜΑΡΙΑ — Τὶ θέλεις ἀπομένα; Σῦρτε στὴ γυναῖκά σου. Ἄσε με νὰ πάω στὴ δουλειά μου. Θὲ νὰ περάσουνε χωριάτες νὰ μᾶς ἰδοῦν. Φύγε σοῦ λέω.

ΘΑΝΑΣΗΣ — Μὲ διώχνεις Μαρία;

ΜΑΡΙΑ — Σὰν δὲ τὸ καταλαβαίνεις τουλόγου σου.

ΘΑΝΑΣΗΣ — Τουλόγου μου; Δὲν ἔχω τάχα ὄνομα; Δὲν ξέρεις τὸνομά μου; Ἐτσι μ' ἔλεγε ἀλλοτες Μαρία; Τουλόγου μου;

ΜΑΡΙΑ — Δὲν ξέρω ἀλλιῶς νὰ σ' ἔλεγα. Δὲν θυμᾷμαι.

ΘΑΝΑΣΗΣ — Δὲ θυμᾷσαι, Μαρία; Ὅλα τὰ ξέχασες; Τὰ λόγια πού μοῦλεγε στὴ βρύση;

ΜΑΡΙΑ — (Ἀνήσυχη κοιτάζοντας γύρω της.) Δὲν ξέρω, δὲ θυμᾷμαι σοῦ λέω. Τὶ θέλεις ἀπομένα; Σῦρτε στὴ γυναῖκά σου. (Κοιτάει κάτω θυμωμένη.)

ΘΑΝΑΣΗΣ — Σήκω τὰ μάτια σου, Μαρία. Σήκω τα νὰ τὰ ἰδῶ ἀκόμα μιὰ φορὰ καὶ φεύγω.

ΜΑΡΙΑ — (Τὸν κοιτάει ψυχρά.) Νά! Σὲ κοιτάω. Τὶ θέλεις ἀκόμα;

ΘΑΝΑΣΗΣ — Ἄλλοίμονο! δὲν εἶν' αὐτὰ τὰ μάτια σου Μαρία.

ΜΑΡΙΑ — Οὐφ! Δὲν μπορῶ νὰκούω λόγια, ἄνοστα λόγια τέτοια ὥρα. Φύγε σοῦ λέω, θὰ μᾶς δοῦν. Καὶ τί θὰ πῇ ὁ κόσμος;

ΘΑΝΑΣΗΣ — Τώρα τὸν λογαριάζεις τὸν κόσμον. Πρὶν δὲν τὸν λογαριάζες. Ἄλλοίμονο. Σὰν ἦτανε νὰ μὲ σκοτώσῃς μὲ τὰ λόγια σου, γιατί δὲν ἄφικες νὰ μὲ σκοτώσῃς ὁ ἐχθρὸς μου. Γιατὶ τὰ στήθια σου τᾶβαλες μπροστά;

ΜΑΡΙΑ — Ντροπὴ σου νὰ τὸ λές, πῶς μιὰ γυναῖκα περιμένεις νὰ σὲ γλυτώσῃ. Ἄφισέ με. . .

ΘΑΝΑΣΗΣ — (Θυμωμένος.) Νὰ σ' ἀφίσω; Ἄκουσε στρίγγλα. Ἦτανε κάποιος. Τονὲ ξέρεις. Μιὰ γυναῖκα εἶχε πού τὸν λάτρευε. Σὰν τὸ σκυλὶ τὴν πέταξε στὸ δρόμο. Τὸ παιδί του, ἀνήλικο βυζασταροῦδι ἐρημοτάφισε. Τὸ σπῆτι του τὸ γκρέμισε, τῶκαψε τὸ σπῆτι του, κ' ἔμεινε στὸν κάμφο, πῆρε τὰ βουνὰ γιὰ τὴν ἀγάπη σου. Μέρους καὶ νύχτες σὰν τὴν ἀδικὴ κατάρα τριγυρνᾷ στυγερὸς λόγγος. Δὲν ἀξίζουνε ὄλ' αὐτὰ τὴν ἀγάπη σου; Τὶ θὲς ἀκόμα νὰ σοῦ κάνω; Πές μου.

ΜΑΡΙΑ — Ποιὸς σοῦπε νὰ τὰ κάνῃς; Παράρᾳξενά λόγια μοῦ λές.

ΘΑΝΑΣΗΣ — Μαρία, σ' αγαπάω. Πώς νά στο πῶ δὲ ξέρω.

ΜΑΡΙΑ — (Γλυκά). Σὰ μ' αγαπᾶς στ' ἀλήθεια, φύγε. Φοβᾶμαι σοῦ λέω.

ΘΑΝΑΣΗΣ — Γιατί γλύκανες τόσο τὴ φωνούλα σου, γιὰ νὰ μὲ διώξῃς; Μαρία, δὲ φεύγω, δὲν μπορῶ νὰ φύγω... (Ὁρμάει ἀπάνω της καὶ τὴν ἀγκαλιάζει. Ἡ Μαρία σπαράζει νὰ ξεφύγῃ ἀπ' τὰ χέρια του. Τοῦ ξεφεύγει παράφορη). Μαρία!

ΜΑΡΙΑ — (Ἄγρια). Ἄφισε με, θὰ φωνάζω. Φύγε σοῦ λέω.

ΘΑΝΑΣΗΣ — Ἀγάπη μου. (Ὁρμάει πάλι ἀπάνω της).

ΜΑΡΙΑ — Μὴν βάζῃς χέρι ἀπάνω μου. Μή...

ΘΑΝΑΣΗΣ — Σ' αγαπάω, Μαρία.

ΜΑΡΙΑ — (Μὲ ἀποστροφὴ). Ἄφισέ με σοῦ λέω. Σὲ σχαίνομαι... (Ὁ Θανάσης ἀνατινάζεται πίσω σὰ θεριό. Ἡ Μαρία σκύβει πρὸς τὴ γῆς σὰ φοβισμένη, ἀκίνητη).

ΘΑΝΑΣΗΣ — Γέννα μάγισσας. Τὸ λόγο σου νὰ θυμηθῆς. (Φεύγει ἔξω).

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΩΗ

ΜΑΡΙΑ — (Μόνη της). Ὦχ! θεέ μου. Κι' ἂν τὸν εἶδε μαζί μου ὁ Ποθητός. (Κυττάζει). Δὲ φάνηκε ἀκόμα. (Σὲ λίγο). Ἐφυγε φοβερίζοντας. Τάχα ἔφυγε; Ἡ μήπως παραφυλάει κρυμμένος; (Κυττάει). Ὁχι θάφυγε. Ἐτρεχε βιαστικός. Πονθενὰ δὲ φαίνεται. Ἄς κάσω ἐδῶ πέρα. (Κάθεται ἀπάνω στὸ βράχο, διορθώνει τὰ λουλούδια σὰ μαλλιὰ της, ὕστερα ξαπλώνεται μὲ χάρη, ῥίχνοντας μιὰ ματιὰ στὸ κορμὶ της καὶ σάζοντας τὰ φορέματά της. Βάζει τὸ χέρι της προσκέφαλο. Ὁ λαιμὸς της φαίνεται γυμνὸς ὡς στὸ στέρο. Κάνει πὼς κοιμᾶται. Ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος κατεβαίνει ξένοιαστος ὁ Ποθητός. Τὴ βλέπει καὶ σταματάει. Ὑστερα προχωρεῖ σιγὰ, τὴ ζυγώνει κι' ἀκουμπάει τὸ χέρι σ' ἓνα δέντρο, κυττάζοντάς τὴν μὲ ταραχή.)

ΣΚΗΝΗ ΕΝΝΑΤΗ

ΜΑΡΙΑ, ΠΟΘΗΤΟΣ

ΠΟΘΗΤΟΣ — (Σιγὰ σὰν ἀπομέσα του.) Ἡ Μαρία! Καλὰ μοῦ τῶπε ἢ γρηά. Καὶ δὲν τὴ πίστευα. (Σκύβει ἀπάνω της.) Κοιμᾶται. Ἀνασαι-

νει. Ὁ κόρφος της πὼς ἀναδεύεται γλυκά! Ἄς ἦτανε νὰ μὴν ξυπνήσῃ ἀκόμα. Τὰ μάτια, τὰ μάτια της πὼς τὰ φοβᾶμαι, σὰν εἶναι ἀνοιχτά!... (Ἡ Μαρία σὰ νὰ ρουϊόθῃ τὴν προῆ του σαλεύει λιγάκι. Ὁ Ποθητὸς τραβᾶει τὸ κεφάλι του φοβισμένος.)

Τὰ μάτια της. Ἄς μὴν τάνοιξῃ ἀκόμα.

ΜΑΡΙΑ — (Σὰ ζαλισμένη.) Ποιὸς εἶναι; Παναγία μου Παρθένα. Ποῦ βρίσκομαι;

ΠΟΘΗΤΟΣ — Ἐγὼ εἶμαι, Μαρία. Μὴ σκιάζεσαι.

ΜΑΡΙΑ — (Ἀνασηκώνεται, σκεπάζει τὰ μάτια μὲ τὰ χέρια.) Ἐσὺ, Ποθητέ, ἐσὺ εἶσαι; Ἄχ! πὼς ντρέπομαι ποῦ μὲ εἶδες ἔτσι; (Διορθώνει τὰ φορέματά της.)

ΠΟΘΗΤΟΣ — (Κάθεται κοντά της.) Θέλεις νὰ φύγω, Μαρία; Πές μου.

ΜΑΡΙΑ — (Γλυκά, κυττάζοντάς τον πλάγια.) Νὰ φύγῃς;

ΠΟΘΗΤΟΣ — Θέλεις νὰ φύγω; Πές μου το. Κακὰ ἔκανα νὰ ξανάρθω μιὰ κ' ἔφυγα. Ἄς ὄψεται ὁ μαγνήτης ποῦ μὲ τραβήξε.

ΜΑΡΙΑ — Δὲν ξέρω τι λέω. Γιατί μοῦ λὲς τέτοια λόγια, Ποθητέ; Ἐσὺ νὰ φύγῃς; Σὰ βαρυνέσαι μαζί μου. . . (Ὁ Ποθητὸς τῆς πιάνει τὸ χέρι. Ἡ Μαρία τοῦ τ' ἀφίνει σκύβοντας πάντα ντροπαλά.)

ΠΟΘΗΤΟΣ — Βαρυνέμαι λὲς Μαρία; Ὁχι φοβᾶμαι. Φοβᾶμαι τὴν ἀγάπη σου. Καλλία νὰ μὴν ἐγύριζα νὰ σὲ κυττάξω.

ΜΑΡΙΑ — Τὴν περηφάνεια σου τὴν ξέρω.

ΠΟΘΗΤΟΣ — Περήφανος ἐγώ;

ΜΑΡΙΑ — (Σηκώνει τὰ μάτια της.) Καὶ τόσο κακός.

ΠΟΘΗΤΟΣ — (Τῆς σφίγγει τὸ χέρι) Κακός... Ἄλλοίμονό μου.

ΜΑΡΙΑ — (Τὸν κυττάζει σὰ μάτια.) Μ' ἐμένανε κακός. Μ' ἐκείνη π' αγαπᾶς κακὸς δὲν θάσαι.

ΠΟΘΗΤΟΣ — Μὴν τὰ σηκώσῃς τὰ μάτια σου, Μαρία. Γιατί πάλι θὰ γίνω περηφάνος, πάλι κακὸς θὰ γίνω. Τὰ μάτια σου πὼς τὰ φοβᾶμαι τὰ μάτια σου.

ΜΑΡΙΑ — Τόσο ἄγρια εἶναι τὰ μάτια μου; Καὶ τὰ φοβᾶσαι.

ΠΟΘΗΤΟΣ — Τὰ λαχταρῶ καὶ τὰ φοβᾶμαι. Τὰ δειλιάζω τὰ μάτια σου. Καὶ μοιάζει ὁ φόβος μου σὰν περηφάνεια. Καὶ εἶν' ἢ κακία

μου καῦμός. Καῦμός καὶ πόνος. Σὰν τὴ μηλιὰ στὸν ἐγκρεμόν ἀπάνω εἶναι τὰ κάλλη σου. Θυμᾶσαι, ποῦ τὸ τραγουδοῦσες τὸ τραγούδι;

«Τὰ μὴλά σου λιμπίζομαι μὰ τὸν γκρεμὸ φοβᾶμαι.»

ΜΑΡΙΑ — Ποθητέ, γκρεμὸς γιὰ σὲ δὲν εἶναι. Γι' ἄλλους εἶναι γκρεμὸς. Γιὰ σένα βγάγια εἶναι καὶ μοσκιὲς γιὰ νὰ πατήσῃς νᾶρθῃς.

ΠΟΘΗΤΟΣ — Φίλωσέ με μὲ τὰ ματάκια σου, ἀγάπη μου. (Σκύβει κι' ἀκουμπάει τὸ μάγουλό του στὸ δικό της. Ἐκείνη δὲν ταραίζεται, σκύβει πάντα ντροπαλῶ, μὲ τὰ χέρια συμμαζεμένα στὴν ποδιά της.) Φίλωσέ με μιὰ φορὰ νὰ μὴ μοῦ κάνουν φόβο. Τ' αγαπῶ τὰ μάτια σου γιατί εἶναι πιὸ γλυκά ἀπ' τὰ χεῖλια. Τ' αγαπῶ τὰ μάτια σου γιατί τὰ μάτια πάντ' ἀμόλευτα σὰν τὰ ψηλά τ' ἀστέρια, πάντ' ἀπάρθυνα σὰν τὴ πλατειά, τὴν κυματοῦσα θάλασσα. (Τὴ φιλεῖ σὰ μάτια.)

ΜΑΡΙΑ — Στὴν ἀγάπη σου, σὰ στὸ καμῖνι μέσα, λυώσανε καὶ σβύσανε οἱ πρωτινὲς ἀγάπες. Ποθητέ! Ἐσὺ εἶσαι ἢ πρώτη μου ἀγάπη, πιὸ πρώτη κι' ἀπ' τὴν πρώτη κι' ἀπὸ τὴ στερνὴ πιὸ ὑστερνὴ. Μιὰ φορὰ μὲ γέννησε ἢ μάννα μου, μὰ τώρα πρωτονοιώθω πὼς γεννήθηκα.

ΠΟΘΗΤΟΣ — Πές μου το πάλι νὰ τ' ἀκούσω. Πές μου κι' ἄς εἶν' καὶ ψέμα. Στὰ χεῖλάκια σου καὶ τὸ πικρὸ φαρυμάκι μέλι γίνεται.

ΜΑΡΙΑ — Ψέμα; Γιατί τὸ λὲς, κακέ;

ΠΟΘΗΤΟΣ — Μαρία, κακὸς δὲν εἶμαι. Τὴ Μοῖρᾶ μου φοβᾶμαι, ποῦ μοῦ χαμογέλασε. Ἄκουσε, Μαρία. Θέλεις νὰ στο πῶ; Μὲς στὸ χωριὸ ἄλλη δὲ εἶναι σὰν ἐσένα. Γύρω σου τὰ παλλικάρια κι' ὅλο τὸ χωριὸ κ' οἱ γέροι ἀκόμα οἱ ἀσπρομάλληδες, ὅπου ξεχάσαν τὴν ἀγάπη, γέρουν ταπεινά σὰν τὰ φτενὰ καλάμια, ποῦ ζητᾶν νὰ δροιστοῦν ἀπ' τὰ νερά τῆς λίμνης. Κι' ὅλοι οἱ λεβέντες ἔχουνε γιὰ σὲ τὰ πιὸ γλυκά τους λόγια, καὶ πεθαίνουνε σὰ πόδια σου.

ΜΑΡΙΑ — Νὰ σὲ ζηλέβουνε δὲ θέλεις, Ποθητέ; Μονάχα ἐσένα ἢ ζήλεια δὲ σοῦ στέκει. (Τὸν κυττάζει.) Μονάχα ἐσένα. . . .

ΠΟΘΗΤΟΣ — Τὴ Μοῖρᾶ μου φοβᾶμαι, ποῦ μοῦ χαμογέλασε. Γιατί νὰ εἶσαι ἔτσι Μαρία; Λουλούδι μὲς στὸν κάμπο, νὰ σὲ βλέπουνε ὅλα τὰ μάτια; Μὲς στὴ γλάστρα τὴν κρυφῆ, στὸ ἀπόμερο παραθυράκι, μὲς στὸν ἥσκιω τῆς αὐλῆς, τρανταφυλλιά νὰ σὲ εἶχα νὰ σὲ πότιζα καὶ μο-

ναγὰ τὰ μάτια μου νὰ σ' ἔβλεπαν. Δὲ θὰ φοβόμουν τότε, δὲ θὰ ζήλεβα, Μαρία. Λουλούδι μὲς στὸ κάμπο εἶσαι τώρα κι' ὅλες οἱ μέλισσες τὸ μέλι σου διαψᾶνε.

ΜΑΡΙΑ — (Παιγνιδιάρικα.) Κ' ἐγὼ σὰν ἔμπης μὲς στὸ κόρφο μου, χρυσὴ μου μελισσοῦλα, τὰ φύλλα μου θὰ κλείσω, μέσα μου θὰ σὲ σλαβώσω καὶ νὰ πετάξῃς πὰ δὲ θὰ σὰφίσω. Τὸ ξέρεις; (Ὁ Ποθητὸς τὴν ἀγκαλιάζει. Ἡ Μαρία δέχεται τὸ φίλ του ντροπαλά.)

ΜΑΡΙΑ — Νὰ ποῦ σ' ἔκλεισα. Εἶδες πὼς σ' ἔκλεισα; (Γελάει ἠδονικά.)

ΠΟΘΗΤΟΣ — Ἄν ὄνειρεύομαι, ποτές μου ἄς μὴν ξυπνήσω. (Ἄξαφνα ἢ Μαρία σὰ νὰκούη κᾶτι τρομάζει καὶ πετιέται ἀπ' τὴν ἀγκαλιά του.) Τὶ ἔπαθες ἀγάπη μου;

ΜΑΡΙΑ — (Τρομασμένη.) Δὲν ἄκουσες; Περπατησιὲς μοῦ φάνηκαν.

ΠΟΘΗΤΟΣ — Τίποτε δὲν εἶναι. Εἶναι ἢ καρδιά μου ποῦ χτυπάει σιμά σου, ἀγάπη μου.

ΜΑΡΙΑ — Ὁχι, Ποθητέ. Τὰ ξέρω τῆς καρδιάς σου τὰ χτυπήματα. Μὴ μὲ γελᾶς. Ἄκουσα σοῦ λέω, περπατησιὲς στὰ χόρτα τὰ ξερά.

ΠΟΘΗΤΟΣ — (Κυττάζει ὀλοτρίγυρα.) Ψυχὴ δὲν εἶναι. Τὶ φοβᾶσαι ἀγάπη μου; Σὰ θειαφοκέρη ἔγινες χλωμὴ. Δὲν εἶμ' ἐγὼ σιμά σου;

ΜΑΡΙΑ — Γιὰ σένα φοβᾶμαι, Ποθητέ. Γιὰ τὴ ζωὴ σου. Φύγε, ἄς φύγομε. Δὲν ξέρεις ἐσὺ...

ΠΟΘΗΤΟΣ — Τὶ λόγο εἶπες Μαρία; Νὰ φύγω; Καλύτερα νὰ πέσω ἐδῶ, νὰ ξεψυχήσω στὴν ποδιά σου.

ΜΑΡΙΑ — Φοβᾶμαι, Ποθητέ σοῦ λέω. Κάποιος πέρασε ἀποδῶ πολλήωρα. Ἐσὺ δὲν ξέρεις. Ἄκουσέ με, φύγε. Δὲν εἶδες ἐσὺ ποιὸς πέρασε.

ΠΟΘΗΤΟΣ — Ποιὸς πέρασε! Ὅποιος κι' ἂν εἶνε ἄς ἔρθῃ, ἂν βαρέθῃ τὴ ζωὴ. Ποιὸς πέρασε; Πές μου...

ΜΑΡΙΑ — Μὴ μὲ ρωτᾶς. Δὲν κάνει νὰ σοῦ πῶ. Δὲν ξέρω.

ΠΟΘΗΤΟΣ — Πές καλύτερα πὼς θέλεις νὰ μὲ διώξῃς. Πές μου το. Σπυρὶ-σπυρὶ ὅπως ταΐζει τὸ κερὶ τὸ καναρίνι τῆς ἢ πεισματάρη ἢ κόρη, σπυρὶ-σπυρὶ σὰ θέλεις τὴν ἀγάπη σου νὰ μὲ τᾶσῃς, πές μου το! Πές μου καὶ τὸ κάθε του σπυρὶ μ' ἓνα φίλ θὰ στὸ πληρώσω. Μὰ μὴ μὲ διώχνῃς...

ΜΑΡΙΑ — Ἀγάπη μου φοβᾶμαι σοῦ εἶπα.

Γιὰ σέβανε φοβᾶμαι. (Ἀκούονται ἀπὸ μακρὰ καμπάνες ἐσπερινοῦ. Ἀφιγκράζονται κ' οἱ δύο μὲ τὰ κεφάλια σκυμένα, κἀνοτίας τὸ σταυρὸ τους). Νὰ κ' οἱ καμπάνες ποῦ σημαίνουν. Σημαίνει ἐσπερινὸς στὴ Μεταμόρφωση. Σὲ λίγο θὰ περᾶση κόσμος ἀποδῶ. Θὲ νὰ μᾶς δοῦνε.

ΠΟΘΗΤΟΣ — Κανεὶς δὲ θὰ μᾶς δῆ. Πᾶμε στὰ δέντρα μέσα. Οἱ θάμνοι εἶνε ψηλοὶ, ὡς ἓνα μπῶι οἱ θάμνοι. Ἔλα Μαρία. Οὔτε τοῦ λόγγου τὰ γρύμια μὲς στὰ βαθειὰ ποῦ θὰ σὲ φέρω δὲν τρυπνούν. Καὶ σὰ νυχτώση ὁ θεὸς τὸν κόσμον, στὴν ἀγκαλιά μου ἀγάπη μου, μονάχος θὰ σὲ φέρω ὡς στὴν πόρτα σου.

MARIA — Δὲν ἔχω τὸ νοῦ μου, Ποθητὲ, σοῦ εἶπα. Πᾶμε. (Ὁ Ποθητὸς προσπαθεῖ νὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ καὶ νὰ τὴν τραβήξῃ πέρα, φέρνοντας τὰ χέρια του σὰ στήθια της).

ΠΟΘΗΤΟΣ — Ἔλ' ἀγάπη μου.

MARIA — (Τοῦ βγάζει τὰ χέρια ἀποπάνω της. Γλυκά). Μὴ, Ποθητὲ, μὴ. Δὲν εἶνε σωστὸ αὐτὸ ποῦ κάνεις. Δὲν εἶνε σωστὸ... Δὲ σ' ἀγαπῶ. (Ἀκούονται πάλι καμπάνες). Ἄκουσε, ἀγάπη μου. Αὔριο τὸ βράδυ θὰ σὲ προσμένω στὸ σπίτι μου. Ἄργα, σὰν ἔβγῃ ἡ Πούλια. Ἡ θεὰ μου θὰ πάῃ στὴν ὀλονυχτιὰ μὲ τὶς γειτότισες. Ἐγὼ θὰ κάνω τὴν ἄρρωστη. Καὶ θάρθῃς. Εἶσαι εὐχαριστημένος;

ΠΟΘΗΤΟΣ — Σὰ λὲς ἀλήθεια, μὲ τὰστέρια θάγρυπνίσω σήμερα, τὴν Πούλια νὰ παρακαλῶ πὺ γλίγωρα νὰ βγῇ τὴν ἄλλη νύχτα.

MARIA — Ἀγάπη μου. (Φιλιῶνται). Ἄποδῶ πήγαινε. Μὴν πᾶς ἀπὸ τὸ μονοπάτι.

ΠΟΘΗΤΟΣ — Καὶ ἐσύ;

MARIA — Μαζὶ νὰ φύγωμε δὲν κάνει. Λίγο θὰ μείνω μοναχὴ μου. Καὶ σὰ μακρύνῃς, ἀπ' τὸ δρόμον τοῦ χωριοῦ θὲ νὰ τραβήξω. Ὁ Μπάρμπα-Θύμιος ὁ κουμπάρος μ' ἀκαρτεράει στ' ἀμπέλι του. Θᾶνε κ' ἡ θεὰ μου ἐκεῖ.

ΠΟΘΗΤΟΣ — (Τῆς δίνει τὸ χέρι) Σὰν ἔβγῃ ἡ Πούλια.

MARIA — Σὰν ἔβγῃ ἡ Πούλια, ἀγάπη μου. (Ὁ Ποθητὸς ἀνηφορίζει πρὸς τὸ λόγγον δεξιά. Ἡ Μαρία ἀκουμπάει σ' ἓνα δέντρο καὶ τὸν κνιτάει ποῦ φεύγει. Μικρὴ σιωπὴ. Ἀκούονται μονάχα τὰ βήματα τοῦ Ποθητοῦ στὸ ξερὸ χορτάρι)

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ

MARIA — (Μοναχὴ της.) Βγῆκε ἀπάνω στὸ ψήλωμα. Κανένας δὲν φαίνεται. Δόξα σοι ὁ Θεός. Εἶχα ἓνα φόβο. Νόμιζα, κᾶτι μοῦλεγε πὺς μᾶς παραμονέβει κάποιος. (Κνιτάζει.) Νὰ, ἔστριψε τὸ μονοπάτι. (Ἀκούονται πάλι οἱ καμπάνες τοῦ Ἐσπερινοῦ. Ἡ Μαρία κάνει τὸ σταυρὸ της.) Παναγιὰ μου Παρθένα. Ἡ Χάρι σου μαζί του! (Οἱ καμπάνες κνιτᾶνε δυνατώτερα. Ἡ Μαρία ἀναστενάζει.) Ἄχ! μάννα μου, μάννα μου πὺς σημαίνουνε, μοῦ φαίνεται οἱ καμπάνες ἀνάσταση σημαίνουν.

(Ἀξαφρὰ ἀκούεται ἀπὸ μακρὰ μὰ πιστολιά. Ἡ Μαρία μπήγει μὰ φωνὴ τρομάρας κ' ἀκουμπάει ἀπάνω σ' ἓνα δέντρο, νὰ μὴν πέσῃ! Ἡ αὐλαία κλείνει βιαστικά.)

(Ἀκολουθεῖ τὸ τέλος).

ΑΥΛΑΙΑ

A. C. SWINBURNE

ΣΑΠΦΙΚᾶ

Ὅλη τὴ νύχτα ὁ ὕπνος δὲν ἐχύθηκε σὰ βλέφαρά μου, — δὲν ἐστάλαξε τὴ δροσιά, δὲν ἐκούνησε οὔτ' ἔσεισεν ἓνα φτερό, — ἀλλὰ μὲ τὰ χεῖλια σφιχτοκλεισμένα καὶ μὲ τὰ μάτια χάλκινα, — ἐστάθηκε κνιτάζοντάς με.

Τότε σ' ἐμένα ποῦ ἐκοίτον μουν ἔτσι ξυπνός, ἓνα ὄραμα — ἤλθεν ἀπάνω ἀπὸ τὶς θάλασσες καὶ μ' ἄγγισε, — ἀλοφροσύνησε τὰ βλέφαρά μου καὶ τὰ χεῖλια μου κ' ἐγὼ — πλημμυρισμένος ἀπ' αὐτὸ τὸ ὄραμα,

Εἶδα τὴν ὀλόλευκὴν ἄκαμπτη Ἀφροδίτη, — εἶδα τὰ ξέπλεκα μαλλιά καὶ τὰ πόδια χωρὶς σαρδάλια — νὰ λάμπουν σὰ φωτιὰ ἥλιον ποῦ βασιλεύει σὰ νερὰ τῆς δύσης. — εἶδα τ' ἀεροκνιτάιστα πόδια,

Τὰ πόδια, τὶς κουρασμένες φτεροῦγες τῶν περσιτεριῶν ποῦ τὴν ἔσερναν, — κ' αὐτὴ ὀλοένα ἐκύτταζε μ' ἀναγροισμένο τὸ λαιμὸ κατὰ τὴν Ἀέσσο, κατὰ τοὺς λόφους ποῦ ἀπὸ κάτω τους — ἐλαμποκοποῦσε ἡ Μυτιλήνη.

Ἄκουσα τὰ πόδια τῶν Ἐρωτῶν ποῦ ἔφευγαν πίσω της — νὰ κάμνουν ἓνα ξαφνικὸ κρότον πάνω σὰ νερὰ, — παρόμοιο μὲ τὸ βρόντημα ποῦ ρίχνουν ἢ δυνατὲς καὶ κλειστὲς — φτεροῦγες τῆς μάνητας.

Ἔτσι ἡ θεὰ ξεπειτάχθη ἀπὸ τὴ θεοὶ της, στὸν φοβερόν — ὀλόγυρά της κρότον τῶν ποδιῶν καὶ στὸ βρόντημα τῶν φτεροῦγων — ἐνῶ μακρὰ ἓνα γυναικεῖο βουητὸ — ἀνατάραζε τὸ δειλινὸ.

Ἄ τὸ τραγοῦδι, ἂ ἡ γλύκα, τὸ πάθος! — Στὸ ἄκουσμά του ὄλοι οἱ Ἐρωτες ἔκλαιαν ἄρρωστες ἀπὸ ἀγωνία, — ἐπέτεοντο ἢ ἐννῆα Μοῦσες στεφανωμένες γύρω στὸν Ἀπόλλωνα — ὁ φόβος τὶς εἶχε ζωσμένες,

Τὴ στιγμὴ ποῦ ἡ δεκάτη ἔφαλλε ἄγνωστα πράγματα θεῖα. — Ἄ ἡ δεκάτη, ἡ Λεσβία! ἢ ἐννῆα ἦσαν σιωπηλές, — καμμιά δὲν ἐνοιωθε τὸν ἦχον τοῦ τραγοῦδιού της, τῶν θρηγῶν της — φύλλο φύλλο ἢ δάφνης

Ἐθαοραίνοντο σὰ στεφάνια τους ἀλλὰ ὀλόγυρα στὸ μέτωπό της, — ὀλόγυρα στοὺς πλοκάμους της καὶ στοὺς σταχτιοὺς της κροτάφους, ὀλόλευκους σὰν τὸ λυωμένο χιόνι, πὺς χλωμὸς ἀπὸ τὸ θερινὸ χορτάρι, — κατασημαδεμένους ἀπὸ τὰ φιλήματα,

Ἀκτινοβολοῦσεν ἓνα πύρινον φῶς σὰν ἓνα αἰώνιον στεφάνι. — Ναι, ἢ ἄκαμπτη Ἀφροδίτη — μισοστάθηκε κ' ἔκλαψε, τόσο δυνατὸ ἦταν αὐτὸ τὸ τραγοῦδι, — ναι, καὶ μὲ τ' ὄνομά της ἀκόμα

Τῆς ἐφώνησε: «Γύρισε σὲ μένα, Σαπφώ μου» — καὶ ὅμως δὲν ἀντίκρουσε τοὺς Ἐρωτας, δὲν εἶδεν — ὅτι δάκρυα ἀντὶ γέλοια ἐσκοτεινίαζαν τ' ἀθάνατα βλέφαρα, — δὲν ἄκουσε γύρω της

Τὰ φοβισμένα φτεροῦγια, τὰ παράξενα τῶν περσιτεριῶν ποῦ ἔφευγαν, — δὲν εἶδε πὺς τὸ στήθος τῆς Ἀφροδίτης — ἀναταράζετο ἀπὸ τὸ κλάμα, δὲν εἶδε τὸ φόρεμά της ξεσχισμένο, — δὲν εἶδε τὰ χέρια της νὰ λυγίζον.

Εἶδε τὶς Λεσβίες νὰ συντριβῶνται ἀνάμεσα σὶς βαρβίτους των — συντριμμένες μὲ χεῖλια πὺς γλυκὰ ἀπὸ τὸν ἦχον ποῦ ἔβγαζαν ἢ χορδὲς τῶν βαρβίτων, — στόμα μὲ στόμα, χέρι μὲ χέρι, ἢ διαλεχτές της, — πὺς ὁμορφες ἀπ' ὄλους τοὺς ἀνθρώπους.

Εἶδε μονάχα τὰ ὁμορφα χεῖλια καὶ τὰ δάχτυλα — γεμίτια φιλιὰ καὶ ἄσματα καὶ γλυκοφύνητους ξεχειλισμένα ἀπὸ μουσικὴ εἶδε μονάχα ἀνάμεσά τους, νὰ ὑψώνεται, ὅπως ὑψώνεται ἓνα πουλὶ

Νειοφτέρονον, τὸ διάφανον τραγοῦδι της, ἓνα θαῦμα, — ὑπερτέλειο καὶ πλημμυρισμένον ἀπὸ πάθος, — γλυκοφτειασμένο, φοβερό, γεμάτο βροντὲς, — ντυμένο μὲ φτεροῦγες ἀνέμων.

Τότε ἀναγάλλιασε, γελῶντας ἀπὸ ἔρωτα, κ' ἔσπειρε ρόδα, ρόδα φοβερὰ θεῖας ἀνθήσεως — τότε οἱ Ἐρωτες ἐτριγύρισαν θλιβερὰ, τὸ κνυμένο πρόσωπο, — τὴν Ἀφροδίτη.

Τότε ἢ Μοῦσες, πληγωμένες κατὰκαρδα, ἐσώπασαν — ναι, οἱ θεοὶ ἐχλώμιασαν, τέτοιο ἦταν αὐτὸ τὸ τραγοῦδι. — Ὅλες μὲ δυσαρέσκεια, ὅλες μὲ ζήλεια — χαθῆκανε ἀπὸ μπροστά της.

Ὅλες ἀποσυρθήκανε ἀπὸ καιρὸ τώρα κ' ἢ γῆ ἦταν στείρα, — γεμάτη ἄγονες γυναικες κ' ἀνίδεες στὴ μουσικὴ. — Τώρα, ἴσως ὅταν οἱ ἄνεμοι ἤσυχάζον τὸ ἡλιοβασίλευμα, ναρκωμένοι ἀπὸ τὴ δροσιά,

Κοντὰ στὸ βαθυπράσινον ἀκρογιάλι, ἀχόρταγα, ἀνοιωτα, — ἀναγάπητα, ἀθώρητα στὸ ἀντιφῆγγισμα τοῦ δειλινοῦ, — φαντάσματα ἐξωρισμένον γυναικῶν ξαναγυρίζουν κλαμένα, — ἀξάγγιστα μὲς τὴ Λήθη.

Ντυμένα μὲ φλόγες καὶ δάκρυα καὶ ψάλλοννε — τραγοῦδια ποῦ συγκινοῦνε τὴν καρδιά τοῦ εὐκολοσάλευτον οὐρανοῦ, τραγοῦδια ποῦ συντριβῶν ἀπὸ ἐδσπλαγχνία τὴν καρδιά τῆς γῆς.

ΜΙΑ ΕΝΩΣΙΣ

Ἄν ἦταν ρόδο ὁ ἔρωτας,
κι ἂν ἤμουνα τὸ φύλλο του,
θ' αὐξάνανε ἢ ζωοῦλές μας μαζί
μὲ τὸ θλιμμένο τὸν καιρὸν ἢ τὸν τραγονδιστὸν,
σ' ἀνθοσπαρμένους κάμπους γιὰ σὲ περιβόλια
μοσκοβόλιστα
στὴν ὀλοπράσινη χαρὰ, στὴ θλίψη τὴ σκοταδερῆ·
ἂν ἦταν ρόδο ὁ ἔρωτας κι ἂν ἤμουνα τὸ φύλλο
του,

Ἄν ἤμουνα ὅ,τι εἶν' τὰ λόγια,
κι ὁ ἔρωτας ἢ μουσικὴ τους ἦταν,
μὲ διπλὸν ἤχο καὶ μὲ μιὰ
μονάχα γλώσσα θὰ ἐνώνονταν τὰ χεῖλια μας,
μὲ χαρωπὰ φιλιὰ σὰν τὰ πουλιὰ
ποῦ δέχονται τὸ γλυκοβορὸχι τοῦ μεσημεριοῦ·
ἂν ἤμουνα ὅ,τι εἶν' τὰ λόγια,
κι ὁ ἔρωτας ἢ μουσικὴ τους ἦταν.

Ἄν ἦσουν, ὦ ἀγάπη μου, ἢ ζωὴ
κι ἐγὼ ὁ ἀγαπημένος σου ὁ θάνατος,
θὰ λάμπαμε καὶ θὰ χιονίζαμε μαζί
προτοῦ ὁ Μάρτης μᾶς γλυκάνη τὸν καιρὸ
μὲ τοὺς ναρκίσσους καὶ τὰ μαυροπούλια—ὦ ναί—
καὶ τίς στιγμὲς ποῦ πνέει τ' ἀεράκι γόνιμο·
ἂν ἦσουν, ὦ ἀγάπη μου, ἢ ζωὴ
κι ἐγὼ ὁ ἀγαπημένος σου ὁ θάνατος.

Ἄν ἦσουνα τῆς λύπης σκλάβο σὺ,
κι ἤμουνα τῆς χαρᾶς ἐγὼ ἀκόλουθος,
θὰ παίζαμεν ὀλόκληρες ζωοῦλες κι ἐποχὲς
μ' ἀγαπημένα βλέμματα καὶ μ' ἀπιστιᾶς
μὲ δάκρυα νυχτερινὰ καὶ μ' ἀδριανὰ
μὲ γέλοια παρθενίσια καὶ παιδιάτικα·
ἂν ἦσουνα τῆς λύπης σκλάβο σὺ,
κι ἤμουνα τῆς χαρᾶς ἐγὼ ἀκόλουθος.

Ἄν ἦσουνα τ' Ἀπρίλη σὺ κυρὰ,
κι ἄρχοντας τοῦ Μαγιοῦ ἐγὼ,
θὰ παίζαμε τὰ ζάρια μὲ τὰ φύλλα τ' ἀργυρᾶ,
καὶ θὰ μαζεύαμε ἀνθία μέρες μακρονῆς,
ὡς ποῦ νὰ σκοτεινιάσῃ ἢ μέρα νύχτα νὰ γενῆ
κι ἢ νύχτα νὰ λαμποκοπήσῃ σὰν αὐγῆ·
ἂν ἦσουνα τ' Ἀπρίλη σὺ κυρὰ,
κι ἄρχοντας τοῦ Μαγιοῦ ἐγὼ.

Ἄν ἦσουνα βασίλισσα τῆς ἡδονῆς
κι ἤμουν ἐγὼ τῆς θλίψης βασιληᾶς,
θὰ διώχναμε τὸν ἔρωτα μαζί,
καὶ τὰ φτερά του ἀπ' τίς φτεροῦγες θὰ μαδούσαμε,
θὰ δίναμε στὰ πόδια του κάποιον ρυθμὸν,
καὶ χαλινάρι γιὰ τὸ στόμα του θὰ βρίζαμε,
ἂν ἦσουνα βασίλισσα τῆς ἡδονῆς
κι ἤμουν ἐγὼ τῆς θλίψης βασιληᾶς.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΔΟΞΑΣ

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Στὴν πνευματικὴ νεκροζωὴ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποῦ, μ' ὅσα κι' ἂν ἐρρίχθησαν μέσα του νέα στοιχεῖα, δὲν κατώρθωσε νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν λανθάνουσα κατάστασί του, τὸ Ἀρχαιολογικὸ Συνέδριον ἦταν μιὰ ἀφορμὴ ξεινιάγματος, ἂν καὶ μόνο ξεινιάγματος θεατοῦ ποῦ παρακολοῦθεῖ μ' ἐνδιαφέρον ὅ,τι γίνεται τριγύρω του χωρὶς ν' ἀναμυγνύεται καὶ χωρὶς κἂν νὰ θέλῃ νὰ φανῆ πῶς βλέπει. Ὅμως κ' ἔτσι ἀκόμα εἶν' εὐχάριστο τὸ πρᾶγμα, δείγμα, πῶς, μολονότι τὰ νέα στοιχεῖα δὲν μπόρεσαν νὰ δώσουν τὴν ἀληθινὴν ζωὴ στοὺς νεκροζωντανούς, δὲν ἔπαθαν ὅμως καὶ τὴν ἐπίδρασί τους καὶ, ὀλοένα πολλαπλασιαζόμενα, θὰ κατορθώσουν μιὰ μέρα νὰ παρουσιασθοῦν αὐτὰ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς χώρας.

Καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς συγκλήσεως τοῦ Συνεδρίου ἦταν κατ' ἀνάγκην γενικωτέρα γιὰ, ἐνθουσιάζοντας ἐκείνους ποῦ ἐνδιαφέρει αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ γεγονός, παρέσυρε συγχρόνως καὶ τοὺς ἄλλους ἢ ἐλληνικὴ προέλευσίς του. Αὐτὴ, τὸ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐλάμβανε μέρος ἐνεργὸν στὸ Συνέδριον, τὸ ὅτι ἐδίδοτο θέσις τιμητικὴ στοὺς ἀντιπροσώπους της καὶ γιὰ τὴν ιδιότητά τους αὐτὴ καὶ γιὰ τὴν ἀτομικὴ τους ἀξία, τὸ ὅτι ἀκόμα ἔμελλε νὰ ληφθῆ ἢ ἀπόφασις τοῦ καθορισμοῦ τῆς τακτικῆς Ἐδρας καὶ τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως τῶν Συνεδρίων στὴν Ἑλληνικὴ πρωτεύουσα, ὅλα αὐτὰ συνέβαλαν εἰς τὸ νὰ παρῶσθήσονται τὸ Ἀρχαιολογικὸ Συνέδριον στὰ μάτια τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Αἰγύπτου ἐνδειξί γενικῆς λατρείας τοῦ κόσμου πρὸς τὴν Ἑλλάδα, λα-

τρείας ποῦ εἶχεν αὐτὴ ἀκόμη τὴ γοητεία ὅτι ἀπηνθύνετο ὄχι μόνον στὴν ἀρχαία χώρα ἀλλὰ καὶ στὴ νέα—ἐνθαρρυντικὴ γιὰ ὅσους στηρίζουν τὲς ἐλπίδες τους ὄχι σὲ πατραγαθίες καὶ στὴν ἐγγνωμοσύνη τῶν ξένων πρὸς τὰ παιδιὰ τῶν μεγάλων γιὰ τοὺς πατέρες, ἀλλὰ στὴν ἐκτίμησι πρὸς αὐτὰ τὰ ἴδια.

***

Ὅταν στὸ πρῶτον Συνέδριον—τῶν Ἀθηναίων—συνεζητήθη ποῦ ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὸ δεύτερον συνέδριον ἐπροτιμήθη τὸ Κάιρο. Ἐγιναν τὰ κατάλληλα διαβήματα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅμως ἢ Τοπικὴ Ἐπιτροπὴ ἔδειξε πῶς θέλει νὰ ἐνεργήσῃ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄρχισεν τὰ διαβήματά της. Καμμία βέβαια ἀντίδρασις δὲν ἔγινε ἀπ' τὰς Ἀθήνας, ὅμως τὰ διαβήματα αὐτὰ, ἀκριβῶς γιὰ τὸν δὲν εἶχαν τὴ σφραγίδα τῆς σοβαρᾶς ἐργασίας, ἔμελλαν ν' ἀποτύχουν ἢ Τοπικὴ Ἐπιτροπὴ τὸ ἐνόησε κ' ἐζήτησε νὰ γυρίσῃ στὸ δρόμον ποῦ ἀφῆκε—ἐνωρὶς ὥστε κατορθώθηκε νὰ προληφθῆ ἢ ἀποτυχία, ἀργὰ ὅμως γιὰ τὴν τελεία ἐπιτυχία.

Ὅπως δὲποτε τὸ Συνέδριον ἔγινε καὶ ἢ Ἑλλὰς ἀντιπροσωπεύθηκε σ' αὐτὸ λαμπρὰ, ἐπέλαμπρα. Ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ Γεν. Γραμματεὺς τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Καβαλάς, ὁ κ. Κων. Στέφανος, πρῦτανις, καὶ ὁ κ. Λάμπρος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ κ. Βαλ. Στάης, ὁ κ. Παπαγεωργίου, ὁ κ. Σωτηριάδης, καὶ ἕκ μέρους τοῦ Πολυτεχνείου οἱ κ. κ. Ἰακωβίδης καὶ Σῶχος ἦσαν ὀνόματα γνωστὰ μὲ μεγάλη ἐκτίμησι ἀπὸ τοὺς ξένους. Ἡ Γαλλία ἔστειλε τοὺς δύο Ρενὰκ, τὸν βυζαντινολόγον κ. Ντήλ, τὸν καθηγητὴν κ. Φουζέο, τὴν καθηγήτριαν δίδα Μπεριγιόν, τὸν σεβ. Ντουσέον, διευθυντὴν τῆς γαλλικῆς σχολῆς τῆς Ρώμης, ἢ Γερμανία τοὺς καθηγητὰς κ. κ. Κρούζιους, Φίσερ καὶ Στάϊντορφ ἢ Ρωσία τοὺς κ. κ. Στέν καὶ Ουσπένσκη, ἢ Ἰταλία τὸν διευθυντὴν τοῦ μουσείου Τουρίνον κ. Σκιαπαρέλλι καὶ ἄλλους, ἢ Ἀγγλία τὸν διευθυντὴν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου Λονδίνου κ. Σμιθ, ἢ Αὐστρία τὸν Κ. Ράις, ἢ Οὐγγαρία τὸν κ. Κζέρον καὶ ἢ Αἴγυπτος ἀντιπροσωπεύθηκε ἀπὸ τοὺς κ. κ. Μασπερώ, διευθυντὴν τοῦ αἰγυπτιακοῦ μουσείου, καὶ Μπρέτσια, διευθυντὴν τοῦ Ἑλληνο-ρωμαϊκοῦ μουσείου.

Τὴν ἔναρξιν τοῦ συνεδρίου ἐκήρυσεν ὁ ἴδιος ὁ Χεδίβης στὸ θέατρο τοῦ Μελοδράματος τοῦ Κάιρου, ὠμίλησε δὲ κατόπιν ὁ κ. Καβαλάς γαλλιστί. «Ἀντιπρόσωπος, εἶπε, τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, σὰς φέρω ἐν ὀνόματί της ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων. Φέρω κλάδον ἐλαίας τῆς Ἀκροπόλεως, κλάδον δάφνης τῶν Ἀελφῶν, κλάδον κοτίνου τῆς Ὀλυμπίας καὶ τοὺς καταθέτω στὰ πόδια τῶν μεγάλων Πυραμίδων, σύμβολο τῆς συγγενείας τοῦ μεγαλυτέρου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἀρχαιότερου πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Ἄλλοτε οἱ λαοὶ τοῦ Αἰγαίου, φέροντες τὸν Κρητομυκηναϊκὸν πολιτισμὸν, ἤρχοντο στὴν Αἴγυπτον γιὰ νὰ προσφέρουν σέβη στοὺς μεγάλους Φαραῶν, τοὺς νικητὰς τῆς οἰκουμένης. Τώρα, τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα, ποῦ μετέφερε τὴν ἔδραν τοῦ ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ τὰς Μυκήνας στὰς Ἀθήνας, ἔρχεται ἀπ' ἐκεῖ γιὰ νὰ ὑποβάλλῃ τὰ σέβη του στὸν ἡγεμόνα τῆς χώρας τοῦ Φαραωνικοῦ καὶ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ γιὰ τὴν φιλοξενίαν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου. Ἀντιπρόσωποι τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἶνε ὅλοι οἱ Ἕλληνες, οἱ Γάλλοι, οἱ Γερμανοὶ, οἱ Ἀμερικανοὶ, κ' οἱ Ἰταλοὶ, οἱ λαοὶ ποῦ, ἐνωμένοι στὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐπιστήμην, ἦλθαν στὰς Ἀθήνας καὶ τὴν μετέβαλαν σὲ πατρίδα τῆς ἀρχαιολογίας, πατρίδα διεθνῆ, ἀφωσσωμένην στὴ λατρείαν τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.»—Ἀνέφερον ἔπειτα τὴν ἀκαταπόνητην ἐργασίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὸ πρῶτον χάραγμα τῆς Ἑλευθερίας της, γιὰ τὴν ἀρχαιολογίαν, ἐργασίαν ποῦ τῆς ἔδωκεν ἐπισημοτάτην θέσιν στὸ σημερινὸν πολιτισμὸν, ἐξέθεσε τὴν ἱστορίαν τοῦ συνεδρίου κ' ἐχαιρέτισε τὴν πόλιν τοῦ Κάιρου μὲ ὀραίαν ἀποστροφὴν.

Ἐπειτα ὠμίλησαν οἱ κ. κ. Κρούζιους, Μπρέτσια καὶ Σμιθ καὶ ἀπήντησαν ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀρτὴν πασὰς Γιακούμπ καὶ ὁ γεν. γραμματεὺς κ. Μασπερώ.

***

Ἀπὸ τὰς ἀγακωνιώσεις ἔχει βέβαια πολλὰ καρεὶς νὰ ξεδιαλέξῃ, ὅμως καὶ γιὰ πολλὰς ἀπ' αὐτὰς νὰ γελᾶσῃ γιὰ τὴν ἄλλοτε καθε σπουδαιότητος καὶ νὰ λυπηθῆ μάλιστα γιὰ τὲς θυσίας τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἀφιέρωσαν μιὰ ὀλόκληρη ζωὴν γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ μάθουν τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως

ποῦ μετέτρεψε σὲ χριστιανικὸ ναὸ ἕνα τέμενος τῆς Νουβίας ἢ ἄλλα παρόμοια. Καί—ἄς τὸ πῶ, ὅσο καὶ ἂν κινδυνεύω νὰ θεωρηθῶ βέβηλος—ὅσο μεγάλοι μοῦ φαίνονται ὅσοι θαυμάζουν, ὅσοι μποροῦν νὰ νοήσουν τὸ ἀφθάτως ὠραῖον τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ὅσο μοῦ παρουσιάζονται μεγάλοι μνημεῖο ἐνὸς ἔμορφου ἰδανικοῦ, τόσο μικροὶ μοῦ φαίνονται ὅλοι ἐκεῖνοι ποῦ κατορθώνουν νὰ πείσουν τοὺς ἑαυτοὺς των πῶς πρέπει νὰ θαυμάζουν ὅ,τι εἶνε ἀρχαῖο, μόνο καὶ μόνο γιατί εἶνε ἀρχαῖο, καὶ ν' ἀπαιτοῦν γενικὸ σεβασμὸν ἐπειδὴ, ἀπὸ μιὰ ἀντίληψιν ποῦ δὲν μπόρεσε νὰ τοὺς δείξῃ τὸ δρόμο τοῦ ὠραίου, ἐπίστευσαν πῶς ἔχουν δικαίωμα στὴν εὐγνωμοσύνη τῆς ἐπιστήμης στὴν ὁποίαν ἐδιάλεξαν νὰ μελετήσουν ὅ,τι ἀκριβῶς ἦταν τὸ πειὸ ἄχρηστο, τὸ πειὸ ἀδιάφορο καὶ τὸ πειὸ ἄνοστο θέμα.

Στὸ τμήμα τῆς προϊστορικῆς ἀρχαιολογίας ὁ κ. Α. Ρενὰκ ὠμίλησε περὶ τῶν σχέσεων Κρήτης καὶ Αἰγύπτου καὶ ὁ ἱατρός κ. Β. Ἀποστολίδης, τοῦ Καῖρου, περὶ τῆς Αἰγιάας καταγωγῆς τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἀρχαίου αἰγυπτιακοῦ κράτους. Ὁ κ. Ἀποστολίδης ὑπεστήριξε πῶς μεγάλη ἦταν ἡ ἐπίδρασις τοῦ πολιτισμοῦ τῶν κατοίκων τοῦ Αἰγίου στὴν Αἴγυπτο, ἀκόμη καὶ σ' αὐτὸ τὸ μεσορᾶνγμα τῆς δόξης της, κατὰ τὴν τρίτην δυναστεία καὶ γὰρ ἀπόδειξις ἔφερε τὴν Πυραμίδες, τῶν ὁποίων ἡ ἰδέα ἦταν ἑλληνική—ἢ τοῦλάχιστον Ἑλληνες τὴν ἔφεραν στὴν Αἴγυπτο. Πυραμίδες βρισκονται στὴ Μ. Ἀσία, σ' ὅλην τὴν Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου καὶ στὴ Σκυθία τοῦ Πόντου, ὅμως ἰδίως στὰ νησιά τοῦ Αἰγίου καὶ στὴν Ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα ἔλαβεν ἀνάπτυξιν ἢ κατασκευήτους. Ὁ Πανσανίας διηγείται πῶς, στὴν ἐποχὴ του, ὑπῆρχε μεταξὺ Κορίνθου καὶ Μεγάρων μέγας ἀριθμὸς πυραμιδοειδῶν τάφων, κ' ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοῦ Καρῶς, ὁ ὁποῖος κατεσκευάσθη κατὰ διαταγὴν τῆς Πυθίας. Τῷ 1845 ἀνεκαλύφθη παρόμοιος τάφος στὴ Σύμη ἢ ἰδέα πῶς ἡ πυραμὶς αὐτὴ εἶνε τρόπαιον τοῦ Λακεδαιμονίου ναυάρχου Ἀστυνόχου ἀποδεικνύεται λανθασμένη. Στὴν Ἀργολίδα ὑπάρχει μιὰ κατεστραμμένη πυραμὶς τῶν κυκλωπέων χρόνων καὶ στὸ δρόμον ἀπὸ τὸ Ἄργος στὸ Κεφαλαίον μιὰ πυραμὶς ὁμοίαν ἐκεῖνῃ τοῦ Μυκεναίου. Ὁ Πανσανίας μιλᾷ καθαρὰ γὰρ μιὰ πυραμίδα ἀνάμεσα ἀπ' τὸ Ἄργος καὶ τὴν

Ἐπίδαρον.—Σοβαρὰ ἀκόμη ἀπόδειξις τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἑλληνικῆς τέχνης στὴν ἀρχαία Αἴγυπτο εἶνε τὰ ἀγγεῖα ποῦ βρέθηκαν, μὲ παραστάσεις σκηνῶν ποῦ δὲν εὐρίσκονται ὅμοια τους. Ἡ Κάτω Αἴγυπτος, ὅπου ἔγιναν τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ, ὑφίστατο βέβαια τὴν Ἑλληνικὴν ἐπίδρασιν ὅπως δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ὑποστοῦν τὰ μεσογειότερα μέρη, ἀκόμη ὅμως ἡ ἐπίδρασις αὐτὴ φαίνεται καὶ στὴ θρησκεία, τὴν ἡλιολατρεία ἢ ὁποία δὲν ὑπῆρχε πρὶν, ὅπως ἀπεδείχθη πειὰ, καὶ ἡ ὁποία εἰσῆχθη ἀπὸ δυναστεία ἡλιολατρῶν ποῦ ἦλθε βέβαια ἀπὸ τὰ νησιά καὶ κατέκτησε τὴ χώρα. Ἡ θυσία στὸ Φοῖβον ποῦ ἀπεικονίζεται στὰ ἀγγεῖα εἶν' ὅμοια καθ' ὅλα μὲ τὰς θυσίας ποῦ ἐγίνονταν στὰ νησιά τοῦ Αἰγίου κάθε χρόνον γὰρ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ Ἡλίου ἀπὸ τὰ ὑπερβόρεια μέρη καὶ γὰρ τὸν ἐρχομὸν τοῦ πλοίου ποῦ φέρει ἀπὸ τὴν Ἀἴγυπτο, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἦλθεν ἀπὸ τὴν Φθίαν, ἐκεῖθε δηλαδὴ ὅπου ὑπῆρχαν οἱ ἀρχαιότεροι ναοὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ φωτός, ὁ Ἀρχανδρὸς κ' ἔκτισε τὴν πόλιν ποῦ φέρει τὸ ὄνομά του, αὐτὸ δὲ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν διαδόχων του εἶνε ἀκριβῶς τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου μεταφρασμένα στὴ γλῶσσα τῆς χώρας· ὁ Ἀγήνωρ, βασιλεὺς τῆς Τύρου, ἦταν ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου καὶ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλίας.

Δὲν εἶνε λοιπὸν τώρα, ποῦ γνωρίζουμε ὅλα αὐτὰ, δύσκολον νὰ λύσῃμε τὸ αἴνγμα ποῦ θεωροῦσε τὸν Ἡρόδοτος, πῶς δηλαδὴ ἡ λατρεία τοῦ φαιθῶνος ἐπέρασε στὴν Αἴγυπτο καὶ πῶς οἱ κάτοικοι τῆς χώρας αὐτῆς εἶχαν ὅμοια ἔθιμα μὲ τοὺς ἀρχαίους Λακεδαιμονίους.

Ὁ κ. Καββαδίας ὠμίλησε γὰρ τὴν σπουδαιότητα τῶν ἀνασκαφῶν στὴν Κεφαλληνία, ποῦ ἀπέδειξε πῶς σ' αὐτὴ μόνον ἀπ' ὅλα τὰ Ἑπτάνησα ὑπῆρχε μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς. Οἱ τάφοι ποῦ βρεθῆκαν ἐκεῖ ἀπέδειξαν πῶς οἱ νεκροὶ δὲν ἐκαίονταν ἀλλὰ ἐθάπτονταν στὴ στάσι ἀκριβῶς ποῦ εἶχαν τὴ στιγμὴν τοῦ θανάτου των.

Ἐπίσης ὁ κ. Καββαδίας ὠμίλησε στὸ τμήμα τῆς κλασικῆς ἀρχαιολογίας γὰρ τὴν ἀναπαράστασιν τῆς Θόλου τῆς Ἐπιδαύρου ἀπὸ τὸν κ. Θείος καὶ ἐπεστήριξε πῶς μόνον ἡ ζωφόρος τοῦ τοίχου ἦταν ὀρθὰ βαλμένη, ἀκόμη δὲ ἀπέδειξε λανθασμένη τὴν ἰδέαν πῶς στὴ Θόλον ἐγίνοντο ἀγῶνες μουσικοὶ, ἐνῶ ἐγίνοντο στὸ θέατρο.

Στὸ τμήμα τῆς Βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας ὁ κ. Ντὴλ ὠμίλησε περὶ τῆς αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἀφότου, εἶπεν, ὁ Ἀνατολὸν καὶ ὁ Στοιγζόφσκον ἀπέδειξαν πῶς ἡ ἀνατολικὴ τέχνη ἐπέδρασαν στὴ βυζαντινὴν, κατήντησε νὰ πιστευθῇ πῶς ἡ τελευταία αὐτὴ δὲν ἦταν ἢ συνέχεια τῆς αἰγυπτιακῆς ἀπὸ τοὺς μὲν, ἐνῶ ἄλλοι ἔφθασαν, ἀντικρούοντες τὴ γνώμην τῶν ἐρευνητῶν, στὸ ἄλλο ἄκρον καὶ ἐπετίμησαν τὴν ἐπίδρασιν αὐτὴν. Ἡ Ἀλεξάνδρεια, πόλις μεγάλη καὶ πολιτισμένη, ἀφότου ἔγινε χριστιανικὴ, δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ πρωτοστατήσῃ καὶ νὰ ἔχη μεγάλη ἐπιρροὴν στὴν ἐξέλιξιν τῆς τέχνης μὲ τὴν νέα τροπὴν ποῦ τῆς ἔδινε τὸ νέο θρησκειοῦμα. Ἡ πολυχρῶμη βυζαντινὴ διακοσμητικὴ ἔχει ἀλεξανδρινὴν τὴν προέλευσιν κ' ὁ ρεαλισμὸς, ποῦ φέρει τὸν βυζαντινὸν μνημειώδη ρυθμὸν, εἶνε κ' αὐτὸς ἀλεξανδρινός. Ἡ τέχνη ἔτσι ἐπῆρε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ὅ,τι μποροῦσε νὰ πάρῃ, ἀλλὰ τὸ μετέτρεψε σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψιν ποῦ εἶχαν οἱ τότε ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἡ θρησκεία ὑπαγόρευε τὰ πάντα.

Στὸ ἴδιον τμήμα ὁ κ. Λάμπρος ἔκαμε δυὸ ἀνακοινώσεις. Ἡ πρώτη ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρουσα, γὰρ τὸ βυζαντινὸν σῆμα, ὁ δικέφαλος ἀετὸς, ὁ ὁποῖος—ὅπως γενικῶς πιστεύεται—δὲν εἶνε ἄλλο παρὰ ὁ μονοκέφαλος ρωμαϊκός, ποῦ γινε δικέφαλος ἅμα τὸ κράτος ἀπέκτησε, μαζὶ μὲ τὴν Ρώμην, κ' ἄλλη πρωτεύουσα, ἄλλη κεφαλὴ, τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ τὴν λέγει ὁ κ. Λάμπρος, ὁ μονοκέφαλος ἀετὸς ἐπῆρε νὰ γίνῃ δικέφαλος ὅταν τὸ κράτος ἦταν ἀκόμη ἐνωμένο, ὅταν δὲν εἶχε χωρισθῇ κάθε κεφαλὴ· αὐτὸ ὅμως δὲν ἔγινε καὶ τὸ δικέφαλον ἀετὸς, ὅπως ἀποδεικνύει ἐξέτασις συγγραφέων, νομισμάτων, ἔργων τέχνης καὶ εἰκονογραφιῶν τῶν χειρογράφων, δὲν παρουσιάζεται παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως, αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας. Οἱ Ἕλληνες, ὅταν οἱ στανροφόροι ἐπῆραν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἴδοντες δικὴν αὐτοκρατορίαν μὲ σύμβολον τὸ μονοκέφαλον ἀετὸν, ἠθέλησαν νὰ δείξουν τὴν ἀντίθεσιν τοὺς πρὸς αὐτοὺς καὶ ἴσως μάλιστα νὰ συμβολίσουν ὅ,τι ἐθεωροῦτο πρὶν πῶς ἐσυμβόλιζεν ὁ δικέφαλος ἀετὸς, νὰ δείξουν δηλαδὴ πῶς τὸ κράτος των ἔχει δύο κεφαλὰς, τὴν Νίκαιαν καὶ τὴν δουλωμένην Κωνσταντινούπολιν. Ὁ δικέφαλος ἀετὸς, ποῦ ἴσως τὸν εἶδαν στὰ

μνημεῖα τῶν Χετταίων τῆς Καππαδοκίας, ἦταν τὸ ἐγγλωττότερον σύμβολον παρομοίας ἰδέας.

Ἡ δευτέρα ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Λάμπρου ἦταν περὶ τῆς εἰκονογραφίας τῶν βυζαντινῶν αυτοκρατόρων, παρατηρήσεις αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ ἄλλων, τὰς ὁποίας τὸ συνέδριον τῶν Ἀθηνῶν ἔκρινε καλὸν νὰ δημοσιεύσῃ, ἀφοῦ ὑποβλήθη σχετικὴ ἔκθεσις στὸ συνέδριον τοῦ Καῖρου τῷ ὄντι, οἱ συνέδριοι ἐξέφρασαν τὴν εὐχὴν νὰ ἐκδοθῶν.

Ἄλλες ἀνακοινώσεις ἐπίσης ἔγιναν πολλὰς, ἐπισημάνθη ὅμως νὰ δώσω περιλήψιν ἐκείνων ποῦ καὶ σημαντικώτερες εἶνε καὶ περισσότερον ἐνδιαφέρουσαν τὸν ἑλληνικὸν κόσμον παρὰ ν' ἀναφέρω ὅλες ξηρὰ ξηρὰ.

* *

Τὴν 2/15 Ἀπριλίου οἱ συνέδριοι συνήλθαν στὸ Αἰγυπτιακὸν Πανεπιστήμιον κ' ἐκεῖ ὁ κ. Μασπερόν, γενικὸς γραμματεὺς τῆς Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐδιάβασε τὸ σχέδιον τοῦ κανονισμοῦ τοῦ συνεδρίου, τὸ ὁποῖον ἐψηφίσθη χωρὶς ἀντιλογία. Ὁ κανονισμὸς αὐτὸς, μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας λεπτομέρειας, ὁρίζει μόνιμην ἔδραν καὶ γενικὴν διεύθυνσιν τὰς Ἀθήνας. Κ' ἂν ἀκόμη ἀφειθῇ κατὰ μέρος κάθε ἐθνικὸς ἐγωῖσμος, θάταν δύσκολον νὰ παροραθῇ ἢ κολακεία τῆς φιλαντίας τοῦ Ἑλλήνου μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ συνεδρίου αὐτοῦ. Ὅσο κ' ἂν πιστεύσῃ κανεὶς πῶς εἶνε συνέπεια λατρείας πρὸς τὴν χώραν τοῦ μεγάλου πολιτισμοῦ, εἶνε ὅμως—καὶ πρὸ παντός—ἀγνώρισις τοῦ ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ βρεθῇ πιστότερος καὶ ἀγχερόνως ἐλευθεριώτερος πρὸς ὅλους ὅσοι ποθοῦν νὰ κοινοῦν πρὸς τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα θεματοφύλαξ ἀπὸ τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἰδανικῶν, κληρονόμος τῆς ἀρχαίας ἀπὸ διπλὸν δικαίωμα.

Ἀποφασίσθη ἐπειτα νὰ συνέλθῃ τὸ τρίτον συνέδριον στὴν Ρώμην, ἐξεφράσθησαν εὐχαριστίαι πρὸς τὴν κυβέρνησιν γὰρ τὴν φιλοξενίαν κ' ἔτσι ἐκηρύχθη ἡ λήξις τοῦ συνεδρίου. Ἡ ἐπιτυχία του κάθε ἄλλο ἦταν ἡ τελεία, μεθοδικότητα δὲ καὶ τάξις οὔτε κ' ἂν ἐγνώρισεν ἢ ὀργάνωσις του καὶ τὸ σύνολόν του οὔτε νὰ παραβληθῇ μορεῖ μὲ τὸ συνέδριον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου καὶ τὰ μέσα ὑπάρχοντα καὶ ἡ διάθεσις καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ πληθυσμοῦ ὀλοκλήρου.

ΣΤΑΘ. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ὁβιδίου Μεταμορφώσεως.

Ἔχω ἀνὰ χεῖρας τὴν μετάφρασιν τοῦ ποιητοῦ τούτου. Τὸ ἔργον εἶνε τόσο σπουδαῖον ὥστε δικαίως δύναται νὰ ὀνομασθῇ κλασικὸν καὶ νὰ καταταθῇ εἰς τὰ φιλοπονώτατα καὶ ἀνθηρότατα φιλοτεχνήματα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Μούσης· εἶνε ἐξ ἐκείνων τῶν ἔργων ἅτινα ἀπαιτοῦσιν ἐμβριθῆ μελέτην, ἐργασίαν σοβαράν, κρίσιν λεπτήν, τίλαντον καλλιτεχνικὸν καὶ τῆς ἀρχαίας ποιήσεως γνῶσιν βαθεῖαν. Ἀποτελεῖ μοναδικὸν φαινόμενον ἐν τῇ σημερινῇ φιλολογικῇ κινήσει καὶ εὐρημα ἀδαμάντινον ἐν τῇ ἀταλαιπώρῳ πνευματικῇ δράσει τῆς σημερινῆς ἐποχῆς. Διότι δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἀπόντων ἐκείνων προϊόντων, ἅτινα ἡ γραφίς ἐπιτρέχουσα καταλείπει, ἐν οἷς σπανίως διαφαίνεται πρωτοτυπία καὶ ἐτι σπανιώτερον διαλάμπει ιδέα τῆς ἠθοπλαστικῆς. Ἀλλὰ καὶ ἂν τοιούτον τι παρατηρηθῇ εἶναι ἄλλοτριον παρονθύλευμα κανοζήλωτος ἠρᾶνι-σμένου.

Δικαίως δὲ ὁ μεταφραστὴς δύναται νὰ καυχήθῃ ὅτι ἐκ τοῦ πνευματικοῦ του κήπου δὲν ἐξήνθησεν ἑαρινὸν ρόδον, ἀλλ' ἀνέθορε περιζαλλῆς καὶ ἀμάραντον ἄνθος, οὗ τὸ ἄρωμα θὰ παραμείνῃ ἀνεξάντλητον ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας. Διότι ὁ ἀόκνος καλλιτέχνης τῆς μεταμορφώσεως τῶν Μεταμορφώσεων τοῦ Ὁβιδίου φαίνεται ἐρασιζόμενος τὰ διάφορα αὐτοῦ στοιχεῖα ἐκ γή-σιου καὶ συνηθισμένου ὕλικου, ἀλλὰ καὶ ὀδηγούμενος ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχαίων πηγῶν, ἅς εἶχεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Λατῖνος ποιητής.

Καὶ δὲν δύναται τις ἢ νὰ θαυμάσῃ τὴν ζωηρὰν ἀντίληψιν τοῦ κ. Κάσδαγλη ἐν τῇ πλήρει ἀναποδόσει τῶν ποιητικῶν εἰκόνων καὶ παραβολῶν, τὴν ἐμπειρίαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀπερίττῳ καὶ φυσικῇ ἐπεξεργασίᾳ τῶν στίχων, τὴν εὐγένειαν μεθ' ἧς καλλιτεχνικώτατα ἐκυ-φαίνονται καὶ ἐκτυλίσσονται αἱ ιδεαὶ τοῦ ποιητοῦ, καὶ τὴν ζωηρὰν ἀναπαράστασιν αὐτῶν μεθ' οἵας γλαφυ-ρότητος καὶ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ.

Παραβαλὼν τμήματά τινα καὶ μάλιστα δυσχερῆ τῆς μεταφράσεως πρὸς τὸ πρωτότυπον, διότι δυστυ-χῶς δὲν ἔχω καιρὸν νὰ διεξέλθω ἐν ἀντιπαραβολῇ ὅλον τὸ κείμενον, ἐξεπλάγην πρὸ τῆς τελείας ἀποδόσεως τοῦ νοήματος διαπεραινομένης κατὰ τρόπον ὁμολῶν καὶ ἀ-βίαστον, ὁμολογῶ δὲ ὅτι ὁ κ. Κάσδαγλης δὲν μετέφρασεν ἀπλῶς τὸ Λατρινικὸν κείμενον, ἀλλὰ τὰς ὑπὸ τοῦ χρό-νου ἐξαφανισθείσας πηγὰς ἐξ ὧν ἠρύσθη τὸ ὕλικόν αὐ-τῶν καὶ ἐκλωσε τὸ νῆμα τῶν Μεταμορφώσεων τοῦ Ὁ-λατίνου ποιητῆς, ἀπέδωκεν ἡμῖν μετὰ πολλοῦ αἰῶ-νας ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ. Τοσοῦτον Ἑλληνοπρεπῆς φαίνεται ἡ μετάφρασις.

Εἶναι δὲ ἐτι μᾶλλον ἀξιάγαστον τὸ ἔργον τοῦ κ. Κάσδαγλη διὰ τὴν γλώσσαν ἣν μεταχειρίζεται καὶ ἥτις πολιτικῆ οὐσα δὲν εἶναι τὸ κατάλληλον ὄργανον τῆς ποιητικῆς ἡμῶν Μούσης ἐκτός δι' ἐκείνους οἵτινες ἀφω-σόμενοι εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων κατεστάθησαν μύσται τέλειοι τοῦ γλωσσικοῦ αὐτοῦ ιδιώματος. Καὶ τὸ γλωσσικὸν τοῦτο ὕλικόν μεταχειρίζεται λίαν ἐπι-χαρίτως καὶ μετὰ τρόπον δαυμῆ δι' τὸν Ὁβιδιον μετα-φράσας. Ἄς λάβῃ τις τὸν κόπονν ἢ ἀποπειραθῇ νὰ με-ταφράσῃ οἰονδήποτε ποιητικὴν ἡμέτερον ἢ ἕξενον εἰς τὸν τῶν λόγων ἰδιώμα διὰ νὰ ἀντιληφθῇ ὁπόση δυσκο-λία παρίσταται εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ποιητικῆς φρα-σεολογίας.

Καὶ ὅμως ὁ κ. Κάσδαγλης δὲν ὑστερεῖ ποσῶς καὶ κατὰ τοῦτο ἢ δὲ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου του παρέχει ἡμῖν

τρανὸν δίδαγμα ὅτι δυνάμεθα τὴν συνήθειαν τῶν λο-γιῶν νὰ χρησιμοποιήσωμεν εἰς τὸν ἕμμετρον λόγον ἀρκεῖ νὰ ἐντρίψωμεν ἐν τῇ μελέτῃ καὶ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ποιητικῆς τῶν ἀρχαίων φράσεων. Ἄλλ' ἵνα τοιαῦτα ἔργα καταστῶσι τερπνά καὶ χαρίεντα ἀναγνώσματα ἐκτός τοῦ ἠθοπλαστικοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ διώκωσιν, ὀφείλει ὁ ἀναλαμβάνων τοῦτο νὰ γνωρίζῃ ὁποσδήποτε καλῶς τὰς ποιητικὰς καλλονὰς τῶν ἀρχαίων γλώσσων ὅσον καὶ τῆς νεωτέρας. Εἰς τοῦτο φαίνεται ἀσκοληθεὶς οὐκ ὀλίγον ὁ κ. Κάσδαγλης παρ' ὅλην τὴν εἰς τὸν κερδῶν Ἑρ-μῆν ἐργασίαν αὐτοῦ.

Π. ΜΑΝΤΑΔΑΚΗΣ

Ἡ Ἐκθεσις τοῦ Καλλιτεχνικοῦ.

Μέσα εἰς ἓνα ὄραιον κόσμον, πλημμυρισμένον ἀπὸ μουσικούς τόνους καὶ ρυθμούς, ἐκλείσει τὰς πύ-λας τῆς ἡ πρώτης ἐκθεσῆς ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς τοῦ καλλιτεχνικοῦ συνδέσμου τοῦ Καίρου. Διὰ τὴν πρωτεύουσαν τῶν Καλιφῶν ὅπου συνοστίζεται πλου-σία διεθνῆς κοινωνία μία καλλιτεχνικὴ ἐκθεσις δὲν εἶνε κατὰ σπάνιον. Ἐν τούτοις διὰ τὸν Ἑλληνομῖνον τοῦ Καίρου καὶ ἐν γένει τῆς Αἰγύπτου ἦτο σημαντικὴ ἀπὸ κοινωνικῆς καὶ Ἐθνικῆς ἀπόψεως. Διότι ἡ καλλι-τεχνία, εἰς μίαν κοινωνίαν ὅπως ἡ Καϊρεινῆ, ἡ ὁποία μόλις τώρα εὐρίσκει εἰς τὴν ζύμωσίν της, ὅχι ὀλίγον ἢ ἀεὶ ἐπιδράσῃ εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς παροικίας. Εἶνε ἄλλως τε βέβαιον ὅτι ἡ βάσις τῆς αἰσθητικῆς μορφώσεως ἐνὸς λαοῦ εἶνε ἀκρι-βῶς αἱ καλλιτεχνικαὶ ἐκθέσεις αἱ ὁποῖαι συμβάλλουν περισσότερο παντός ἄλλου εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ ὄραϊον τὸ ὁποῖον μᾶς καθιστᾷ τὴν ψυχὴν ἀπαισιότατον καὶ τὴν ζωὴν ὀλιγότερον νικηρὰν. Ἐπειτα ἡμεῖς οἱ Ἑλ-ληνες περισσότερο παντός ἄλλου λαοῦ εἰμεθα ὑποχρε-ωμένοι νὰ λατρεύωμεν τὰς ὁραίας Τέχνας. Ἡ καλλι-τεχνία ποῦ ἐγεννήθη καὶ ἐμεγαλοῦρησεν ὑπὸ τῶν γλυκῶν οὐρανῶν τῆς Ἑλλάδος δὲν ποτεῖ νὰ μᾶς ἀφί-γη ψυχρῶς ἀπέναντι της. Ἄν δὲν ἐννοοῦμεν ἐνεκα πλημμελοῦς παιδευτικῆς ἀνατροπῆς τὸ ἐπιπλεῖς αὐτῆς δυνάμεθα ὅμως νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν γοητείαν της καὶ νὰ κλείσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν μας ὅλον τὸ ἄρωμα τὸ ἀναδιδόμενον ἀπὸ ἓνα ὄραιον ἔργον ποῦ μετὰ τὴν ἀρμονίαν τῶν γραμμῶν καὶ τῶν χρωμάτων του στα-λάζει εἰς τὸν ὄργανισμόν μας πλημμύραν αἰσθημάτων καὶ χεϊμάρρους ἰδεῶν καὶ ζωῆς.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν συμφωνῶ μετὰ τοὺς μεμφι-μοίρους ἐκείνους ποὺ θέλουσι νὰ μᾶς πείσουν εἴτε ἐδῶ εἴτε ἐν τῇ Ἀθῆνᾳ, πὸς οἱ ζωγράφοι μᾶς δὲν ἔγνωσαν ἀκόμη Ραφαῆλοι καὶ Τιτσιάνοι, καὶ οἱ γλύπται μᾶς Πρα-ξιτέλει καὶ Μιχαῆλ Ἄγγελοι. Δὲν εἶνε οὔτε φρονιμῶν οὔτε δικαίων τοῦτο. Διότι καὶ οἱ καλλιτέχνηται τότε τὸ ἴδιον εἰμπορεύσαν νὰ εἶπουν διὰ τοὺς τεχνουργοὺς μᾶς ὅτι δὲν εἶνε οὔτε Ταιν, οὔτε Ράσκιν, καθὼς καὶ διὰ τὸ κοινὸν τὸ ὁποῖον καλεῖται νὰ θαυμάσῃ καὶ ἀγοράσῃ τὰ ἔργα των, ὅτι δὲν εἶνε τὸ κοινὸν ἐκείνου ποῦ δει-ροπολοῦν, ἀφοῦ ὁ πολιτισμὸς του, γιὰ τὴν ὅρα τοῦλά-χιστον, δὲν ἔχει φθάσει οὔτε εἰς τὸ στομάχι του ἀκό-μη. Ἡ ἀσθηρὰ κριτικὴ δι' οἰονδήποτε ἔργον εἶνε ἀν-θρωπίνῃ ἀδυναμία ἐνὸς συνήθως διὰ τοὺς ἑαυτοῦς μᾶς εἰμεθα ἐπιεικεῖς. Ἡ ἀσθηρότης εἰς τὴν Τέχνην ἐπι-βάλλεται ἀλλὰ συγχρόνως αὐτὴ ἡ ἀσθηρότης προῦπο-θέτει κοινὸν ἀνεπτυγμένον, γνῶσιν βαθεῖαν τοῦ περι-

βάλλοντος καὶ κάποιαν βαθυτέραν φιλοσοφικὴν ἀντί-ληψιν τῶν ψυχολογικῶν καὶ κοινωνικῶν αἰτίων. Ἄλλ' ἡμεῖς ἀκόμη δὲν ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τόσο ἐν τῇ Ἑλλάδᾳ ὅσον καὶ εἰς τὰς παροικίας τοῦ ἐξω-τερικοῦ. Πιθανὸν νὰ αἰσθανθῶμεθα τὸ ὄραιον, νὰ τὸ ἔχομεν ἐμφύτως κλεισμένον μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας εἰς λαυθάνουσαν κατάστασιν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐννοοῦμεν ἀφοῦ ἀθρορητῶς δὲν τὸ θαυμάσωμεν παρὰ μόνον τὸ ἐπικρίνομεν, ὅσοι τὸ συναντήσωμεν, διὰ νὰ δεῖξωμεν ὅτι εἰμεθα εὐφρεῖς.

Ὅλα αὐτὰ ὅμως, μεμφιμοίρια, ἐνδοιασμοὶ καὶ δυσχέρεια ὡς πρὸς τὴν διοργάνωσιν τῆς ἐκθέσεως δὲν ἠμῶν τὸν ζωγράφους μᾶς νὰ παρουσιάσωσιν οἰσιῶν ἐξαιρετικῶν ἔργων. Παλαιοὶ καὶ νέοι ἐφιλοτι-μήθησαν νὰ κοσμήσωσιν τὰς αἰθούσας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου μετὰ τὰ ὄραϊότερα προϊόντα τοῦ χρωστικῆς των. Καὶ μαζὶ μετὰ τοὺς ἰδικούς μας καὶ οἱ ξένοι καλλι-τέχνηται οἱ ὁποῖοι μετέσχον τῆς ἐκθέσεως. Ἀυτοῦμαι μόνον ποῦ δὲν θὰ εἰμπορέσω νὰ ὁμιλήσω δι' ὅλους ὅπως τὸ ἐπεθύμουν. Διὰ τοὺς κ. κ. Μαρτὲν καὶ Θωμάς ἀπὸ τοὺς ξένους, διὰ τοὺς νεωτέρους ἐκ τῶν ἰδικῶν μᾶς κ. κ. Μαγιάσην καὶ Μαλέαν ὑποσχόμενους πολλὰ, διὰ τὸν κ. Ἰερωνυμίδην τὸν ἐθνικοῦ ἑρασιτέχνην, διὰ τοὺς κ. κ. Φωκᾶν, Θωμόπουλον, Παρθένην, Ἀλε-κτορίδην, διὰ τὴν δεσποινίδα Λασκαριδῆ καὶ εἰς τὴν Γλυπτικὴν τὴν δεσποινίδα Ἰουλιαν Σκούφου. Θὰ πε-ριορισθῶ μόνον εἰς δύο. Τὸν κ. Περικλῆν Τσιριγῶτην καὶ τὴν κ. Θάλειαν Φλωρᾶ-Καραβία οἱ ὁποῖοι καὶ κα-τεῖχον τὰ σκῆπτρα τῆς Ἐκθέσεως.

Ὁ κ. Τσιριγῶτης πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἔχει αἰχμα-λωτίσει τὸν θαυμασμόν μου διὰ τῆς τέχνης του εἴτε ὅταν μᾶς παρουσιάσῃ σκηνὰς τῆς Αἰγυπτιακῆς ζωῆς εἴτε ὅταν μᾶς βυθίξῃ μέσα εἰς τὴν δροσίαν τῶν Κερ-κυραϊκῶν τοπιῶν. Ὡς προσωπογράφος εἶνε ἕνας ἀπὸ τοὺς τελειοτέρους ποῦ ἔχομεν. Κριτῆται ὅλα τὰ μυστή-ρια τῆς τέχνης του. Ὅλες αἱ τεχνουργεῖες καὶ ὅλοι οἱ τομητικοὶ συνδυασμοὶ τῶν χρωμάτων ποῦ οἱ νεώτε-ροι ἀρεσκονται δὲν τοῦ εἶνε ἕνα. Ἄλλ' αὐτὸς προ-τιμᾷ τὴν ἀπλότητα. Ἐνίοτε μάλιστα ἡ ἀπλότης του εἶνε περισσότερο τοῦ δέοντος ἀσθηρὰ ὥστε ν' ἀφίγη πολλὰκις τὸν ἀμοιον καλλιτεχνικῆς μορφώσεως θεα-τῆν ψυχρῶν. Καὶ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο μοῦ φαί-νεται ὅτι σκέπτεται καὶ ἐργάζεται ὅπως ὅλοι οἱ μεγά-λοι διδάσκαλοι.

Ἡ τέχνη τῆς κ. Θάλειας Φλωρᾶ-Καραβία μοῦ ἔχει εἰς τὰς μὲν ἔσειε τὴν ψυχὴν. Ἐμπρὸς τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἐγὼ μὲν εἶμι δλοκλήρως ὄρας καὶ εἶνε ὅρα τῶρα ποῦ περὶ ἀπολαύσεως τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὄραϊου ταλάντου της. Τὸ καλλιτεχνικὸν της ἔργον ἔχει ποιήσιν καὶ ἀλή-θειαν ἐναρμονισμένην μετὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν. Ἡ θεὰ πλεῖστον τοπιῶν της μοῦ ἀφύπνισε πολλὰς φορὰς τὴν νοσταλγίαν τῶν μερῶν ποῦ ἀπετύπωνε μετὰ τὴν δύναμιν φωτός καὶ χρωμάτων, καὶ μερικῶς μ' ἐβύθησεν εἰς γλυκεῖς ρεμβασμούς. Ὅπως μερικὲς κρητιδογρα-φίαις της μοῦ ἀπέσπασαν τὸν ἑλληνικὴν θαυμασμόν μου.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

Νικόλαος Μέγκουλας.

Ὁ Κοκλὲν τῆς Ἑλλάδος ἀπέθανε. Τὴ συμπτῶσις νὰ πεθάνῃ μαζικῶς οἱ δύο — ἡ μᾶλλον οἱ τρεῖς — μέσα σ' ἓνα χρόνον! Καὶ ἂν ἡ μεγάλη Γαλλία ὅχι μετὰ τὴν ἐκβολὴν εὐρίσκη τὸν ἀντικαταστάτην τοῦ με-γάλου τεχνίτη εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Rostand ἐμπιστεύεται τὸν «Chanteclair» του, ἡ μικρὴ Ἑλλάς — ποῦ οἱ κα-λόι τῆς ἠθοποιῶν μετροῦνται στὰ δάχτυλα — ποῖον πιά-θ' ἀντικρῆσῃ ἐναρκατικῶν τῶν ὑπερόχων τραγικῶν συγκινήσεων! Γιατὶ ὑπέροχος πράγματι ἦτο ὁ Μέγκου-λας, ἀπὸ τοὺς ὀλίγους προνομίους ἱεροφάντας τῆς τέχνης ποῦ ξετινάζονται ἔξαφνα ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν,

συντρίβουν γύρω τους ὅλα τὰ παλῆὰ εἰδῶλα καὶ ἀνα-κηρύσσονται αὐτοὶ μ' ἄλλαλαμμοὺς οἱ νέοι θεοὶ.

Τὴ στιγμή ποῦ ἐνεφανίσθη θυμαμβετής ὁ Μέγ-κουλας στὸ Βασιλικὸ θέατρον, ἄρχισαν νὰ τρεμοσβύ-νουν τ' ἀστέρια τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς ποῦ ἔμεσου-ρανοῦσαν ὡς τότε.

Πάντα μελετημένος, πλημμυρισμένος ἀπὸ τὴν ἱερὴ φλόγα ποῦ τοῦ ἐτροπόουσε τὰ στήθια, συνεκλό-νιζε, συνήραζε κάθε εὐγενεὴ καρδίαν στὸ κυμάτισμα τῶν ὑψηλοτέρων πόθων.

Ἄλλὰ τί κρῖμα! Ἡ πλήμυρα αὐτῆ τῆς φωτιᾶς τοῦ ἔσβυσε τόσο γρήγορα τὴ ζωὴ ποῦ μᾶς ἀφήνει τό-σες πικρόγλυκας ἀναμνήσεις. Καὶ ποῖος θὰ ξεχάσῃ ποτέ τις ὑπέροχες ἐκείνης βραδυῆς ποῦ μετὰ τοὺς μεγαλοπρε-πεῖς ἀναπαλμούς τῆς φωνῆς του καὶ τὰ ἄλλα σπάνια χαρίσματα τῆς μάγισσας τέχνης τοῦ ἐνγυαντώνετο ἐμ-προστά μας, ἐπάνω εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρον Ζιζίνια — ὡς Ὁρέστης εἰς τὴν «Ορέστεια» ὡς Σαρνατάπηχος εἰς τοὺς «Ἰσαύρους» ὡς Κρίσπος εἰς τὴν «Φαῦστα». . . .

Εἶπα Κρίσπος εἰς τὴν «Φαῦστα». Τώρα, ἀναπαύεται στὸ ἴδιο γῶμα μετὰ τὸν ποιητὴ τῆς «Μερόπης.» Τὸ ἴδιο κῆμα δροσιζει καὶ τῶν δύο τοὺς τάφους καὶ οἰγοτραγουδᾷ στὸν ὕπνο τους τις ξάστερες νύχτας τὸ γλυκὸ τραγουδι τῆς Σαρπῶς.

A. C. Swinburne.

Ὁ πρὸ ὀλίγων ἐβδομάδων ἀποθανὸν ποιητῆς ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μεγαλύτερος τῆς συγχρόνου Ἀγγλίας.

«Ὁ Swinburne εἶνε καλλιτέχνης καὶ μετὰ τὸν ἀρ-χαῖο τρόπο καὶ μετὰ τὸ σημεῖον. Ἀυριστός, ἐπικός, ἰδεαλιστῆς καὶ ἠδοναπῆς μαζὶ, ρυθμολήτης, ποιητῆς τῆς ἐποποιίας γεμάτος ἀπὸ Ἑλληνικὴ πνοή, συχνὰ σκετινὸς καὶ συχνὰ μεγαλοπρεπῆς, εἶνε συγχρόνως ἕνας ἀπὸ τοὺς πρὸ ἀβρῶν καὶ πρὸ κομφῶν ἀνάμεσα στοὺς ἐρευνητὰς τῶν ἀποχρώσεων καὶ τῶν αἰσθητικῶν ποῦ ἀποτελοῦν τὴν σημερινὴν σχολή.» Αὐτὸν τὸν χαρα-κτιρισμὸν εἶχε δώσει γιὰ τὸν Ἄγγλο ποιητὴν ὁ Guy de Maupassant στὸν πρόλογο τῆς Γαλλικῆς ἐκδόσεως τῶν «Poèmes et Ballades» ἀπὸ τις ὁποῖες δημοσι-εῖομεν δύο στὸ περιοδικὸν μᾶς.

Ὁ Charles Chassé ἐπίσης τὸν χαρακτορίζει εἰς τὸν «Mercure de France» ὡς ἓνα ἀπὸ τοὺς μεγαλυ-τέρους καλλιτέχνας καὶ γοήτας τῶν νεωτέρων χρόνων τοῦ ὁποῖου οἱ στίχοι εἶνε γλυκῶτατοι καὶ μουσικώτατοι ἀλλὰ τοῦ ὁποῖου ἡ φιλοσοφία εἶνε μονομερῆς καὶ ἀόριστη. «Οἱ ὑπέροχοι στίχοι του, λέγει, μοιάζουν συχνὰ σὰν ὁμορφα σώματα χωρὶς ψυχή· εἶνε ἀστερευ-τοι ποταμοὶ ἀπὸ μελωδίαν ὅπου σπανίως ἔρχονται ν' ἀντανακλασθῶν πολυτιμῆς ἰδέας. Λόγιος καὶ ἀριστο-κράτης προικισμένος μετὰ μίαν ἀβρᾶν καὶ εὐερέθιστην αἰσθητικὴν γρηγορὰ συνεκρούσθη μετὰ τὴν πραγμα-τικὴν τῆς ζωῆς ποῦ τὸν ἐμπόδιζε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ ὄνειρά του. Ἐπολέμησε τὸ κάθε τι ποῦ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν πολιτικὴν, στὸν ἔρωτα, ἐναντιώνεται στὴν ἐλεύθερον ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀτομικό-τητος. Τὸ ἔργον του, ἀπὸ τὴν μίαν ἀκρὴν ὡς τὴν ἄλλη εἶνε τὸ ἔξοχον ἔργον ἐνὸς ἐπαναστάτου ἀλλὰ — πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσῃ κανεὶς — ἐπαναστάτου ποῦ μετὰ τις γνώσεις του, μετὰ τὰ καλλιτεχνικὰ του προτερήματα καὶ μ' αὐτὴ τὴν καταγωγήν του, ἀνήκει εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ δὲν ἀνησχεῖ καθόλου γιὰ τὸν ὄχλον.»

K. N. K.

Μία ἐκθεσις ζωγραφικῆς

Εἰς τὸ Καίρον

Εἶνε γνωστὴ ἡ ἱστορία τοῦ πλοίαρχου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δικαιολογούμενος διὰ τὴν ἐξαγέτησιν μιᾶς ξένης σφαιρίας, ἔφραξεν ἐκατὸν ἓνα λόγους. Ὁ πρῶτος ἦτο ὅτι δὲν εἶχε μαροῦτι. Ἄν δὲν εἶχα τόσους λόγους ἐγὼ, εἶχα ὅμως

ἀρετούς γὰρ ἂν ἀρνηθῶ τὴν πρόσκλησί σας καὶ ὁ πρῶτος θὰ ἦταν ὅτι δὲν γράφω κριτικές, γιὰ δὲν εἶνε τῆς δουλειᾶς μου. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐπιμένετε σὰς στέγνω μερικὰς σημειώσεις καὶ ἡ ἀνωμυμία μου δὲν θὰ εἶναι μετριοφροσύνη, ἀλλὰ προφύλαξις.

Ὁ Ἑλληνικὸς Καλλιτεχνικὸς Σύνδεσμος τοῦ Καίρου ἦτο σοματιεὶον τὸ ὅποιον ἰδρυσαν τρεῖς τέσσαρις ζωγράφοι καὶ μερικοὶ τέτοι ἐπιστήμονες καὶ φιλότεχνοι. Καθὼς νομίζω, ἡ Ἐκθεσις ζωγραφικῆς, ἡ ὅποια εἰς τὸ Καταστατικὸν του ὀρίζεται ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς του, ἦταν μᾶλλον εὐσεβῆς πόθος, τύπος ἀπὸ τοὺς συνήθειαι, παρά πεποιθήσεις τῶν ἰδρυτῶν.

Ὁ Καλλιτεχνικὸς ἐπέλασε τὴν χειμεριῆν περίοδον μετριοφροσύνη διαλέξει καὶ μετριοφροσύνη ἐν τῷ μεταξὺ ὁργάνωσι τὴν ἔκθεσιν τοῦ μὲ ἀπόφασι, ἔκθεσις ἡ ὅποια μόνον χωρὶς ἱστολογομοίους ἡμποροῦσε νὰ βρῆ πέρα. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ὀργανωταὶ του, χωρὶς μεγάλη πείρα, ἐμπήκαν σὸ δρόμο καὶ θαροῦσι κανεὶς ὅτι τὰ πράγματα ἤθον μᾶλλον μόνον στή θέσει των, ὥστε νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἐκθέσεως αὐτῆς. Διότι ἡ Ἐκθεσις ἐπέτυχε. Ἔγωνα ἂν τὰ πράγματα μᾶλλον ἐβροθήσαν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν ἢ ἂν ἡ τόλμη τῶν ὀργανωτῶν τὰ ἐσπρωξε ἢ καὶ ἂν οἱ δύο παράγοντες ἐβροθήθησαν ἀμοιβαίως, αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζω. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ Ἐκθεσις ἐπέτυχε.

Ἀλλὰ λέγοντας ἐπέτυχε νὰ ἐγνωσῆμεθα: Ἐπέτυχεν, ἴσως ἦταν δυνατὸν τὴν ἐπιτυχίαν ἐπιχειρήσας, τὴν ὅποιαν ὀργάνωσαν ἰδιώτες, σὲ μέρος καὶ ἄλλο παρὰ καλλιτεχνικὸν, μετριοφροσύνη καὶ μετριοφροσύνη ἀπειρία, χωρὶς μέσα μεγάλα. Εἰς τὸ Κάϊρον ἔγιναν καὶ ἄλλες φορές Ἐκθέσεις. Ἀλλὰ τὰς Ἐκθέσεις αὐτὰς τὰς ὀργάνωσε λέσχη, ἡ ὅποια εἶχε συμφέρον καὶ σκοπὸν μετριοφροσύνη τὸ δυνατὸν μεγαλύτερη λάμπει τὴν ἀληθινή τῆς ὑπαρξίαι καὶ εἶχε τὰ μέσα νὰ τὴν κάμῃ. Ὡστε σύγκρισιν μεταξὺ τῶν παλαιῶν καὶ τῆς τελευταίας πῶς ἡμποροῦν νὰ γίνῃ; Ἡ τελευταία αὐτὴ τοῦ Καλλιτεχνικοῦ μετριοφροσύνη τὰς ἐλλείψεις, εἶχε τὸ ὄρατιον προσόν ὅτι ἦταν ἀληθινὴ καλλιτεχνικὴ ἔμπνευσις καὶ καλλιτεχνικὴ τίσις.

Ὁ Καλλιτεχνικὸς τοῦ Καίρου δὲν εἶδεξε μεγάλα τάλαντα. Ἀλλὰ ἡ Ἐκθεσις του ἦταν ὄρατιον προσπαθειᾶ ὡς σύνολον. Ὅσον καὶ ἂν ἦνε κανεὶς καλλιτέχνης, ὅταν ἀκοῆ ἔκθειαι, χωρὶς νὰ θέλῃ, συλλογίζεται καὶ τὸ ἐμπροσθεν μέρους καὶ οἱ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ζωγράφοι, ὅταν εἶδαν ἄγνωστο σοματιεὶον ἂν ἀγαγγεῖν ἔκθειαι του, σὲ χώρα καὶ ἄλλο παρὰ χώρα τέχνης, ἐοικεφθῆσαν ὅτι θὰ ἦσαν χαμένα γοῆματα τὰ ἐξοδὰ τους, ἂν ἐστὲλλαν εἰκόνας καὶ δὲν ἐστὲλλαν. Μόνος ὁ Ἐπ. Θεωμόπουλος, ὁ Ἀλεκτροῖδης, ὁ γλυκὸς Φωκάς, ἡ Λασκαρίδου, ἡ Σταύρακα, αὐτοὺς ἐξὼ ἀπὸ τὴν Ἀἴγυπτον ἐφάνθησαν τοιμητότεροι. Ὅλοι οἱ ἐκθέται ἦσαν 29 δηλαδὴ 17 Ἕλληνες καὶ 12 ἄλλοι Εὐρωπαῖοι. Γυναῖκες 6. Ἀπὸ τοὺς 29, 24 ζωγράφοι, 2 γλύπται καὶ 3 ἀρχιτέκτονες. Ἀπὸ τὰ 167 ἔργα, 127 ἦσαν ἔλαιωγραφίαι, 6 σχέδια (dessins), 16 παστελ καὶ 5 ἰδατογραφίαι, 6 ἔργα γλυπτικῆς καὶ 7 ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια. Εἰς 127 ἔλαιωγραφίαι, μία σειρά ἐντυπώσεων τῆς στιγμῆς (pochades) τοῦ Κ. Μαλέα καὶ τοῦ γάλλον Martin.

Ἡ Ἐκθεσις τοῦ Καλλιτεχνικοῦ εἶδεξε ὅλη τὴ διαβάθμισιν τῆς τέχνης ἀπὸ τὴν παλαιότερη σχολὴ τοῦ Dastuque καὶ τοῦ Τοιριώτη, ἕως τὸν ἡμπεροιστικὸν τοῦ Παρθένου καὶ τὴν προσωπικὴν τεχνολογίαν τοῦ Θεωμόπουλου καὶ τοῦ Thomas, περὶ τῆς ἀπὸ τὸ νεοκλασικισμὸ τῆς Θαλ. Φλωρὰ-Καραβία. Ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔργα διὰ τὰ ὅποια δὲν θὰ ξαναγράφω, θ' ἀναφέρω τοῦ ἰταλοῦ γλύπτου Cives δύο κεφάλαια ἀγαθὰ μετριοφροσύνη καὶ μετριοφροσύνη ἀισθηματικὰ σχεδιασμένα. Ὁ ἀρχιτέκτων Π. Καμπαναῆς ἀπὸ τὴν πόλιν ἐκθέτει τὸ σχέδιον τῆς Ἐλ. Ἐκκλησίας τοῦ Καίρου. Σχέδιον καλὸν τοῦ κτιρίου-βυζαντινῶν μετριοφροσύνη κλασικισμοῦ ἴσως ὀλίγον περὶ ἄλλο-ἀλλὰ κωδοροιστάσι μετριοφροσύνη φέρου.

Ἡ Φλωρὰ-Καραβία, ἡ ὅποια πρῶτη παρουσιάζεται εἰς τὸν κατάλογον, ἔχει κάμποσα ἔργα, κατωμύνα μετριοφροσύνη διὰ νὰ δείξουν, παρὰ διὰ νὰ πωληθῶν. Πρὸ πάντων σχέδιον. Σχέδιον δυνατὸν, πρὸ φανερόν τε γερὴ μελέτη καὶ σπουδῆς σοβαρῆς. Κάτι σχέδιον τῆς (dessins) δείχουν μετριοφροσύνη τὸ χαρακτῆρα τῆς ζωγραφίου. ἴσως σχεδιάζει μετριοφροσύνη παρὰ ζωγραφίζει. Ἐκτελεσι δυνάτη καὶ πλατεῖαι.

Κάποια καλλιτεχνικὴ ἀτημελησία εἰς τὴν τελειοποίησιν. Βάσεις ἐργασίας στερεῆς, χωρὶς μεγάλη φροντίδα διὰ τὴν λαϊκὴν ἐντύπωσιν. Μετριοφροσύνη καὶ ἀτομικὸν ἐσωτερικισμὸν εἶνε ὁ ἐκθέτης πρὸ παρουσιάζει τὴν μετριοφροσύνην σοβαρῶν ἐργασίαν, ἐπὶ ἔποιν ἀπολύτου τέχνης. Ἡ Φλωρὰ-Καραβία λέγεται μετριοφροσύνη προσωπογράφος. Προσωπογραφίαι δὲν ἐξέθεσε. Κάτι προσωπακία καὶ μᾶλλον σχέδια, ἔχουν πολλὴ ζωὴ καὶ δύναμι. Ἐνα κεφάλαιον Νεοκλασικῆς πολὺ ζεστὸν καὶ μετριοφροσύνη ἀντίληψιν. Ἡ Φλωρὰ-Καραβία, ὁ ἰδικὸς σας—Ἀλεξανδρινὸς τῆς Βιέννης—Κώστας Παρθένος καὶ δύο γάλλοι ζωγράφοι μαζί μετριοφροσύνη τὸ Φωκά καὶ τὸν Ἐπ. Θεωμόπουλον εἶνε ἐκείνοι πρὸ βαστοῦν τὴν ἐκθεσι. Ὁ Φωκάς μετριοφροσύνη πύνακας, ὁ λαμπρὸς πάντοτε Ἑλληνοτοπιολογίας, ἂν καὶ οἱ δύο αὐτοὶ πύνακες, δύο ἐντελῆ ὁμοια Ρωμουνικὰ τοπιεῖα, δὲν ἀναδίδουν τὴν ποιικίλιαν πρὸ ἔχει. Ἀρμονία καὶ ἐσωτερικισμὸς, μετριοφροσύνη ἔλαφρα πνοὴ τῆς τεχνολογίας, ὄρατιον ἀμοιβαίως προσθέντες εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἐκτελέσεως. Ὁ Παρθένος μετριοφροσύνη βροδινὴ ἐντύπωσι ἀπὸ τὰς Πυραμίδας, ἐπέλασε ἀπαρτήρητος. Ἀτομικὸς ἡμπεροιστικισμὸς πρὸ τὸν ἔκαμε νὰ ἰδῆ προσωπικὴν τὴν δύσιν τῶν Πυραμίδων—Πυραμίδων ἰσχυρὸν μ' ἕνα γλυκὺτατο σαχτούνο χρώμα τῆς ἐρημικῆς γῆς,—καὶ αὐτὴ τὴν προσωπικὴ ἐντύπωσιν τὸ Καίρον κοινὸν δὲν τὴν ἐνόησε. Καὶ ὁμοῦ τὸ ἔργο τοῦ Παρθένου ἦταν ἀπὸ τὰ ὄρατιότερα ἐκεῖ μέσα. Ἀληθινὸν ποίημα, μετριοφροσύνη ποιητοῦ ἀπὸ πολλὰ πιστὰ γλυκὺτα ἔργα. Μία ἐντύπωσι, πρὸ μετριοφροσύνη τὴν πρῶτην, περὶ τὴν ἐντύπωσιν, εἶνε ὁ μυστικὸν νὰ τραβᾷ. Μετριοφροσύνη ἀπλότητα μετριοφροσύνη καὶ μετριοφροσύνη αἰσθηματικὴ εἶνε κατωμύνα. Ἀλλὰ μία πρωτότυπος ἀλόπειρα, ὄρατιον ἐπιτυχία καὶ ἂν ἔχη, περὶ τὴν ἐντυπωσιν τῆς μας. Γιὰ τὸν κόσμον, οἱ Πυραμίδες πρὸτε νὰ ἦνε πάντοτε μετριοφροσύνη πρῶτος σοκοτεινὸν, ὁ ἄμμος μετριοφροσύνη ἄμμος. Οἱ δύο γάλλοι ζωγράφοι, ὁ Thomas καὶ ὁ Martin ἔχουν ξεχωριστὴ μορφή στήν Ἐκθεσι. Ὁ πρῶτος ἐργάζεται σοβαρῶν καὶ μετριοφροσύνη ζῆλον, πρὸ ἀνταμιβεται. Κάτι ζητεῖ καὶ δείχτει πῶς ξένοι νὰ τὸ εἶδη. Μία σειρά σχεδίων τῶν (dessins) πρὸ ἀρετῶν ἰδιαιτέρως. Τὸν φανερόν μετριοφροσύνη προσωπικότητα καὶ μετριοφροσύνη τῆς τέχνης. Ἀκόμη δὲν κατακάθησε ἡ ὄρατιον τῶν ἐντυπώσεων τῶν νέων, ἀλλὰ ἡ τέχνη του φαίνεται ἐνητὸν καὶ ἐρωστικὸν πρὸ ἀρχίζει νὰ μεσῶν. Ὁ ἄλλος, ὁ Martin, εἶνε μετριοφροσύνη σύνθετος, μετριοφροσύνη σοφός, ἴσως ὀλίγον κονορσισμὸς. Μία μεγάλη του προσωπογραφία ψυχρὴ καὶ ἀοιόνη. Μία μετριοφροσύνη τῶν μετριοφροσύνη, χωρὶς ψυχρὴ συνόλον. Ὁ Ἐπ. Θεωμόπουλος ἀράδεισε μία σειρά δέκα ἑλληνικῶν τοπίων, μετριοφροσύνη δυνατὴ ἀληθεια, μετριοφροσύνη φῶς καὶ ζωὴ καὶ χρώμα. Ἑλληνικὸν καὶ ἀληθινὸν. Τρόπος ἐργασίας νεωτεριστικῆς, ἀτομικῆς. Ἀντίληψιν προσωπικὴν καὶ ἀπόδοσιν ζεστῆ. Ἐνα φθινόπωρόν του, ἂν ἀνοξιατικὸν τοπιεῖον καὶ ὁ δῖνος καὶ ὁ πετεινὸς τὰ καλλιτεροῦ του.

Ὁ Ἀλεκτροῖδης καὶ ἡ Λασκαρίδου δὲν ἐστὲλλαν μεγάλα πράγματα. Ὁ πρῶτος μᾶλλον ἔμπνευσιμα. Μετριοφροσύνη μ' ἀρετῆς μία τὸν Ἀκρόπολιν μετριοφροσύνη καλὸν σχέδιον καὶ ὁ ἐμμορφὸν τόνο. Ἐνα μικρὸν ἔργο τῆς Λασκαρίδου, μετριοφροσύνη πολλὴν ἀληθεια, τρόπος ἐργασίας ξεχωριστὸς, φανερόν τε τὴν Γερμανικὴν ἐπίδρασιν. Ὅλος διόλον ἀλλοιωτικὸν ἀπὸ τὴν στυλίστικὴν τῆς ἐργασίας ἔχει γερὴ ἐρωστικὴ.—Ὁ Τοιριώτης ἀκαδημαϊκός, ἡρεμὸς, ὁ ἴδιος πάντοτε πιστός ἐκτελεστικὸς, χωρὶς προσωπικὴ ἐντύπωσιν.— Ἀπὸ τοὺς νέους ὁ Μαλέας φῶς καὶ ποιητικὴ πρὸ κατὰ ἐπιδιδώκει, αἰσθηματικὴν, προσπαθεῖ, δὲν ἦρεν ὁμοῦ ἀκόμη τὸ δρόμον του. Ἡ Σταύρακα ἀπὸ τὸ Τοριεσι, μετριοφροσύνη ἀντὴ συνόλον μετριοφροσύνη ἄβροτος.

τόνον καὶ μετριοφροσύνη εἰς τὴν ἐκτελεσι.— Τίποτε ἄλλο. Τώρα ἐγὼ πέρνω τὸ ἀποτέλεσμα ὡς σύνολον καὶ βροίσκω τὸ ἀποτέλεσμα εὐγενέστατον καὶ τιμητικόν. Ἐργεῖν μία κίνησι, ἐπῆραν θάρρος μερικοὶ ζωγράφοι, ἐγεννήθησαν ἐπιπέδες καλλιτεροῦς ἐργασίας γιὰ τὸ μέλλον, ἔπεσαν ὁ σπόρος τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἐργασίας. Κάτι καλὸν θὰ βρῆ. Καὶ ὁ κόσμος, ἰδίως ὁ Ἑλληνικὸς, εἶδε ὅτι ἔχει ἀνθρώπους νὰ ἐκτιμῆσιν καὶ ἡποστηρίξῃ καὶ τὸ ἔκαμε. Ἐφέτος ἐπονήθησαν σχεδόν τριακοσίων λιρῶν ἔργα. Καλὸν καὶ αὐτό. Ἀκόμη καλὸν καὶ τὸ ὅτι ἡ Ἐκθεσις τραβοῦσε κόσμον καὶ μετριοφροσύνη. Ἡ τοιριώτης, ἡ συναστροφὴ μετριοφροσύνη ἔργα τέχνης, μία καλὴ γνώμη, ἡ παραβολή, σγὰ σγὰ μορφῶνον κάποιον αἰσθηματικὸν εἰς τὸ κοινόν. Οἱ ζωγράφοι βλέπουν ὅτι ἡ συναστροφὴ φέρει ἀποτελέσματα. Κ' εἶσι χειροποιετὰ καλλιτεροῦν καὶ κοινὸν βοηθοῦν τὸ ἔργον τῆς τέχνης. Τοῦ χρόνον βέβαια θὰ ἔχουμε καλλιτεροῦν καὶ μετριοφροσύνη πράγματα. Τὸ ἐλπίζω καὶ τὸ εὐχομαι.

Καίρο

ΘΥΟΣ

Ἡ Πέμπτη μας Διάλεξις.

Ἐποῦ οἱ θαυμασταὶ τῶν ἀπρηχαιωμένων εἰδῶλον μαζί μετριοφροσύνη τοὺς φανατικὸς ἡμιμαθεῖς πρὸ κρύπτουν τὴν ἀμάθεια καὶ τὴν γνῶμιν τους μετριοφροσύνη τὸν ἀμαρτωλὸν μαρτῖν τῆς ἀριστολογίας καὶ τῶν γενικότητων καὶ πρὸν τολμοῦν μετριοφροσύνη τὸν πεῖδ βέβηλον τρόπον νὰ μιλοῦν, ξένοι καὶ ἀνίδειοι καθ' ὅλη τὴν γραμμὴν αὐτοῦ, γιὰ καὶ ἑνηλὸν ζήτημα πρὸν σχετίζεται μετριοφροσύνη τὴν παρωσῆα σφαῖρα τῆς Σκέψεως,—ἐπιπέδω ἔχουν ἐπειδὴ ἡ «Νέα Ζωή» ἀνήγαγε πῶς δύο ἀπὸ τὰ μέλη τῆς, ὁ κ. Π. Α. Πετροῖδης καὶ ὁ ποιητὴς Κ. Ν. Κωνσταντινίδης θὰ ὀμιλοῦσαν γιὰ τὸ ἔργον δύο Ἀλεξανδρινῶν λογιῶν ζήτων.

Καὶ τὰ στίφη ἀφηνίασαν καὶ ἄρχισαν νὰ ἐκφέρουν τίς χατωμύνες ἐπικρίσεις τους γιὰ τὴν ἐξωφρενικὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, νὰ τὴν ἀποδοκιμάζω καὶ νὰ συμβουλεύω τὸν Νεοζωϊστὰν νὰ μεταιώσω τὴν διάλεξιν αὐτῆν. — Ὁχι! ἀδερφε! Ἐγαθήσανε τόσα ἑνηλὸν θέματα! Δὲν ἐπρωσθηκαίτε νὰ μᾶς καλέσετε; Γιὰ νὰ χάσωμε τάχα τὸν βροδὸν μας μετριοφροσύνη τὴν ἀνοήσιαν πρὸν θὰ μᾶς πῆτε γιὰ τὸν Γίκα καὶ τὸν Καβάφη! Σὰ νὰ μὴν τοὺς ξέρομε; Αὐτὸ δὲ ἔλειψε, νὰ μᾶς μᾶθετε σῆς τὸν ποιητὴν Γίκα καὶ τὸν διηγηματογράφον Καβάφη, πρὸν τοὺς βλέπομε δέκα φορές τὴν ἡμέρα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ...

Λόγια πρὸν σὲ κάνουν νὰ κοκκινίσῃς γιὰ τὴν ἀναντροπία ἐκείνον πρὸν τὰ λέγον καὶ σὲ ἀναγκάζωμε νὰ πῆς ἀπελιπτικὸν τὸ κεφάλαιον.

Ὁπωσδήποτε ἵπαρχον καὶ στήν Ἀλεξάνδρεια καὶ οἱ διαλεκτοί, οἱ ὅποιοι εἶναι καὶ ζοῦν σὲ μία πνευματικὴ ἀμμοσφαῖρα ἐπὶ τὸ μὴδεν, ἔχουν ὁμοῦ τὸν ψυχικὸν ἐκείνον θάρρος πρὸν χαρακτῆριζει τοὺς ἀληθινὸς λότρεις τοῦ Καλοῦ, νὰ κρατοῦν ἑνηλὸν τὴν σημαία τοῦ Ἰδαρικοῦ καὶ νὰ ἐργάζονται πάντα γιὰ τὴν ἐπερῆσαν κινήσισιν τῆς. Καὶ αὐτοὶ δὲν ἔλειψαν τὸν θριαμβευτικὸν ἐκείνον βροδὸν. (10 Ἀπριλίου). Καὶ δὲν ἦσαν ὀλίγοι. Καὶ μαζί μ' αὐτοὺς ἦλθαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι—τόσον πολλοὶ ὥστε νὰ ξεχειλίσῃ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου μας—ἀπὸ ἐκείνοισ, πρὸν, εἶτε ἐκτιμῶν τὸ ἔργον μας εἶτε τὸν συμπαντοῦν εἶτε καὶ τὸ ἐγθροῖοντα.

Πρῶτος ὀμίλησε ὁ φίλος μας Π. Α. Πετροῖδης γιὰ τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ Καβάφη καὶ δευτέρως ὁ ποιητὴς τῶν «Βαλοσῶμων» Κ. Ν. Κωνσταντινίδης γιὰ τὸ ἔργον τοῦ διηγηματογράφου μας Γίκα. Καὶ τὰς δύο ὀμιλίας τὰς προσφέρωμε σῆς ἡμερᾶς σιὸς ἀναγνωστας μας χωρὶς νὰ τὰς σχολιάσωμε.

Τώρα, ἂν ὁ πρῶτος μετριοφροσύνη γλυκὴν καὶ μάγον φωνὴν του, μετριοφροσύνη τὸ ἀναλυτικὸν οἶσθημα πρὸν μεταχειροῖσθη καὶ μετριοφροσύνη τὸ ἡρεμὸν ἔφος του, καὶ ὁ δευτέρως μετριοφροσύνη τὴν αἰσθηματικὴν του φωνὴν πρὸν ἐπαλλεν ἀπὸ τὴν πλημμύρα τῶν ἀρμονικῶν φράσεων καὶ τῶν χερμάροτος τῶν λυρικῶν ἐξάρσεων, κατωφροῦσαν ὄρατιον μόνον νὰ συγκροτήσωμε ἀκούραστα τὴν προσοχὴ τῶν ἀκουστικῶν τῶν ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς

σαηγεύσωμε, τοῦτο δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι καὶ οἱ δύο ἀκούραστοι καὶ ὀρατοσταλλοί, φιλοτιμηθησαν νὰ μᾶσιν, ἀπὸ τὸ πλοῖσον περιβόλι τῆς Φαντασίας, πρὸν καθῆνας τοὺς ἐδιάλεξε, ὅσα μετριοφροσύνη μετριοφροσύνη μετριοφροσύνη τριαντάφυλλα, γιὰ νὰ μᾶς τὰ σκορπίσωμε ἄσωτα ἐκείνον τὸ ἀλησμόνητον τὸ βροδὸν. Καὶ μετριοφροσύνη τὴν ἀλήθειαν μᾶς σοκλάβωσε καὶ μᾶς ἐμῆθεσε τὸ ὀδύμπιον ἐκείνον ἄσωτον τῶν ἀμαρτάντων λουλουδιῶν καὶ ναρκομῶνον πρὸν μᾶς ἐβῆθεσε γιὰ πολλὴν ὄρα, πρὸν θὰ μᾶς λούξῃ σγὰ τὴν μνήμην, σὲ ὀκανοῦς ὄνειρων....

Καὶ σιὸς εὐγενεῖς οἰνοχόους τέτοιον μετριοφροσύνη ποτοῦ, σφίγγοντὰς τοὺς θεομὰ τὸ χέρι, λέγω: ἀκόμα... νὰ ἀκόμα!

Β. Π.

Τὰ ἐγκαίνια τοῦ «Πτολεμαίου Α'»

Στὰς 11 Ἀπριλίου ἔγιναν καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ οἰκηματιοῦ τοῦ Συλλόγου τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων Ἀλεξανδρείας «Πτολεμαῖος Α'».

Ὁ Πρόεδρος στὸν πανηγναικὸν τῆς βροδινῆς ἐξιστόρησε περιλήπτικα τὰ κατὰ τὸν φιλομόνον βασιλέα τοῦ ὀρατοῦ συνλόγον καὶ σιὸν τέλος ἐγῆρεσεν τὸν λόγο καὶ στήν πνευματικὴν κίνησιν τῆς πόλεως μας τὴν ὅποιαν ἐγαράκτησεν ἀρετὰ καλὰ, μετριοφροσύνη ὁμοῦ πρὸν πεντε τοῦλάχιστον χρόνον γιὰ τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια—δὲν ἔμεινε δὲ μᾶς φαίνεται καὶ τόσον πῶς—καὶ ἑνηλὸς λατρειῶν τῶν γραμμάτων μπορεῖ νὰ δῆ σὰν θελήσῃ, πῶς κατὰ γίνεται.

Ὁ Πρόξενός μας ἔπειτα ἐκλήθησε τὸν Σύλλογον μετριοφροσύνη λόγια τυπικὰ, πῶς πολλὸ ὁμοῦ τυπικὰ γιὰ τὴν περῆσισαι.

Κατόπιν οἱ ἀδελφοὶ Κρασᾶ—ἡ ὀρατοῦ ἔμπνευσις τοῦ προεδροῦν νὰ μᾶς προσφέρῃ τὰ ναρκοτικὰ μῦθον τῶν ἀπαλῶν βιολιῶν νὰ συντροφεύσωμε τίς εὐχάς μας—ἔπεισαν μερικὰ ὄρατιον κομμάτια καὶ ἡ βροδινὰ, ἀρετὰν κατέληξε σὸν χορὸν, ἐτελειώσε, ἀρετὰν πρὸν, μετριοφροσύνη τὴν ἀτελειότητα ὀρατοῦ πρὸν πῶς τοὺς ἐπιστήμονας τοὺς νέους καὶ μὴ, πρὸν πολλὰ μᾶς ἡποσκέθησαν καὶ ἀπὸ τοὺς ὀμοῦ ἐλλιπσομεν ἀρετὰν.

Ὅσο γιὰ τὴν ἀντίληψιν πρὸν ἔχει ὁ κ. Πρόεδρος τοῦ «Πτολεμαίου» περὶ τῆς ἐδῶ πνευματικῆς κινήσεως, θὰ ἀσχοληθῶμεν προσεχῶς.

Μ. Α.

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

Παύλου Νιρβάνα: «Τὸ Χελιδόνι».

Ἐνα κάπως προσεκτικότερον ἀντίκρουσμα τῆς Τέχνης τοῦ Νιρβάνα δὲ θᾶνε ἀσοκοπὸν τόρα μετριοφροσύνη δημοσίευσιν καὶ τοῦ δευτέρου δραματικὸν τοῦ ἔργου πρὸν προκάλεσε τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἰδίων σχεδῶν περσῶν κρῖσεων γιὰ τὸν «Ἀρχιτέκτονα Μάρθα».

Χωρὶς νᾶχω σκοπὸν νὰ κάμω κριτικὴ τῶν κριτικῶν, σημειῶναι ἐδῶ πῶς οἱ καλύτερες ἀπ' αὐτῆς εἶνε γραμμῆς σύμφορα μ' ἕνα σχέδιον κατωμύνα ἀπὸ πρῶν, γιὰ ὀρισμένο σκοπὸν καὶ μετριοφροσύνη ὀρισμέναις ἰδέαις.

Ὅμοῦ τὸ νὰ μὴ συμφωνῇ ὁ Νιρβάνας μετριοφροσύνη πολλοῦς ἀπὸ τοὺς κριτικὸς μας δὲ θὰ πῆ πῶς δὲν ἔχει καὶ αὐτὸς τοὺς λόγους του νὰ γράφῃ ὀρατιον γράφει καὶ νὰ ἐπιμένῃ στὸν τρόπον αὐτὸ μ' ὄλη τὴν ἀντίδρασιν πρὸν βροίσκεν γυρὸν του.

Ὅπως καὶ στὸν «Ἀρχ. Μάρθα» εἶσι καὶ στὸ δροῦμα αὐτὸ ἡ πρῶτη καὶ ἀπ' τὴν ἀρχὴν ἐντύπωσις εἶνε ἡ ποιητικὴ ὀμορφία τῶν φράσεων. Ὁ διόλογος σιγοπνέει ἀπ' τὰ στόματα τῶν ἡρώων τὸν τόσον ἀπαλὰ καὶ σὲ τόσον ρυθμικὰ καὶ ὀρατιονγραμμα κύματα, πρὸν λὲς νι εἶνε ἀδύνατον νᾶνε παρῆμος ἀπ' τὴν δικήν μας τὴν ζωὴν. Κι ὁπως ἡ ποιήσισ σὲ βιβλίον τοῦ ἔρωτος εἶσι καὶ ἡ Τέχνη σὲ καὶ ἕνα ἔργο τοῦ Νιρβάνα «παραμυθεῖται πάντα στὰ περιθώρια». Τεχνίτης τῶν φράσεων ὁ ποιητὴς τοῦ

«Χελιδониού». Κ' ἡ Τέχνη του ξεχωριστὴ μέσα στὶς ἄλλες: ὁμορφίες κανονικὰ σπαρμένες γέρνουν κάθε τόσο σὲ ρυθμούς μαλακούς κάτω ἀπὸ τὴν ἡδονικὴ κι ἀόριστὴ πνοὴ μιᾶς κάποιας ἀληθινῆς ποιήσεως.

Καὶ μέσ' ἀπὸ τὶς περισσότερες φράσεις του—τὰ αἰώνια αὐτὰ ἀνθισμένα δρομαλάκια τῆς σκέψεως—προβάλλουν οἱ ἰδέες σὲ μερικὲς στάσεις ὑπέροχες προκαλώντας τὰ ἐσωτερικὰ ῥίγη πού βυθίζονται καὶ χωνεύουν στὴ ψυχὴ βαθειὰ χωρὶς νάνεβαίνουν ποτὲ στὴν ἐπιφάνεια.

Καὶ γι' αὐτὸ τὸ «Χελιδόνι» δὲν εἶνε δράμα γιὰ νὰ παίξεται στὸ σημερινὸ μας τὸ θέατρο. Δὲν ἔχει τὴν ἐξωτερικὴν ἐκείνῃ κίνησι τὴ δυνατὴ πού θὰ τραβήξῃ τὸ θέατρο σύμφωχον σὲ ἀλλεπάλληλες συγκρούσεις χαρακτῆρων. Καὶ μπορεῖ νὰ βρῇ κάποια θέσι στὴν ἀγκαθιασμένη τώρα ἐκείνῃ ἀκρῆα τοῦ φιλολογικοῦ μας περιβολιοῦ πού εἶδε νάνθίσουν ἀμαρταντα κάποια δράματα τοῦ Καμυτώ, κάποιες δραματικὲς σκηνές τοῦ Κουλουβάτου, τὴν «Τρισεύγενη» τοῦ Παλαμά καὶ κάποιες σελίδες τοῦ «Βιβλίου τῆς Αὐτοκρατείας» τοῦ ποιητῆ τῶν «Ὁρφικῶν». Τέτοια δράματα μονάχα στὴ φαντασίᾳ τοῦ αἰσθαντικοῦ ἀναγνώστη μποροῦν νὰ παιχθοῦν τέλεια καὶ χωρὶς νὰ χάσουν τίποτα ἀπ' τὴν ἐσωτερικὴν τους τὴ δύναμι. Καὶ πολὺ σπάνια συντυχαίνει κανεὶς σ' αὐτὰ μὲ τὴν πρώτῃ ματιὰ τὴ μεγάλη ζωὴ πού τὴν κρύβουν σὲ μιὰ ὥραιοπλήμυρα συζητημένη. Ἐκείνο τὸ ξεχειλίσιμα τῆς ζωῆς αὐτῆς τὸ ρυδαίο πού ἀπαιτοῦν ὅλοι σήμερα ἀπ' τὸ κάθε δράμα εὐτυχῶς δὲν τὸχει τὸ «Χελιδόνι». Τῶνοισε φαίνεται πολὺ ὁ ποιητῆς «ὡς οἱ βαθύτεροι πόνοι εἶνε οἱ πόνοι πού μοιάζουν μὲ τὶς ἤσυχες καὶ δειλές μελωδίες».

Καὶ χωρὶς ξεφωνητὰ, χωρὶς πυροτεχνήματα καὶ χωρὶς μεγάλα λόγια ἐπλάσε ἕνα δράμα πού μπορεῖ νὰ μὴ σφίγγῃ καὶ τόσο τὴν καρδιά σὲ δακρυανάβυσσος, μὰ δειχνεῖ πάντα στὴ ψυχὴ τοὺς μεγαλύτερους ὀρίζοντας τῶν ὄνειρων καὶ φέρνει τὴ σκέψι συντροφευμένη μὲ τὸ αἶσθημα στὰ πῦρ ὥραια μονοπάτια τῆς ἀνευματικῆς ἡδονῆς. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνάμε πὼς ἡ ἡδονὴ παίζει ἕνα μεγάλο ρόλο στὰ ἔργα τοῦ Νιρβάνα: Τὸ ὕψος του ἔχει κάποια γλύκα πρῆνῃ· οἱ ἰδέες του δὲν ἐσώκωσαν ποτὲ γροθιά· ἀγκαλιάζουν πάντα τὰ πάντα γύρω τους.

Χαλκεύει—ὄχι χαλκεύει, κεντὰ καὶ πλέκει μποροῦν νὰ ποῦμε, τὰ δράματά του μ' ἕνα ἰδιαιτέρω τόπο, δικό του, μὲ μιὰ ξεχωριστὴ τέχνη ἀσυνήθιστη, πού δὲ χτυπάει στὰ μάτια καὶ πού γι' αὐτὸ ἴσως βρῖσκει σήμερα τόση ἀντίδρασι γύρω του.

Ὁ ἕνας τὸ θέλει νὰ συμφωνῇ μὲ τὶς δικῆς του τὶς ἰδέες, ὁ ἄλλος νάνε γραμμένο μὲ τὴ δικὴ του τὴν ἀντίληψι, ἕνας ἄλλος θέλει νὰ βγάλῃ αὐτὸ καὶ νὰ βάλῃ ἐκείνο καὶ πάει λέοντας.

Μὰ ὁ ποιητῆς δὲν πολυκαοῦει τοὺς κριτικούς του. Κ' ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς χύνῃ κάθε τόσο ὅλες τὶς ὁμορφίες πού λὲς μαγνητισμένες στριμώνονται στὴν ἀκρῆα τῆς πένας του.

Ζητώντας παντοῦ τὴν εὐτυχία συχνὰ τὴ βλέπει ἀπὸ μαζρῶν μέσ' ἀπὸ ἕνα πέπλο μιᾶς θλίψης ἀτέραντης καὶ τὴ νοσταλγεῖ μεθῶντας στὰ μῦρα τῆς ἡδονῆς πού σκορπίζει.

Κι ὡς τὰ τώρα ὁ Νιρβάνας λαχάρησε περισσότερο τὴν ἀγκαλιὰ τῆς Ὁμορφιάς παρὰ τῆς Ἀλήθειας. Μὰ ὅταν κάθε τόσο μᾶς δίνῃ τὴν εὐτυχία τῆς ἀπόλαυσῆς τῆς, νοιώθουμε πὼς οἱ ἀδελφές αὐτῆς πού φαίνονται δύο χωριστὲς στους κοντόφθαλμους, εἶνε μονάχα μιὰ, ἡ αἰώνια Ὁμορφιᾶ-Ἀλήθεια.

Καὶ ἡ εἰρωνεία πού περιγαράκωνει, πού σφιχτοδένει κάθε του ἔργο—δράμα, διήγημα, μελέτη, σκίτσο, χρονογράφημα ἢ κρ'σι, εἶνε τόσο ἀπαλὴ καὶ τόσο χαριτωμένη κι ὁμορφὴ κι αὐτὴ, πού περνάει σάν οἱ-

κτος πάνω ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ πράγματα καὶ μοιάζει σάν ἐπαφὸς στους μεγάλους ἀφθαστους πόθους.

Καὶ τώρα μπαίνοντας στὶς λεπτομέρειες τοῦ «Χελιδονίου», θὰ σημειώσω ἐδῶ λίγες μονάχα παρατηρήσεις μου μὴ ἔχοντας πιά καιρὸ καὶ τόπο νὰ ἐνασχθῶ περισσότερο, ὄχι πάντα εὐνοϊκῆς γιὰ τὸν ποιητὴ πού δειχνεῖ πὼς μπορεῖ νὰ φθάσῃ καὶ σὲ ψηλότερες κορφές καὶ γιὰ τοῦτο μὲ τραβάει τόσο.

Μέσα σὲ μιὰ ὑπόθεσι συνειδησμένη πραγματεύεται ὁ ποιητῆς ἕνα ἀπὸ τὰ αἰώνια προβλήματα. Καὶ ἡ σκέψις του εἶνε ἑξάστερη καὶ καθάρια.

Ξεχωρίζουν: ἡ Ἐ' σκηνὴ τοῦ πρώτου Μέρους, ἕνα ὥραιο κομμάτι συζυγιῆς εὐτυχίας· ἡ μεγάλη σκηνὴ στὸ τέλος τοῦ δευτέρου, τὸ μόνο μέρος πού κινδυνεύει ἐξωτερικὰ ὅλα τὰ πρόσωπα· καὶ ἡ Ἐ' σκηνὴ τοῦ τρίτου μέρους, τὸ στερνὸ πάλαμα.

Ὁ χαρακτῆρ τοῦ Ἀνδρέα δὲν ξεχωρίζει ὅσον ἔπρεπε: τὰ ἴδια καὶ τῆς Λιλῆς. Φαίνεται πὼς κάτι τῆς λείπει· Ἦ ἄλλα πρόσωπα ἀρκετὰ καλὰ χαρακτῆρισμένα. Ὅλοι μιλοῦν ὥραια, θαρρεῖς ὅπως θὰ μιλοῦσε ὁ Νιρβάνας. Ἦ ἐσωτερικὴ τους ὁμοιομορφία μαντεύεται πάντα. Κ' ἔτσι ξεχωρίζουν κάπως πῦρ διακριτικὰ ὁ κ. Λαουδάκης ὁ δάσκαλος καὶ ἡ γυναῖκα του πού γίνεται Γαλεότος. Στῆς Λιλῆς τὸ χαρακτῆρα ὁμοιομορφία πολὺ μάντεμα γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ φαντασθῇ κανεὶς τέλεια τὸ λουλοῦδι πού ἀνθίζει, μαραινεται καὶ ξενανθίζει πάλι. Ὅπως εἶνε: εἶνε μονάχα ἕνα λουλοῦδι ὥραιο, γιὰτὶ τῶπλασε ἡ Τέχνη τοῦ Νιρβάνα καὶ δὲν εἶνε τὸ λουλοῦδι ἐκείνο πού ὁ πρῶτος του μαρσασιὸς θὰ διώξῃ ἀπελισμένο καὶ τόσο βία κι ἀνεπίστροφα τὸ «Χελιδόνι».

Κι ὁ Ἀνδρέας πού παίρνει τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ αἰωνίου συμβόλου, μποροῦσε νάνε πῦρ ἐπιβλητικὸς καὶ ὅλα ὁ ἴσκιος του νὰ πᾶ γερμίζῃ κι οὔτε στιγμὴ νὰ μὴ μποροῦν νὰ διαφορήσουν τὰλλα πρόσωπα γι' αὐτόν.

Γιὰ ὅλα αὐτὰ καὶ ὅλα αὐτὰ κάνουν τὸ δράμα τοῦτο τοῦ Νιρβάνα, ὅπως εἶπα καὶ στὴν ἀρχή, νὰ παίζεται τέλεια μονάχα στὴ φαντασίᾳ τοῦ αἰσθαντικοῦ ἀναγνώστη. Καὶ ποῖος ξέρει ἂν αὐτὸ δὲν εἶνε ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα προτερήματα μιᾶς Τέχνης μελλοντικῆς πού θὰ τραβηχθῇ πολὺ, πάρα πολὺ, ἀπὸ τὸ ὄθρυβο, τὸ σφάνταγμα καὶ τὴ ρεζλάμα τοῦ σημερινοῦ θεάτρο.

Καὶ μιὰ τελευταία παρατήρησι. Μιὰ καὶ τὰ δράματά του δὲν τάχει καὶ πολὺ πολὺ γιὰ τοὺς σημερινούς καὶ δὲν εὐκολοπαίζονται, τὶ χροιάζεται ἡ συζητημένη ἐκείνῃ γλώσσα πού μόνο ἐπειδὴ χύνεται ἀπὸ τὴν πένα τοῦ Νιρβάνα καὶ ἔτσι παίρνει κάποια χρυσταλλένια χάρι, μόνο γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ ζήσῃ καὶ πέρα ἀπ' τῆς γλωσσοπολεμικῆς τῆς χρόνια;

Ὅμως γιὰ ἔργα πού ἔχουν ἀξιώσεις μελλοντικῆς ζωῆς θὰ πῆγαίνε μιὰ γλώσσα πῦρ ἐλευθερωμένη ἀπὸ τὴ γύρωθὲ μας ψευτοζοῆ, καὶ τὸ ντύσιμό των νὰ διαφέρῃ ὅσο τὸ δυνατό περισσότερο ἀπὸ τὴν πρόσκαιρὴ μόδα τῶν σεμνοτύφων τοῦ μῦρα τοῦ ἐξελιγμοῦ.

ΜΑΝΟΣ ΑΡΤΑΚΗΣ

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γρηγορίου Παπαμαχάη. Ὁ τῆς ἐν Κ' πόλει βιβλιοθήκης τοῦ Σεραίου κώδιξ τῆς Πεντατεύχου—Ἀλεξάνδρεια.

Νίκου Σαντοριναίου. Ἀγριοπούλουδα. Σμύρνη Φρ. 1.50